

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 1 (253) 2013

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, prof. univ. (Constanța, România); A. Armeanic, doctor în drept, conf. univ.; V. Balmuș, doctor în drept; C. Bocancea, doctor în drept, prof. univ. (Iași, România); V. Bujor, doctor în drept; A. Burian, doctor habilitat în drept; T. Capșa, doctor în drept; Gh. Costachi, doctor habilitat în drept, prof. univ.; I. Floander, doctor în drept (Constanța, România); M. Gheorghită, doctor habilitat în drept, prof. univ.; Gh. Gladchi, doctor habilitat în drept; V. Guțuleac, doctor în drept, prof. univ.; V. Florea, doctor în drept, prof. univ.; V. Moraru, doctor în drept, prof. univ.; V. Naumov, redactor-șef adjuncț; V. Popa, doctor habilitat în drept, prof. univ.

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5 – 531; 515
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 233 790; mob. 067431762;
234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

SUMAR

Victor VOLCINSCHI, Olga BULMAGA. Măsurile de limitare a practicilor anticoncurențiale: aspecte teoretice și practice	4
Sergiu ARNĂUT. Aspecte teoretico-practice privind mecanismul realizării dreptului cetățenilor la un mediu înconjurător sănătos	9
Vladimir STERPU. Tratarea problematicii Interpolului în literatura științifică din Federația Rusă	16
Y. KULYNA. A review of the literature dedicated to Casco auto insurance (Revista literaturii privind asigurarea Casco a mijloacelor de transport).....	21
Djulieta VASILOI. Decriminalizarea și realitatea sub aspectul pericolului social al faptelor săvârșite	25
Angela ROMANCIUC. Atribuțiile autorității tutelare în procesul de administrare a patrimoniului minorului.....	29
Ianuș ERHAN. Atribuțiile organelor vamale în domeniul ocrotirii normelor de drept.....	33
Liliana ROTARU-MASLO. Regelementarea libertății individuale și a siguranței persoanei în actele internaționale referitoare la drepturile omului	37
Vasile ZAMFIR. Înviniutul – subiect al procesului penal.....	42
Narcisa NEDELCU. Unele particularități ale legăturii cauzale în dreptul penal.....	48
Larisa BUGA. Procedura legislativă în Republica Moldova și în România: aspecte comparative ...	51
Angela CUCIURCĂ. Prevenirea și contracararea fenomenului negativ de abandonare a terenurilor agricole: reglementări și soluții.....	55

MĂSURILE DE LIMITARE A PRACTICILOR ANTICONCURENȚIALE: ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE

Victor VOLCINSCHI,
doctor în drept, profesor universitar,
Olga BULMAGA,
doctorandă

RÉSUMÉ

Les mesures de limitation prévues par la législation de la concurrence ont pour objectif de mettre un terme au comportement illicite d'un contrevenant, d'éliminer ses effets anticoncurrentiels, d'empêcher qu'il ne se reproduise et par conséquent de rétablir des conditions propices à la concurrence.

REZUMAT

Măsurile de limitare prevăzute de legislația concurențială au drept obiectiv stoparea comportamentelor ilicite ale întreprinderilor care au comis practici anticoncurențiale, eliminarea efectelor acestora, contracararea recidivei și, ca urmare, restabilirea condițiilor favorabile concurenței.

Pentru a proteja relațiile concurențiale de pe piețele de mărfuri ale Republicii Moldova, societatea trebuie să se conformeze dispozițiilor imperative ale **Legii concurenței** nr. 183 din 11.07.2012 (în continuare – Legea 183/2012) [6]. Experiența demonstrează, totuși, că întreprinderile nu respectă regulile imperative, chiar dacă ele suportă sau riscă să suporte consecințele negative în caz de neconformare acestora, prin aplicarea asupra întreprinderilor a măsurilor de limitare sau reprimore.

În mod general, măsurile de limitare au ca scop stoparea comportamentelor ilicite ale întreprinderilor care au comis practici anticoncurențiale, eliminarea efectelor acestora, precum și contracararea recidivei. Astfel, măsurile de limitare vizează în mod normal restabilirea condițiilor favorabile concurenței. Din obiectivele enumerate rezultă că măsurile de limitare sînt destinate să combată, să corijeze sau să prevină comportamentele ilicite.

Măsurile de limitare vor fi exa-

minate în prezentul articol prin analiza comparativă a legislației naționale și a celei comunitare, determinate de preambulul Legii 183/2012 [6], care prevede în mod expres transpunerea prevederilor art. 101–106 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene din 25 martie 1957 [15] și a prevederilor Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat [12].

Cadrul juridic în vigoare atribuie autorității de concurență dreptul de a aplica măsuri de limitare în mod unilateral: măsurile corective și interimare sau prin negociere a propunerilor înaintate de întreprinderea vizată – angajamentele.

Aplicarea măsurilor corective este atribuită în sarcina Plenului Consiliului Concurenței, în conformitate cu art. 41 alin. (1) lit. h) din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [6].

După natura lor, măsurile corective pot fi *structurale* sau *compor-*

tamentale. Această clasificare este susținută și de art. 41 alin. (2) din Legea 183/2012 [6].

Măsurile structurale au un caracter excepțional, ele urmează a fi impuse doar atunci cînd nu există o măsură corectivă comportamentală la fel de eficientă sau atunci cînd o măsură comportamentală la fel de eficientă ar fi mai oneroasă pentru întreprinderea în cauză decît o măsură corectivă structurală. Ele sînt destinate să restabilească structura concurențială pe piață. Aceste măsuri impun întreprinderile să separe activele pe care le dețin.

Prezentînd avantajul eliminării rapide a puterii de piață și a creării sau consolidării concurenței, măsurile structurale au, totuși, un caracter mai drastic. Cu toate acestea, unele măsuri structurale inițial pot avea un efect perturbator asupra activității contravenientului, spre deosebire de alte măsuri, și sînt uneori, la origine, ineficiente pe termen scurt. Mai mult decît atît, experiența demonstrează că măsurile structurale nu sînt atît de ușor de proiectat și

de aplicat [7], de aceea se recurge destul de rar la acestea.

Cu titlu de drept comparat ca exemplu de aplicare a măsurilor structurale ne poate servi decizia Comisiei Europene din 10 noiembrie 1992 privind aplicarea art. 101 și 102 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene în cauzele Warner-Lambert/Gillette și BIC/Gillette și alții [3]. Conform acestei decizii, Comisia a ordonat Companiei „Gillette”, producător american de aparate de ras, să cedeze unei terțe persoane cota de participare a acesteia în capitalul Companiei „Eemland Holdings NV” și să retrocedeze „Eemland Holdings NV” afacerea „Wilkinson Sword”, concurent al „Gillette”, pentru țările situate în partea de Est a Comunității Economice Europene.

Din conținutul deciziei menționate rezultă că Compania „Gillette”, abuzînd de poziția sa dominantă, participînd la răscumpărarea „Wilkinson Sword” pentru a activa în interiorul Comunității Economice Europene, a creat, astfel, între o întreprindere dominantă și principalul său concurent legături care permit să influențeze comportamentul comercial al acestuia din urmă, restrîngînd astfel concurența pe piața comunitară a produselor mecanice de ras, fapt pentru care a fost obligat să cedeze acțiunile și activele dobîndite în urma acestor operațiuni. Prin această decizie Comisia a procedat la aplicarea unei măsuri structurale, prevăzute de art. 8 alin. 4 din Regulamentul (CE) nr. 139/2004 din 20.01.2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi [11], și anume „... dizolvarea fuziunii sau cesionarea tuturor acțiunilor

sau activelor dobîndite, astfel încît să se restabilească situația existentă anterior”.

Aplicarea măsurilor cu caracter structural au ca finalitate fie divizarea întreprinderii sau separarea din componența ei a unei sau mai multor subdiviziuni, fie cesionarea acțiunilor (părților sociale) sau activelor. Cu părere de rău, Legea 183/2012 [6] nu reglementează procedura aplicării măsurilor structurale. Legea protecției concurenței nr. 1103 din 30.06.2000 [4] conținea prevederi mai detaliate la acest capitol, stabilind următoarele condiții care urmează a fi respectate în caz de separare forțată:

- a) posibilitatea de a izola organizatoric și (sau) teritorial subdiviziunile;
- b) lipsa unei interacțiuni tehnologice strînse între subdiviziunile care se separă ale agentului economic;
- c) posibilitatea delimitării sferelor de activitate ale agenților economici, subdiviziunilor sau unităților structurale în limitele specializării înguste la producerea unor anumite mărfuri;
- d) imposibilitatea, din anumite cauze economice sau politice, de a implica alți furnizori pe piețele respective de mărfuri.

Pe lîngă condițiile enumerate mai sus, la adoptarea hotărîrii privind divizarea forțată urmează să se țină cont și de studiul de fezabilitate privind eficiența economică și consecințele socioeconomice ale măsurii preconizate, precum și să se elaboreze un plan de efectuare a lucrărilor.

Condițiile enumerate ar putea fi luate în considerație și pe viitor, în caz de adoptare a deciziei de aplica-

re a măsurilor corective structurale de către autoritatea de concurență.

Decizia Consiliului Concurenței privind impunerea măsurilor corective structurale urmează a fi înaintată în instanța de judecată, în conformitate cu art. 69 alin. (3) din Codul civil al Republicii Moldova [2], pentru a fi confirmată prin emiterarea unei hotărîri judecătorești.

Procesul reorganizării forțate a persoanelor juridice, demarat în rezultatul aplicării măsurilor structurale, nu are însă o finalitate juridică, dat fiind faptul că hotărîrea instanței de judecată nu este inclusă în lista documentelor necesare pentru înregistrarea reorganizării, prevăzută de art. 21 din Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr. 220-XVI din 19.10.2007 [5]. Astfel, considerăm necesar a introduce în art. 7 și 21 din Legea nominalizată normele ce reglementează specificul înregistrării de stat a persoanelor juridice create în urma reorganizării forțate în baza hotărîrii judecătorești.

Măsurile corective de ordin comportamental constring o întreprindere fie să adopte un anumit comportament, fie să pună capăt anumitor acțiuni. Ele servesc în mod direct obiectivului aplicării dreptului concurenței și, implicit, reprimarea actelor restrictive de concurență. Spre deosebire de măsurile structurale, cele de ordin comportamental pot fi adaptate mai ușor pentru fiecare contravenient și caracteristicilor piețelor relevante.

Măsurile comportamentale care impun obligația pozitivă de a săvîrși anumite acțiuni de către contravenient pot lua forma unei obligații pentru acesta de a vinde pro-

dusele sale în mod nediscriminatoriu, în cazul unei întreprinderi cu poziție dominantă, sau ordonarea membrilor unei antante de a rezilia acordul lor de fixare a prețurilor. De asemenea, obligația de a face poate viza: a) suprimarea unei clauze, de exemplu, clauzele privind: limitarea libertății vânzătorului în materie de preț; operarea unei partajări a clientelei; repartizarea pieței; limitarea accesului pe piață; b) modificarea unei clauze sau unui contract; c) încheierea de contracte cu anumiți vânzători sau cumpărători (beneficiari).

În această ordine de idei, drept exemplu de aplicare a măsurilor comportamentale ne poate servi Prescripția Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței nr. APD-05-11/8-04 din 11.02.2011, prin care a ordonat ÎS „Gările și Stațiile Auto” să „anuleze imediat prevederile din pct. 1 ale Ordinului nr. 05 din 22.01.2010 „Cu privire la aprobarea tarifelor pentru serviciile acordate suplimentar la ÎS „Gările și Stațiile Auto” prin care au fost aprobate tarifele pentru vânzarea biletelor în prealabil la rutele în trafic național, vânzarea biletelor în prealabil la rutele în trafic internațional” [9].

Măsurile comportamentale care impun obligația „negativă” de a nu face constau în a interzice întreprinderilor care au comis încălcări ale legislației concurenței să continue acțiunile lor sau să se abțină de la punerea în aplicare pentru viitor. Drept exemplu de astfel de măsuri pot fi:

1) interzicerea creării de obstacole pentru pătrunderea pe piață a altor întreprinderi; astfel, Agenția

Națională pentru Protecția Concurenței, prin Prescripția nr. DC-58/88-47 din 03.07.2008, a obligat ÎCS „Nord Gaz-Sîngerei” SRL „să modifice conținutul avizului (con condițiile tehnice pentru conectarea la sistemul de distribuție a gazelor naturale) eliberat consumatorilor, prin: 1.1. excluderea sintagmei „contoarele care vor fi folosite pentru măsurarea gazelor naturale pe teritoriul or. Sîngerei sînt de tip SAMGAZ”; 1.2. indicarea doar a parametrilor tehnici ai echipamentului de măsurare ce trebuie instalat (și informarea consumatorului despre tipurile de echipamente de măsurare certificate pe teritoriul Republicii Moldova), acordîndu-i consumatorului posibilitatea de a-și alege singur echipamentul de măsurare” [10];

2) interzicerea unei concertări în privința prețurilor.

Atît art. 7 din Regulamentul Comunității Europene nr. 1/2003 din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat [12], cît și alin. (2) art. 41 din Legea nr. 183 din 11.07.2012 indică două criterii care guvernează aplicarea măsurilor corective: 1) să fie proporționale cu încălcarea comisă; 2) să fie necesare pentru încetarea efectivă a încălcării.

O măsură se consideră proporțională atunci cînd semnificația și forma ei nu depășește ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivele dreptului concurenței. Găsirea acestei proporționalități poate contribui la caracterul adecvat al măsurilor luate pentru a remedia comportamentul în cauză, precum și faptul că acestea sînt mai puțin

arbitrare și, prin urmare, mai previzibile [7].

Pentru a putea stabili măsurile optime, este necesar de identificat clar problemele puse de dreptul concurenței pe care aceste măsuri urmează să le rezolve. Procesul de determinare a măsurii corective efective trece prin cîteva etape:

- cunoașterea aprofundată a sectorului vizat și previziunea dezvoltării viitoare a structurii concurențiale a acestuia;

- analizarea antecedentelor contravenientului în materie de respect al dreptului concurenței;

- estimarea reacției probabile a contravenientului la măsura examinată;

- evaluarea efectelor secundare eventuale ale fiecărei măsuri;

- analiza aplicabilității fiecărei măsuri, prin evaluarea gradului de dificultate a punerii în aplicare a acestora, precum și a estimării costului aplicării lor;

- alegerea măsurii potrivite.

Următoarea categorie de măsuri care nu a existat pînă în prezent în legislația concurențială a Republicii Moldova, dar prevăzută de legislația concurențială comunitară o formează măsurile interimare. Acordarea Consiliului Concurenței a împuternicirii de aplicare a măsurilor interimare în conformitate cu art. 41 alin. (3) din Legea nr. 183 din 11.07.2012 [6] este oportună din considerentele că factorul timp este unul important în dreptul concurenței, deoarece pentru a reacționa prompt și a face față situațiilor de urgență, autoritatea de concurență trebuie să țină pasul întreprinderilor și practicilor anticoncurențiale pe care le sancționează.

Aplicarea măsurilor interimare poate fi dispusă numai dacă presupusa încălcare reprezintă o practică interzisă expres de lege. Regulamentul Comunității Europene nr. 1/2003 din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență, prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat [12], indică în art. 8 că măsurile provizorii (corespondentul măsurilor interimare din legislația noastră) pot fi dispuse la constatarea încălcării *prima facie*. Curtea de Justiție a Comunităților Europene, în hotărârea din 24 ianuarie 1992, a precizat, la rîndul său, că nu trebuie de asimilat, în cadrul unui recurs asupra legalității unei decizii privind aplicarea măsurilor provizorii, cerința unei încălcări *prima facie* cu cerința de certitudine pe care trebuie să o satisfacă o decizie finală [14]. Compararea formulării din textul legislativ național cu cea comunitară ne duce la concluzia că prima este mai restrictivă.

Următoarea condiție este urgența determinată de riscul unui prejudiciu grav și ireparabil adus concurenței. În conformitate cu Ordonanța Președintelui Tribunalului Primei Instanțe din 20 decembrie 2001 în cauza Österreichische Postsparkasse AG contre Commission des Communautés Européennes [8], urgența se apreciază în raport cu necesitatea aplicării măsurilor interimare, cu scopul de a preveni producerea unui prejudiciu grav și ireparabil cauzat părții care le solicită.

Astfel, caracterul urgent al măsurilor este legat nemijlocit de survenirea unui prejudiciu grav și ireparabil.

Întreprinderea care solicită aplicarea măsurilor interimare urmează să dovedească faptele pe care se bazează perspectiva prevenirii sau opririi producerii unui prejudiciu grav și cert. Jurisprudența comunitară [8] menționează că nu este necesar ca prejudiciul să fie stabilit cu certitudine absolută, dar este suficient ca acesta să fie previzibil cu un grad suficient de probabilitate. Un prejudiciu se consideră ireparabil din momentul în care se stabilește că o decizie ulterioară va fi ineficace. Dacă nu este demonstrată producerea unui prejudiciu grav și cert, poate fi înaintată o nouă cerere în caz de survenire a noilor elemente. Consiliul poate să țină cont de caracterul evolutiv al anumitor situații și să revină la aprecierea concretă pe care o necesită orice situație de urgență.

Următoarea serie de condiții atașate măsurilor interimare sînt:

1) limitarea obiectului lor la ceea ce este necesar pentru a corija afectarea liberei concurențe (condiția proporționalității);

2) susceptibile de a fi luate în cadrul unei decizii finale. Această condiție a fost menționată de Curtea de Justiție a Comunităților Europene în hotărârea din 28 februarie 1984 (Ford/Comisie) [1].

Măsurile interimare se deosebesc prin obiectul lor, în funcție de faptul dacă comportă obligații de a face sau de a nu face, puse în sarcina întreprinderii vizate. Exemple de obligații de a face pot consta în obligația de a negocia un contract, de a modifica clauzele unui contract, de a modifica prețurile ș.a. Drept obligații de a nu face pot servi: de a nu se opune executării con-

tractului, de a nu include anumite clauze în contract etc.

Caracterul interimar al măsurilor presupune că ele sînt limitate ca durată (în general, pînă la adoptarea unei decizii definitive) și că se opun faptului prin care autoritatea de concurență ar putea modifica definitiv situația juridică a întreprinderilor. Astfel, acest caracter nu permite ca măsurile interimare dispuse să stabilească noi raporturi juridice între părți. Aceste măsuri nu ar trebui să dăuneze decizia asupra fondului, să nu o priveze de efectul său "util". Maximum ce se poate hotărî prin dispunerea măsurilor interimare e revenirea la *statu quo* anterior, fapt confirmat de decizia Tribunalului Primei Instanțe în cauza Automobiles Peugeot SA și Peugeot SA contra Comisiei [13].

Dispunerea măsurilor interimare se face din oficiu de către Consiliul Concurenței. Ca urmare a acestui fapt, Consiliul Concurenței poate aplica măsuri interimare altele decît cele cerute în plîngere.

Respectarea deciziei de dispunere a măsurilor interimare este asigurată prin aplicarea întreprinderilor sau asociațiilor de întreprinderi a penalităților cu titlu cominatoriu în sumă de pînă la 5% din cifra de afaceri zilnică medie realizată în anul anterior sancționării, pentru fiecare zi de întîrziere, calculate de la o dată ulterioară stabilită în decizie, prevăzute de art. 76 din Legea 183/2012 [6]. Aceeași metodă de asigurare a executării măsurilor interimare este prevăzută și de legislația comunitară.

Un instrument recent, care își are originea în modernizarea dreptului comunitar concurențial, re-

zultînd din Regulamentul Comunității Europene nr. 1/2003 din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat [12], îl constituie angajamentele. Procedura acceptării angajamentelor a fost recepționată și de noua Lege a concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [6], care prevede în art. 41 alin. (1) printre atribuțiile Plenului Consiliului Concurenței și luarea deciziilor privind acceptarea angajamentelor propuse de întreprinderi.

Contrar deciziilor de dispunere a măsurilor interimare, care au un caracter temporar, deciziile de acceptare a angajamentelor pun capăt procedurii contencioasă, ele fiind obligatorii pentru viitor și, de cele mai dese ori, pentru o perioadă nedeterminată.

Domeniul de aplicare al angajamentelor îl constituie practicile anticoncurențiale, incluzînd acordurile anticoncurențiale (ca noțiune generică: acordurile, practicile concertate, deciziile asociațiilor de întreprinderi), precum și comportamentele unilaterale, adică abuzurile de poziția dominantă.

Avantajele angajamentelor constau în restabilirea mai eficientă, mai rapidă și mai de durată a mediului concurențial prin aplicarea acestora, comparativ cu emiterea de către autoritatea de concurență a unei decizii de constatare a unei încălcări, de aplicare a unei amenzi și/sau de impunere de măsuri corective. De asemenea, se acordă, prin încheierea de angajamente, și o securitate juridică întreprinderilor. Astfel, odată cu încheierea angajamentelor este evitată constatarea

unei încălcări a regulilor de concurență și este înlăturată eventuala aplicare a unei amenzi. La fel, este păstrată reputația profesională a întreprinderilor prin încetarea investigației.

Alături de avantajele acestora, ar putea apărea anumite probleme în procesul de evaluare a angajamentelor și de monitorizare a acestora. Astfel, pentru a evita arbitrariul din partea autorității de concurență, ar fi necesară identificarea clară și precisă a criteriilor de evaluare a angajamentelor. De asemenea, în cazul monitorizării angajamentelor, în funcție de natura și complexitatea acestora, acest proces poate fi dificil de realizat. Dacă angajamentele de ordin structural produc o modificare imediată și definitivă în structura pieței, atunci acele de ordin comportamental trebuie să fie monitorizate pe termen mediu și pe termen lung. Însă trebuie ținut cont de faptul că autoritatea de concurență nu poate fi implicată în mod direct în toate cazurile în procesul de monitorizare a angajamentelor, din cauza insuficienței de resurse umane și mijloace financiare. Pentru a remedia această situație, poate fi numit un mandatar care să monitorizeze respectarea angajamentelor și să fie remunerat de întreprindere.

Totodată, este de notat că intrarea în vigoare a prevederilor ce țin de acceptarea angajamentelor la 01 ianuarie 2015 este prea tardivă, ceea ce creează o situație de insecuritate juridică, din considerentele că noua Lege a concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [6] a înlocuit procedura de avizare *ex-ante* a acordurilor, prevăzută de Legea nr. 1103 din

30.06.2000 [4], lăsînd aprecierea legalității acordurilor la latitudinea întreprinderilor. Drept urmare, în caz de constatare a încălcării prevederilor art. 5 și 11 din Legea 183/2012, Plenul Consiliului Concurenței aplică întreprinderilor amenzi, acestora din urmă acordîndu-li-se dreptul de a propune angajamente doar începînd cu 01.01.2015.

În concluzie putem menționa că aplicarea tot mai frecventă a măsurilor de limitare în detrimentul celor de reprimare este justificată de faptul că sîntem la un stadiu incipient al promovării unei culturi a concurenței și, totodată, autoritatea de concurență este în proces de acumulare a experienței, fiind la începutul activității sale.

Referințe bibliografice

1. CJCE aff. 228- 229/82 Ford of Europe Incorporated et Ford-Werke Aktiengesellschaft contre Commission des Communautés européennes (1984), J.O. C 94 din 05.04.1984.

2. *Codul Civil al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002, în vigoare de la 12.06.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86.

3. *Décision de la Commission*, du 10 novembre 1992, relative à une procédure au titre des articles 85 et 86 du traité CEE (Affaires n° IV/33.440 Warner-Lambert/Gillette et autres et n° IV/33.486 BIC/Gillette et autres), [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.o?uri=C ELEX:31993D0252:FR:HTML> (citat 15.09.2010).

4. *Legea RM cu privire la protecția concurenței* nr.1103-XIV din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 166-168.

5. *Legea RM privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali* nr. 220 - XIV din 19.10.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 184-187 din 30 noiembrie 2007.

6. *Legea Republicii Moldova a concurenței* nr. 183 din 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 193-197 din 14.09.2012.

7. *Mesures correctives et sanctions en cas d'abus de position de dominante*, OCDE, 2009 [online], <http://www.oecd.org/dataoecd/24/47/42091456.pdf> (citată 01.03.2011).

8. Ordonnance du Président du Tribunal du 20 décembre 2001: Österreichische Postsparkasse AG contre Commission des Communautés européennes. T-213/01 R, (2002/C 156/48).

9. Prescripție ANPC nr. APD-05-11/8-04 din 01 februarie 2011 [online], <http://www.anpc.md/documents/dc/Prescriptie%20GSA.pdf> (citată 15.02.2011).

10. Prescripție ANPC nr. DC - 58/88-47 din 03 iulie 2008, arhiva.

11. Regulamentul (CEE) nr. 139/2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:08:01:32004R0139:RO:PDF>, (citată 15.09.2010).

12. Regulamentul (CE) nr. 1/2003 din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat [online], <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003R0001:20061018:RO:HTML> (citată 15.02.2011).

13. TPI aff. T-23/90 Automobiles Peugeot SA et Peugeot SA contre Commission des Communautés européennes (1991) [online], J.O. C 205 din 06.08.1991.

14. TPI aff. T- 44/90 La Cinq SA contre Commission des Communautés européennes (1992), J.O. C 37 din 15.02.1992.

15. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*, modificat prin Tratatul de la Lisabona la 13 decembrie 2007, în vigoare de la 01 decembrie 2009 [online], <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:RO:PDF> (citată 25.09.2010).

ASPECTE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND MECANISMUL REALIZĂRII DREPTULUI CETĂȚENILOR LA UN MEDIU ÎNCONJURĂTOR SĂNĂTOS

Sergiu ARNĂUT,
doctorand

SUMMARY

At the present stage, the logical connection between human survival and evolution is acknowledged, as well as the conservation of natural parameters as human living environment. This fact requires analyzing environmental problems not only as distinct problems of flora and fauna, but as a common, universal problem of the mankind. Realization of constitutional rights of citizens to a healthy environment requires a primary outline of the obligations and responsibilities of each subject of law, which derives from the specificity of environmental legal relations.

„Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate”. (Constituția Republicii Moldova, art. 37)

Istoria omenirii este indispensabilă de istoria naturii ca un tandem “parte – întreg”, iar la etapa actuală subiectul interacțiunii reciproce dintre om și natură a evoluat pînă la nivelul de problemă ecologică globală. În acest context, criza ecologică a înregistrat un indicator atât de mare, încît consecințele ei catastrofale sînt inevitabile.

Actualmente legătura logică dintre supraviețuirea și evoluția omenirii, dar și a conservării parametrilor naturali ai naturii, în calitate de mediu de trai al omului, este pe deplin conștientizată, iar acest fapt impune obligativitatea de a analiza problemele ecologice nu doar ca probleme ale florei sau faunei privite în parte, dar ca o problemă comună, universală a umanității.

Legătura dintre om și natură s-a conturat în timp ca un factor de bază, care determina statutul

civilizației la o anumită etapă a evoluției umanității. Reieșind din rațiunea logică a influenței omului asupra naturii, care poate fi atât constructivă, cît și distructivă, la etapa actuală cel mai frecvent se întîlnește tendința distructivă, ce duce la faptul că mediul ecologic degradează într-un tempo stabil [1].

În concepția filosofică, omul este situat pe treapta superioară în ierarhia organismelor vii, fiind considerat subiect al activității istorico-obștești și culturale [2]. Paradoxal, dar acest fapt nu a motivat ființa umană să manifeste un tratament idealist față de mediul său de trai.

Problemele ecologice dictează necesitatea revizuirii principiilor care determină caracterul interconexiunii dintre om și sfera ecologică. Omul modern este nevoit să renunțe la conceptul tradițional, potrivit căruia resursele naturale sînt veșnice. În această interpretare,

procesul ecologizării conștiinței, adică a asimilării realității, este un fenomen real, constatat în urma cercetărilor problemelor apărute în natură și societate [3].

Totodată, caracterul fatal al catastrofelor ecologice nu este doar rezultatul faptului că subiect al interacțiunii ecologice este omul. Doctrina susține că analiza concepțiilor naturale denotă autolichidarea omului din natură, în cazul în care acesta ar fi menit să provoace doar forța distructivă. Recunoașterea strategiei de interacțiune dintre om și natură ca fiind distructivă este recunoașterea inevitabilă a autolichidării.

Este un concept al finalismului ecologic, care contravine faptelor reale: omul nu doar a distrus natura, ci a influențat și pozitiv evoluția ei. Astfel, interferența ecologică dintre om și natură poate avea, în principiu, un rezultat neunanim, care depinde nu doar de om, dar și de instrumentele activității sale, de scopurile pe care și le pune [4].

La etapa actuală, starea ecologică este una nesatisfăcătoare, ba chiar critică, între timp subiectul calității ecologice determină viața și sănătatea fiecărui om. Este foarte mare cuantumul despăgubirilor materiale pentru încălcarea cerințelor ecologice. Conform unor opinii, calculul teoretic al sumei pentru compensarea prejudiciilor aduse doar copiilor, reieșind din indicatorii ecologici, se ridică la câteva milioane de lei.

Motivul de bază al situației create este faptul că problemele social-economice au slăbit atenția și îngrijorarea cetățenilor, asociațiilor obștești, organelor puterii de stat în domeniul protecției mediului, plasând-o pe planul doi.

Starea mediului are un impact direct în realizarea de către om a dreptului la viață, sănătate, mediu înconjurător sănătos. Anume din aceste considerente problematica asigurării dreptului la un mediu de viață sănătos, precum și modul de apărare a drepturilor și intereselor ecologice sînt subiecte importante și actuale.

Constituția Republicii Moldova a consacrat drepturile și libertățile omului în calitate de valoare supremă, asumîndu-și responsabilitatea asigurării prevederilor constituționale. Consfințind în textul legii constituționale o gamă vastă a drepturilor și libertăților, legiuitorul a conturat, pentru prima dată, drepturile ecologice, printre care o poziție prioritară o ocupă dreptul omului la un mediu înconjurător sănătos.

Drepturile și interesele ecologice pot fi analizate în contextul drepturilor clasificate în cadrul teoriei generale a dreptului, luînd în considerație pactele internaționale și Constituția RM.

Este evident că componenta ecologică se manifestă într-o oarecare măsură în fiecare dintre drepturile subiective ale cetățeanului. Astfel, drepturile civile determină siguranța persoanei, a sănătății, proprietății de factorii externi, cum ar fi influența negativă a mediului înconjurător.

Drepturile politice determină posibilitatea individului la participarea în cadrul vieții politice a statului, spre exemplu, în contextul desfășurării referendumului avînd drept subiect protejarea mediului participarea la procesul de luare a deciziilor în domeniul ecologic, la fel în procesul instituirii controlului asupra puterii

de stat, pe calea judiciară, atacînd acțiunile sau inacțiunile statului și ale funcționarilor publici în domeniul ecologic.

Drepturile social-economice sînt menite să asigure un nivel de viață bun, luînd în considerație factorii ecologici, dreptul la muncă în condiții ecologice favorabile, protecția sănătății împotriva factorilor nocivi, dreptul la studii ecologice.

Drepturile culturale asigură dezvoltarea culturii ecologice a societății.

Prezența componentei ecologice în cadrul drepturilor menționate vorbește despre caracterul specific al dreptului ecologic [5]. Esența întregului sistem al drepturilor ecologice și, în special, al dreptului la un mediu înconjurător sănătos este consfințită în art. 37 al Constituției Republicii Moldova.

Prioritatea acestui drept este asigurată indubitabil de o serie de argumente, printre care: este un drept constituțional, este un drept inerent și inalienabil, consacră sferele principale ale existenței omului (viața și sănătatea), poartă un caracter atît individual, cît și colectiv, astfel încît acest drept aparține atît fiecărui om, indiferent de apartenența sa la un anumit stat, apartenența politică, cît și întregii comunități; realizarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos are loc nu doar prin intermediul dreptului constituțional, dar și prin prisma normelor altor ramuri de drept (ecologic, funciar, penal, contravențional).

Analizând dreptul la un mediu înconjurător sănătos prin prisma conținutului normativ, autorii evidențiază o serie de idei și propuneri. Astfel, G.N. Șevarnadze

descoperă acest drept prin prisma dreptului de a trăi într-un mediu înconjurător sănătos (aer curat, apă), a avea condiții prielnice pentru sănătate și dezvoltare personală. O particularitate deosebită a acestui drept este faptul că prin acțiunea sa el se răsfrânge asupra generațiilor viitoare [6].

Autorul A. Tarnavski susține că este destul de controversată analiza dreptului la un mediu înconjurător sănătos ca o componentă de bază a dreptului la protecția sănătății. El analizează dreptul dat ca un drept individual, independent, constituțional al cetățeanului [7].

M.I. Vasilieva susține că este necesar a consacra legislativ dreptul la un mediu înconjurător sănătos, prin care să fie înțeles dreptul protejat de stat, care permite utilizarea nemijlocită a resurselor naturale și ca o obligație opozabilă tuturor subiecților de drept (juridici, fizice, statale), specializați în domeniul protecției sănătății populației [8].

Conform opiniei autorului I.S. Șemsucenko, conceptul drepturilor omului la un mediu înconjurător favorabil este mai vast, comparativ cu dreptul omului la un mediu ambiant sănătos, dat fiind faptul că un mediu favorabil și un mediu înconjurător sănătos sînt două paralele.

Un mediu favorabil se caracterizează nu doar prin indici ai sănătății (nepoluării), dar și prin prezența unor resurse intensive, durabile din punct de vedere ecologic, estetic dezvoltate și variabile. În acest complex toate elementele sînt importante, dat fiind faptul că ele sînt în strictă dependență de satisfacerea corespunzătoare a necesităților omului și societății [9].

În art. 4 din *Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător*, legiuitorul definește clar categoriile juridice care formează obiectul mediului înconjurător: “*Resursele naturale – solul, subsolul, apele, flora și fauna, aflate pe teritoriul republicii, precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu – constituie patrimoniul național al Republicii Moldova*” [10].

O detalizare mai amplă a conținutului dreptului omului la un mediu înconjurător sănătos o prezintă autorul O.I. Krassov, care presupune că dreptul la un mediu înconjurător sănătos include câteva categorii de drepturi, și anume: dreptul la protecția sănătății de la influența negativă a factorilor nocivi din natură, dreptul la un mediu favorabil pentru conviețuire, dreptul la securitate ecologică și protecția habitatului original, a stilului tradițional de viață, gospodăriei și meșteșugurilor [11].

Potrivit art. 15 din Constituția R. Moldova, „*cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea*”. Astfel, țara noastră pentru prima dată recunoaște prioritatea drepturilor și libertăților fundamentale și conturează natura lor firească, drepturi la care se realizează și dreptul un mediu înconjurător sănătos și care determină esența și conținutul doctrinei constituționale a Republicii Moldova.

Recunoașterea caracterului firesc al drepturilor omului la un mediu sănătos este un indicator prioritar pentru legiuitor, care este menit, potrivit dogmelor dreptului pozitiv, să consacre drepturile na-

turale în textul legii. În acest context, este actuală poziția autorului G.D. Sadovnikova, care susține că dreptul la un mediu înconjurător sănătos se asigură prin intermediul măsurilor luate de stat privind monitorizarea stării mediului înconjurător, planificarea măsurilor pentru ocrotirea acestuia, prevenirea acțiunilor distructive în sfera ecologică, efectuarea măsurilor privind reabilitarea mediului afectat, prevenirea și lichidarea consecințelor calamităților naturale, asigurarea socială a cetățenilor, crearea societăților de stat și obștești, organizarea centrelor de deservire medicală a populației, instituirea controlului de stat privind starea mediului ambiant [12].

Analiza comentariilor asupra Constituției Federației Ruse ne conturează următoarea concepție: dreptul la un mediu înconjurător sănătos include în sine principiile morale, exprimate în textul legii constituționale; principiul construcției sistemului legislativ ecologic, bazat pe aprecierea obiectivă a situației; faptul că acesta este un drept subiectiv al cetățeanului, căruia îi corespund obligațiile statului privind menținerea mediului în stare favorabilă, precum și desfășurarea activităților pentru elucidarea factorilor negativi din natură care influențează omul [13].

Efectuînd o analiză mai largă a conținutului legislativ al subiectului abordat în prezenta cercetare, conceptul său poate fi definit într-o serie de postulate:

1. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos – drept fundamental al omului –, împreună cu așa drepturi, precum dreptul la libertate și egalitate, are un rol decisiv pentru

realizarea tuturor drepturilor omului, inclusiv dreptul la viață.

2. Dreptul la un mediu sănătos are un caracter esențial, exprimat prin renunțarea la alte terorii referitoare la drepturile și libertățile omului.

3. Prin *mediu înconjurător sănătos* se înțelege mediul calitatea căruia îi permite omului să ducă un mod de viață prosper. Cu alte cuvinte, este vorba despre un mediu care asigură existența fizică normală și benefică pentru dezvoltarea fizică și intelectuală, morală și socială, culturală și spirituală.

4. Dreptul omului la un mediu ambiant sănătos se află în strânsă legătură cu conceptul asigurării securității ecologice, ca o parte componentă a sistemului securității internaționale.

5. Dreptul la un mediu înconjurător sănătos are un caracter complex, dat fiind faptul că este compus nu doar dintr-un complex de drepturi, ci și dintr-o serie de aspecte ale activității vitale a omului (viața, sănătatea, proprietatea).

6. Dreptul la un mediu sănătos presupune nu doar drepturi, ci și obligații – responsabilitatea omului de securitatea și evoluția acestui mediu în contextul conviețuirii generațiilor ce urmează.

7. Pentru realizarea practică a dreptului la un mediu înconjurător sănătos este necesară o listă extinsă de garanții. De o importanță deosebită în sistemul garanțiilor sînt factorii economici, politici, ideologici, juridici. În acest context, specificul garanțiilor juridice constă în faptul că celelalte garanții devin aplicabile doar prin prisma factorului juridic.

Relațiile constituționale se prezintă ca relații fundamentale,

sociale, care determină caracterul politico-juridic și proprietățile de bază ale normelor constituționale, forța juridică supremă, stabilitatea, prioritatea social-politică, nivelul superior al asigurării.

Declararea drepturilor și libertăților omului în ansamblu se prezintă a fi un concept perfect, însă privind prin prisma aplicabilității, situația generală din RM este pe departe una ideală – garanțiile constituționale deseori nu sînt respectate.

Punerea în practică a normelor constituționale este un fenomen juridic special, el include procesul și rezultatul, reflectă un anumit nivel al influenței constituționale și componenta sa rezultativă. Realizarea normelor constituționale presupune atingerea scopului acestora și al activității practice a subiecților de drept. Realizarea reprezintă partea productivă a acțiunii normelor de drept. Însăși acțiunea normei de drept nu este, de fapt, realizarea prevederilor constituționale, aceasta presupune doar un proces îndreptat spre efectul dorit.

Atît în literatura științifică generală, cît și în cea juridică se expune conținutul procesului de realizare a normelor de drept. Astfel, S.A. Avakian opiniază precum că realizarea normelor dreptului presupune mai multe aspecte, dat toate ele sînt legate strict de calitatea, de mecanismul realizării, de siguranța materială, de nivelul culturii sociale și, în final, de profesionalismul celor ce veghează aplicarea legii [14].

Conceptul transpunerii în practică a normelor de drept, în calitate de obiectiv fundamental, nu poate fi caracterizat în lipsa mecanismului realizării. În literatura

juridică, conceptul de mecanism este privit prin prisma diferitelor noțiuni: mecanism de stat, mecanism al aplicării legii, mecanism al realizării drepturilor și libertăților, mecanism al creării legii, mecanism al asigurării drepturilor și libertăților etc.

Mecanismul realizării dreptului este componenta de bază a mecanismului reglementării juridice. Autorul S.S. Alekseev opiniază că reglementarea juridică, conform obiectivului său final, se exprimă în realizarea dreptului [15].

Crearea normelor constituționale, în calitate de norme de drept, nu reprezintă un obiectiv, ci mai degrabă este o condiție determinată de necesitatea reglementării vieții și activității societății. În acest context, realizarea drepturilor și libertăților reprezintă simultan și realizarea unei necesități sociale determinate.

Autorul S.S. Alekseev distinge trei etape în mecanismul reglementării juridice: etapa aplicabilității generale a normelor de drept, în cadrul căreia are loc reglementarea comportamentului subiecților, determinarea conținutului acestei comportări, condițiile apariției drepturilor și libertăților; etapa apariției drepturilor și libertăților și etapa realizării drepturilor și libertăților, cînd drepturile și libertățile se transpun în comportamentul practic al subiecților de drept [16].

Conform opiniei cercetătoarei K.V. Șundikova [17], structura mecanismului reglementării juridice conține patru componente:

1. Soluțiile juridice cu caracter normativ
2. Realitățile juridice
3. Relațiile de drept

4. Soluțiile juridice ale aplicabilității dreptului.

Reieșind din cele expuse anterior, putem menționa că realizarea normelor constituționale este atingerea scopurilor constituționale și satisfacerea intereselor constituționale, prin prisma activității subiecților de drept. Astfel, mecanismul reglementării juridice și mecanismul realizării dreptului sînt interdependente, dat fiind faptul că mecanismul reglementării juridice indică calea oportună spre realizarea dreptului. Similar, mecanismul reglementării juridice este interdependent cu mecanismul protecției juridice a drepturilor și libertăților.

Realizarea Constituției în calitate de nucleu al legislației Republicii Moldova, care concentrează potențialul democratic al dreptului, principiile sale evoluționiste, reprezintă problema fundamentală a realizării dreptului. Actualitatea subiectului dat nu se pune niciodată sub semnul întrebării, iar în ultimul timp, reieșind din caracterul importanței pentru știință și practică, se prezumă a fi problema numărul unu.

Doctrina este unanimă în ceea ce privește paralelele dintre realizarea normelor constituționale și realizarea drepturilor constituționale, conturîndu-le în calitate de concepte diferite, deși acestea au multe caracteristici comune.

În primul rînd, rezultatul realizării dreptului poate să nu coincidă cu rezultatul dorit din procesul de realizare a normelor de drept, în care acesta este consfințit. Norma de drept poate fi realizată, dar utilitatea practică, ce constituie esența dreptului subiectiv, poate fi neatinsă.

În al doilea rînd, măsurile luate pentru reabilitarea drepturilor încălcate nu sînt identice. Reabilitarea situației create de o normă de drept este posibilă prin abrogarea acestei norme, însă reabilitarea drepturilor subiective încălcate se prezumă fie în compensarea prejudiciului părții vătămate, fie prin interdicția de a mai săvîrși asemenea acțiuni care încalcă drepturile cetățenilor [18].

O.O. Mironov subliniază că între realizarea normelor și realizarea drepturilor subiective nu este o barieră vizibilă, ele autocompletînu-se conturînd specificul normelor de drept și realizarea acestora.

Dreptul constituțional la un mediu înconjurător sănătos nu are doar un singur obiectiv și, respectiv, satisface nu doar unul, ci cîteva interese sociale.

N.I. Matuzov susține că între dreptul subiectiv și interes există coraportul scopuri și mijloace, unde scopul este interesul, iar mijlocul este dreptul subiectiv [19].

Procesul realizării dreptului subiectiv, ca și orice proces dialectic, are un caracter complicat, el poate fi divizat în etape separate. Subiectul referitor la etapele realizării dreptului subiectiv a fost analizat de o serie de savanți, însă o soluție unanimă nu a fost găsită.

Prin *etape ale realizării dreptului constituțional la un mediu înconjurător sănătos* urmează să înțelegem o consecutivitate de relații juridice, în care coordonarea în strictă concordanță cu legea, în limitele normei de drept, a interacțiunii statului cu cetățeanul poate apărea cetățeanul în scopul realizării acestui drept.

Recunoașterea faptului că drepturile și libertățile constituționale se

realizează prin prisma relațiilor de drept nu înseamnă lipsa diferențelor în procesul realizării altor drepturi. Dimpotrivă, fiecare grup de drepturi, ba chiar și dreptul constituțional privit individual, are specificul său și regimul său de realizare.

Statul, consfințind nivelul atins al libertății individuale ca rezultat al prevederilor constituționale, își asumă responsabilitatea de a asigura condiții echitabile pentru realizarea drepturilor ecologice și libertăților tuturor persoanelor, indiferent de cetățenie, vîrstă, sex.

Reieșind din cele menționate, realizarea dreptului poate fi definită ca un proces esența căruia se transpune în realizarea prevederilor legale în realitate, drept un instrument eficient folosit de individ cu scopul satisfacerii necesităților sale vitale. Utilizarea reală a resurselor este rezultatul beneficierei de drepturi și libertăți.

Totodată, există și o viziune mai largă asupra caracterului realizării dreptului și aplicării normelor de drept A.S. Pigolkin formulează viziunea generală asupra realizării normelor de drept conform opiniei sale; realizarea normelor dreptului este un proces al transformării idealurilor juridice, care reflectă necesitățile clasei dominante sau ale poporului, reflectate în realitatea practică, într-un sistem aplicabil al relațiilor sociale [20].

Realizarea normelor constituționale poartă un caracter complex, ceea ce reprezintă caracterul lor deosebit.

Putem fi de acord cu formularea propusă de către autorii Vitruk N.V. și Kopeicikov V.V., care menționează că realizarea drepturilor cetățenești este un proces democratic, reglementat de nor-

mele dreptului, care asigură fiecărui cetățean acele bunuri materiale și spirituale care se regăsesc în esența drepturilor subiective, precum și siguranța acestor drepturi și protecția din partea oricăror încercări de a le periclita [21].

Fără transpunerea în viață a normelor de drept acestea se consideră a fi moarte, adică ele își pierd importanța socială. Autorul L.S. Iavici, menționează “dreptul nu este nimic, dacă prevederile sale nu se transpun, în realizarea activității societății, în relațiile sociale. Nu este posibil de înțeles dreptul, dacă te abați de la mecanismul realizării lui” [22].

Realizarea dreptului este de fiecare dată în interdependență cu manifestarea în spiritul legii a societății, numai prin comportamentul care se racordează la prevederile legislației. În unele cazuri, acestea sînt acțiuni pozitive (utilizarea drepturilor sau utilizarea obligațiilor), în alte cazuri – inacțiuni ale subiecților (abținerea de la comiterea faptelor ilegale). Astfel, comportamentul legal al subiecților relațiilor sociale realizează norma de drept [23].

Pentru realizarea acestei grupe de drepturi și libertăți, este indispensabil nu doar principiul supremației legii, dar și acțiuni determinate ale organelor competente, care sînt obligate să ajute cetățenilor să-și realizeze drepturile și libertățile.

Aceste drepturi, care se realizează doar prin relațiile juridice, sînt: dreptul la manifestații publice, dreptul de a participa la administrarea drepturilor statului, dreptul la asigurare socială, dreptul la studii etc.

Mecanismul realizării dreptului presupune realizarea unui pro-

ces multidimensional, astfel încît momentul de pornire îl constituie stabilirea cetățeniei individului, a faptului dacă este apatrid sau cetățean străin. În literatura juridică această etapă este denumită *etapa statutului juridic*, de ea depinde posibilitatea unui cetățean de a beneficia de un anumit drept.

A doua etapă a mecanismului realizării – etapa relațiilor juridice, existența dreptului la un mediu înconjurător sănătos în raport cu cetățeanul – se află în afara oricăror relații juridice, însă realizarea acestui drept stă în sarcina relațiilor juridice concrete. Dreptul indicat nu creează și nu dă naștere de sine stătător unor asemenea relații, însă încălcarea lui este sancționată de relațiile juridice.

În procesul realizării dreptului la un mediu înconjurător sănătos iau naștere doar relații juridice generale. Aceste relații, fiind de un nivel avansat, apar între stat și cetățean avînd la bază obiectivul garantării și realizării drepturilor și libertăților fundamentale [24].

Fiecare relație juridică presupune o totalitate de principii care o individualizează. Manifestările relațiilor juridice pot fi afît fondate juridic, cît și nefondate. Cele fondate juridic sînt normele direct sau indirect indicate în norma constituțională sau în textul legii [25].

A treia etapă a realizării dreptului este determinarea procedurii organizațional-juridice, corespunzătoare pentru realizarea dreptului dat. Procedura organizațional-juridică este consfințită în actele normative. Pentru aplicarea ei este important ca subiectul să fie convins de faptul că: textul legii este unul veridic, norma este emisă de un organ împuternicit din cadrul

puterii de stat, norma trebuie să fie aplicabilă la o anumită perioadă de timp pe un teritoriu determinat, norma determinată poate fi aplicată în raport cu subiectul interesat și asupra obiectului vizat.

Un rol important în procesul realizării drepturilor și libertăților cetățenești îl are interpretarea normelor juridice, aceasta fiind necesară pentru determinarea conținutului și interpretarea normelor constituționale. Lipsa interpretării normelor atrage după sine lipsa aplicabilității corecte a acestora.

După cercetătorul L.S. Zivs, în contextul interpretării, normele care concretizează dreptul constituțional sînt interpretate de către cetățean drept norme ajutoare în procesul de realizare a prevederilor constituționale [26].

În susținerea acestei teze, autorul V.V. Kopeicikov opinează că elaborarea concepției științifice privind realizarea drepturilor și libertăților omului trebuie orientată spre rezultatul final, care, conform opiniei autorului, este materializarea lor sub forma bunurilor corespunzătoare [27].

După cum vedem, etapa finală a mecanismului realizării dreptului constituțional la un mediu înconjurător sănătos poartă un caracter condiționat, acest fapt fiind generat de caracterul compensator, pentru că omul nu-și poate satisface pe deplin interesul său lezată, însă el poate primi plăți compensatorii.

În afară de formele generale de realizare a dreptului, în literatura juridică sînt conturate și o serie de forme specifice, bazate pe clasificarea drepturilor omului și cetățeanului. Reieșind din ceas-

tă interpretare, se pot evidenția forme *individuale* și forme *colective* ale realizării drepturilor constituționale.

Subiectul privind realizarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos nu poate fi cercetat în plenitudinea sa în lipsa abordării problemelor realizării, care, conform opiniei doctrinare, pot fi clasificate în probleme *teoretice* (lacuna în legislația ecologică) și probleme *practice* (ineficacitatea restabilirii intereselor încălcate).

Specificul problemelor privind realizarea dreptului constituțional la un mediu înconjurător sănătos este evident, ceea ce ne impune să acordăm o atenție deosebită acestui subiect, să depistăm factorii care creează aceste probleme și care ne permit să identificăm căteva direcții de acțiune.

1. Deși una dintre componentele dreptului la un mediu înconjurător sănătos este dreptul la informare privind starea ecologică, problema informării este adesea generată de atitudinea statului, și anume ridicarea la nivel de secret a indicatorilor reali de poluare a mediului.

2. Pasivitatea organelor puterii de stat și a autorităților locale în ceea ce privește colectarea, sistematizarea și prezentarea informației ecologice veridice spre opinia publică sau adesea prezentarea unor date denaturate.

3. În secolul XXI, pentru orice stat de drept politica ecologică reprezintă o componentă indispensabilă în calea spre o societate dezvoltată. Având drept obiectiv ridicarea nivelului eficacității politicii ecologice, un element deosebit de important este intensificarea rolului politicii regionale și a

competențelor în domeniul APL.

4. În calitate de problemă a realizării dreptului constituțional la un mediu înconjurător sănătos se poate identifica pasivitatea politică a populației în luarea deciziilor.

5. Un factor determinant care creează impedimente pentru crearea unui proces efectiv de realizare a dreptului la un mediu înconjurător sănătos este instabilitatea evoluției economice.

Astfel, mecanismul realizării drepturilor omului la un mediu înconjurător sănătos reprezintă un sistem bine stabilit. El conține unele particularități în raport cu mecanismul realizării altor drepturi constituționale. În primul rând, este de menționat că în realizarea dreptului la un mediu sănătos sînt implicați o serie de subiecți: instituții interstatale, statul, organele statului, cetățenii și asociațiile lor.

Acest specific este determinat de particularitățile aplicării dreptului dat și ale modului de restabilire a echității sociale. O altă particularitate care pune în evidență specificul realizării acestui drept este faptul că sistemul asigurării securității dreptului menționat este bazat nu doar pe implicarea statului reprezentat de agenții săi, ci și a fiecărui cetățean în parte. În acest context, este de menționat că una dintre condițiile de bază pentru perfecționarea mecanismului de realizare a drepturilor constituționale este tendința de fortificare a prevederilor procedurale și materiale.

Referințe bibliografice

1. Лось В.А. *Взаимоотношения между человеком и природой*

как глобальная проблема. В журнале: Вопросы философии. 1982, № 5, с. 132.

2. *Философский энциклопедический словарь*. Москва, 1989, изд. 2. с. 736.

3. Лось В.А. *Op.cit.*, с. 133.

4. Урсул А.Д. *О понятии «экологическая деятельность»*. В журнале: Философские науки 1986, вып. 1. с. 36.

5. Бриичук М.М. *Теоретические основы экологических прав граждан*. В журнале: Государство и право, 2004.

6. Шеварнадзе Г.Н. *Охрана прав граждан СССР на здоровую окружающую среду*, 1985, с. 22.

7. Тарнавский А.Г. *Право граждан на благоприятную окружающую среду*. В журнале: Советское государство и право, 1990, № 9, с. 103-106.

8. Васильева М.И. *Право граждан в СССР на здоровую окружающую среду*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Москва, 1990, с. 9.

9. Шемшученко Ю.С. *Правовые проблемы экологии*. Киев: Наукова думка, 1989, с. 22.

10. *Monitorul Parlamentului*, nr. 10, art. 283.

11. Крассов О.И. *Экологическое право*. Москва, 2001, с. 122-130.

12. Садовникова Г.Д. *Комментарий к Конституции Российской Федерации*. Москва, 2000, с. 54. Постатейный научно-практический комментарий к Конституции Российской Федерации коллектива ученых-правоведов под руководством ректора МГЮА, академика РАН О.Е. Кутафина (Официальный текст на 1 августа 2003 г.), ЗАО Библиотечка «Российской газеты», 2003 г.

13. *Комментарий к Конституции Российской Федерации*. Общ. ред. Ю.В. Кудрявцева., Фонд «Правовая культура», Москва, 1996, с. 189.

14. Авакьян С.А. *Реализация норм советского государственного права*. В журнале: Советское государство и право, 1984, № 1, с. 15.

15. Алексеев С.С. *Общая теория права*. В 2-х томах, Москва: Юрид. лит., 1981, т. I, с. 303.

16. Алексеев С.С. *Механизм правового регулирования в социа-*

листическом государстве. Москва, 1966, с. 34.

17. Шундикова К.В. *Правовые механизмы: постановка проблемы*. В журнале: Проблемы теории государства и права, 2002, № 3, с. 54.

18. Боброва Н.А. *Гарантии реализации государственно-правовых норм*. Воронеж, 1984, с. 75.

19. Матузов Н.И. *Личность. Права. Демократия*. Саратов, 1972, с. 214.

20. Пиголкин А.С. *Понятие правоприменения и его место в механизме социального регулирования*. В работе: *Правоприменение в советском государстве*. Москва, 1985, с. 9.

21. Витрук Н.В., Копейчиков В.В. *Реализация прав и свобод личности как процесс*. В работе: *Реализация прав граждан в условиях развитого социализма*, Москва, 1983, с. 50.

22. Явич Л.С. *Общая теория права*. Ленинград, 1971, с. 201.

23. *Теория государства и права*. Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько, Москва: Юрист, 2000, с. 453.

24. *Теория государства и права*, с. 512-513.

25. Воеводин Л.Д. *Юридический статус личности в России*. Москва, 1997, с. 271.

26. Зивс Л.С. *Конституция СССР в системе советского законодательства*. В журнале: Советское государство и право. 1978, № 6, с. 15.

27. Копейчиков В.В. *Роль организационных условий в реализации прав и свобод личности*. В работе: *Реализация прав граждан в условиях развитого социализма*, Москва, 1983, с. 123.

TRATAREA PROBLEMATICII INTERPOLULUI ÎN LITERATURA ȘTIINȚIFICĂ DIN FEDERAȚIA RUSĂ

Vladimir STERPU,
doctorand

SUMMARY

The article synthesizes the scientific materials referred to International Criminal Police Organization Interpol, appeared into the scientific field from Russian Federation. There were analyzed the monographs, scientific articles and doctoral theses. Russian scientists made a huge contribution to Interpol expertise capitalization providing transborder security.

REZUMAT

În articol sînt sintetizate materialele științifice cu referință la Organizația Internațională a Poliției Criminale Interpol, apărute în mediul științific din Federația Rusă. Sînt supuse analizei monografiile, articolele științifice, tezele de doctorat. Științii ruși și-au adus o contribuție incontestabilă la valorificarea experienței Interpolului privind asigurarea securității transfrontaliere.

Activitatea Organizației Internaționale a Poliției Criminale Interpol își găsește o reflectare destul de modestă în literatura științifică din Federația Rusă. Drept explicație poate servi caracterul securizat al instituției și filtrarea rigidă a informației livrate publicului larg. Dacă la nivel internațional informația este accesibilă prin intermediul site-urilor *www.interpol.int* sau *www.intropol.com*, apoi la nivel local informația este succintă, existînd doar date generale pe site-ul Ministerului de Interne din Federația Rusă (*www.mvd.ru*). Informația postată ține de personalitatea șefului Biroului Național Central (BNC) Interpol din Federația Rusă; istoria Interpolului, noutăți ale BNC Interpol, interacțiunea cu Europolul, emblemele oficiale ale BNC al Ministerului de Interne al Federației Ruse (MIFR), ordonanța privind BNC Interpol al MIFR, inclusiv rubrica: *BNC Interpol preîntîmpină* [1].

În fosta URSS problemele infraționalității criminale țineau în exclusivitate de competența internă a statului. În perioada sovietică, posibilitatea participării în activitățile Interpolului era percepută mai mult dintr-o perspectivă negativă. Iată de ce problematica Interpolului nu și-a găsit valorificare deplină. Doar după destrămarea URSS și activizarea contactelor internaționale interesul pentru tematica Interpolului cunoaște o anumită ascensiune în mediul științific.

Publicațiile științifice apărute în Federația Rusă și supuse analizei poartă un caracter preponderent de drept internațional, practic lipsind tratările problematicii Interpolului din perspectiva altor domenii științifice. Acest fapt se datorează specificului organizației. Activitatea desfășurată se derulează avînd la bază dreptul penal, procesul penal și criminalistica.

Totuși, primele informații științifice despre Interpol apar

încă în perioada sovietică, fiind abordate fragmentar, în contextul unor studii de drept internațional. Sinteza evoluției publicațiilor din perioada ex-sovietică scoate în evidență un șir de autori din domeniul dreptului, precum: Карпец И. И., Бельсон Я. М., Галенская Л. И., Родионов К. С. În publicațiile acestor autori accentual se pune pe tratarea detaliată a istoriei organizației date, a actelor normative ce reglementează activitatea acesteia, pe acțiunile desfășurate. Publicațiile de pînă în anii '90 ai sec. XX poartă un caracter informativ și didactic, lipsind cu desăvîrșire careva aprecieri sau analize.

Renumitul criminolog rus Карпец И. И. este bine cunoscut prin direcțiile științifice, cărora le-a pus baza în știința juridică, privind preîntîmpinarea și lupta cu criminalitatea. Este autor a mai bine de 200 de lucrări științifice, dintre cele care au tangență cu subiectul abordat sînt: *Probleme contemporane ale dreptului penal și criminologiei* (1976), *Infrațiuni cu caracter internațional* (1979), *Infraționalitatea internațională* (1988), *Drept penal internațional* (1995) [2-5].

Istoricul Бельсон Я. М. apare cu lucrarea *Interpolul în lupta cu infraționalitatea criminală* [6] în anul 1989, cînd la nivel internațional au loc substanțiale transformări și reconfigurări ale forțelor politice. Dacă în perioada sovietică Interpolului i-au fost atribuite epitețe nu dintre cele mai favorabile, atunci autorului Бельсон Я. М. i-a revenit misiunea de a integra imaginea Inter-

polului într-o realitate socială și științifică în evoluție. Monografia este o cercetare complexă și echilibrată, care vine să acopere golul de informație despre Interpol.

Profesorul Catedrei de Drept internațional a Universității de Stat din Sankt Petersburg, Галенская Л.И., tratează problema din perspectiva dreptului internațional în monografiile: *Lupta internațională cu criminalitatea* (1972) și *Probleme de drept ale colaborării statelor în lupta cu criminalitatea* (1978). Este autoarea compartimentelor din mai multe manuale universitare și a articolelor științifice din reviste specializate [7, 8].

Profesorul Родионов К.С. [9], colaborator al Institutului Stat și Drept al Academiei de Științe a Rusiei, este autorul primelor lucrări axate direct pe tematica Interpolului în ex-URSS, precum: *Organizația internațională a poliției criminale (Interpol)* (1972); *Interpolul: mit și realitate* (1982, prima ediție; 1986, ediția a doua; ambele ediții au fost traduse în limba bulgară și publicate în Sofia în 1984 și 1987, de asemeni în limba cehă și publicate în Praga în 1985); *Interpolul: ieri, astăzi, mâine* (1990). Este autor al capitoului *Activitatea Interpolului în lupta cu criminalitatea internațională* în monografia *Justiția criminală: problemele colaborării internaționale* (1989) și coautor la lucrarea didactică *Căutarea internațională în sistemul Interpol* (2000).

Dintre lucrările publicate în ultimii ani, pot fi numite următoarele: *Interpolul: anul includerii noastre* în ediția jubiliară a cărții

Scutul rusesc al Interpolului, apărută cu ocazia jubileului de 20 de ani ai creării BNC Interpol în Rusia (2010); un șir de articole în revistele de specialitate; este finisat lucrul asupra monografiei *Europol* (2011). [10-17]

Sinteza lucrărilor autorilor citați ne determină să concluzionăm că problematica Interpolului începe să fie valorificată în anii '90 ai sec. XX, aceasta datorîndu-se în mare parte și faptului că fosta Uniune Sovietică devine membru al Interpolului în anul 1990. La 7 aprilie 1990, a fost adoptată Hotărîrea Sovietului de Miniștri al ex-URSS № 338 „Despre intrarea URSS în Organizația Internațională a Poliției Criminale Interpol”. La 27 septembrie 1990, la cea de-a 57-a sesiune a Adunării Generale a Interpolului (Otava, Canada) URSS a devenit membru al Interpolului. De la 1 ianuarie 1991, în structura Ministerului de Interne al Federației Ruse a început să funcționeze Biroul Național Central Interpol. După desființarea URSS, BNC Interpol din Federația Rusă preia atribuțiile fostului Birou unional. Ziua constituirii BNC Interpol din Federația Rusă se consideră 27 septembrie 1990 [1].

Dintre autorii moderni care tratează problematica dată îi menționăm pe Овчинский В.С. și Самарин В.И. Asupra lucrărilor lor ne vom opri în continuare.

Овчинский В.С. este unul dintre cercetătorii ruși contemporani, care de la începutul anilor '90 ai sec. XX pînă în prezent a reușit să editeze mai multe lucrări care, în mod direct sau tangențial, abordează problema în discuție: *Str-*

tegia luptei cu mafia (1993), *Bazele luptei cu criminalitatea organizată* (1996), *Interpolul: în întrebări și răspunsuri* (2000), *Secolul XXI împotriva mafiei* (2001), *Criminologia și biotehnologia* (2005), *Interpolul împotriva terorismului* (2008) [18-23]. Autorul citat, în lucrarea *Interpolul: în întrebări și răspunsuri* (2000), prezintă un tablou exhaustiv privind: istoricul, bazele juridice și organizaționale, inclusiv ale birourilor naționale; funcțiile Interpolului în căutarea și extrădarea internațională, organizarea căutării internaționale pe linia Interpolului în Federația Rusă: rolul organizației în executarea ordonanțelor internaționale de urmărire penală, identificarea persoanelor; Interpolul în lupta cu criminalitatea organizată și cea economică; ce înseamnă Proiectul Geiger; Interpolul în lupta cu traficul ilegal de substanțe narcotice și psihotropice; Interpolul în lupta cu furtul obiectelor care au o valoare deosebită istorică, științifică, de artă sau culturală; ce este Proiectul Artus. În lucrare sînt anexate toate documentele internaționale și naționale, modelele de documente interne de lucru ale Interpolului. Chiar dacă lucrarea poartă un caracter metodologic, totuși are o valoare incontestabilă ca modalitate de expunere și tratare a problemei. Caracterul explicit al lucrării se datorează faptului că autorul, în perioada octombrie 1997 – iulie 1999, a condus BNC Interpol din Federația Rusă. Totodată, poziția demonstrată în interviurile și analizele în materie de securitate îl profilează drept analist în materie de securitate globală și estimare a

modelelor de dezvoltare a lumii moderne.

Lucrarea *Interpolul împotriva terorismului* (2008) reprezintă o culegere de acte normative internaționale privind lupta împotriva terorismului, constituind un suport metodologic în activitatea Interpolului la nivelurile național și internațional.

Самарин В.И. este un autor tînăr, docent la Universitatea de Stat din Belarus, care editează în Federația Rusă lucrarea *Interpol. Organizația internațională a poliției criminale* (2004) [23], unde, într-un stil dinamic și modern, elucidează istoria creării și dezvoltării organizației internaționale Interpol, structurile și principiile de activitate, interacțiunea Interpolului cu alte structuri internaționale, organizația din perspectiva luptei cu diferite tipuri de infracțiuni, înregistrarea infracțiunilor, Rusia în Interpol, birourile naționale ale Interpolului din țările de peste hotare, legislația Rusiei în domeniul colaborării cu alte state în probleme de criminalitate. Scopul lucrării este de a arăta că Interpolul la ora actuală este cea mai operativă și eficientă structură internațională în lupta cu criminalitatea.

Totodată, în revistele științifice de specialitate își fac apariția periodic lucrări ce au drept obiect de studiu activitatea Interpolului, semnate de autorii Гасымов И.Г. [24], Волеводз А.Г. [25], Иванцов С.В. [26] și alții.

Concluzionînd în baza analizei efectuate, constatăm că pe parcursul ultimelor trei decenii, s-a conturat literatura științifică ce vizează problematica Interpolului în

Federația Rusă. Dacă inițial lucrările purtau un caracter descriptiv și istoric, apoi ultimele demonstrează o tratare analitică și specializată pe anumite activități desfășurate de Interpol. Percepția rezervată și precaută față de activitatea acestei instituții internaționale se preschimbă într-o nouă viziune – de colaborare, apreciere și contribuție reciprocă în contracararea fenomenului infracțional și asigurarea securității interstatale.

Un criteriu al maturității de abordare științifică este studierea problematicii prin realizarea tezelor de doctorat. Studiile disertaționale constituie un indicator real al intensității tratării problematicii științifice. Temele de doctorat ce vizează problematica Interpolului sînt realizate la specialitățile juridice. Vom analiza studiile ce vizează direct problematica dată.

Cu titlu de pionierat la tematica în discuție este teza realizată de Антопов А. Г. *Locul și rolul Biroului Național Interpol în sistemul organelor juridice al Rusiei* (1996) [28], unde sînt tratate aspectele ce țin de formele internaționale și naționale de colaborare în lupta cu criminalitatea; problemele teoretico-juridice de perfecționare a activității BNC Interpol al Rusiei. Lucrarea lui Стронский Д. Д. – *Constituirea și dezvoltarea organizatorico-juridică a Biroului Național Central din Federația Rusă: aspecte general-teoretice și istorico-juridice* (2002) [29] – supune analizei aspecte ce țin de: premisele intrării URSS în Interpol (creșterea proceselor criminale cu caracter transnațional în ultimii

ani ai existenței URSS; dezvoltarea relațiilor internaționale ale statului sovietic în anii '80 ai sec. XX); constituirea și perfecționarea bazelor organizatorice ale BNC Interpol (direcțiile de bază ale activității, reconfigurările structurale, asigurarea cu cadre); dezvoltarea bazei normative (influența legislației internaționale asupra activității BNS Interpol, reglementarea activității BNS de către dreptul rusesc).

Respectând cronologia apariției lucrărilor, următoarea disertație este realizată de Зайцева Е. С. – *Activitatea Interpolului în combaterea terorismului ca o contribuție în consolidarea ordinii internaționale de drept* (2008) [30], în care sînt abordate aspecte ale ordinii de drept naționale/internaționale: noțiuni, structură și modalități de consolidare; Interpolul ca organizație internațională specializată în consolidarea sistemului de drept internațional (statutul juridic și structura; funcțiile de bază la etapa contemporană și importanța lor pentru consolidarea ordinii de drept internaționale); componenta antiteroristă în activitatea Interpolului (activitatea organizatorico-juridică de luptă cu terorismul; colaborarea Interpolului cu ONU și alte organizații internaționale în combaterea terorismului). Ultima apariție disertațională este teza realizată de Калужина М. А. – *Probleme contemporane ale înregistrării criminalității în Federația Rusă și posibilitatea interpretării acesteia în sistemul Interpol* (2011) [31]. În conținutul tezei sînt abordate probleme teoretice și de legislație privind înregistrarea criminalității, reglementarea juri-

dică a activității de înregistrare a criminalității; probleme ale înregistrării criminalității în Federația Rusă și căile de soluționare a lor (starea actuală a înregistrării criminalității, particularitățile organizatorice de evidență în sistemul Interpol pe anumite tipuri de infracțiuni transnaționale; probleme privind utilizarea bazelor de date, cartelelor și colecțiilor Interpolului în descoperirea și examinarea infracțiunilor); direcții prioritare de utilizare a metodelor inovative și tehnologiilor performante în activitatea de înregistrare a criminalității în Federația Rusă (experiența internațională și națională de identificare după genotip: teorie și practică; probleme actuale de utilizare a rețelelor globale electronice în procesul de schimb informațional în sistemul Interpolului de către organele de drept ale Federației Ruse; căile de integrare a evidenței de înregistrare și a descoperirilor infracțiunilor pe linia Serviciului federal de executare a pedepsei).

Analiza lucrărilor de doctorat, axate pe activitatea Interpolului, relevă faptul că toți autorii activează nemijlocit în domeniu, fiind angajați ai structurii respective din Federația Rusă. Din materialul examinat deducem aceeași tendință, constatată și în cazul sintetizării monografiilor, manualelor și articolelor științifice: primele doctorate conțineau preponderent elemente istorico-descriptive, pe cînd cele actuale încearcă să găsească mecanisme și soluții de optimizare a activităților la nivel național și racordare a acestora la standardele internaționale de lucru ale Interpolului.

Paralel cu această categorie de teze de doctorat, aspectele ce țin de activitatea Interpolului sînt reflectate și în alte studii disertaționale, care indirect sau tangențial rezumă problema. Clasificînd temele și conținutul doctoratelor, stabilim un interes preponderent pentru metodele de lucru ale organelor de interne ale Federației Ruse și racordarea acestora la standardele Interpolului, studiile ramificîndu-se în funcție de tipul infracțiunii. Alt areal de cercetare vast este studierea experienței altor țări, colaborarea internațională dintre organele specializate, asistența internațională, conlucrarea cu organizațiile internaționale în menținerea securității naționale și mondiale.

În contextul segmentului juridic de cercetare slav se înscrie teza de doctorat, susținută în Ucraina de Смелік В. Б., *Cadrul juridic internațional al sistemului instituțional al Interpolului* (2006) [32], caracterul inovativ al căreia constă în analiza sistemului juridic al Interpolului, stării actuale și tendințelor cadrului instituțional, în vederea cooperării dintre statele-membre în combaterea criminalității transnaționale organizate.

Savanții din arealul investigativ slav au adus o valoare incontestabilă studierii problematicei Interpolului. Deși a fost acumulat un volum substanțial de informație la tematica dată, totuși lucrările rămîn în urma provocărilor timpului. Interpolul este o organizație internațională foarte dinamică, care răspunde rapid la schimbările ce se derulează în viața internațională. Studiile apă-

rute nu reușesc să surprindă multitudinea tendințelor de dezvoltare ale Organizației Internaționale a Poliției Criminale Interpol. Astfel, tematica Interpolului rămâne deschisă pentru noi abordări științifice.

Referințe bibliografice

1. *История Интерпола*, <http://www.mvd.ru/mvd/structure/unit/interpol/history/> (vizitat 22.08.2012).
2. Карпец И.И. *Современные проблемы уголовного права и криминологии*. Москва: Юридическая литература, 1976, 207 с.
3. Карпец И.И. *Преступления международного характера*. Москва: Юридическая литература, 1979, 264 с.
4. Карпец И.И. *Международная преступность*. Москва: Наука, 1988, 97 с.
5. Карпец И.И. *Международное уголовное право*. Москва: Наука, 1995, 134 с.
6. Бельсон Я. М. *Интерпол в борьбе с уголовной преступностью*. Москва: Наука, 1989. 240 с.
7. Галенская Л.И. *Международная борьба с преступностью*. Москва: Международные отношения, 1972, 176 с.
8. Галенская Л.И. *Правовые проблемы сотрудничества государств в борьбе с преступностью*. Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова. Ленинград: Издательство ЛГУ, 1978, 86 с.
9. Родионов Константин Семенович, <http://www.igpran.ru/> (vizitat 22.08.2012).
10. Родионов К.С. *Международная организация уголовной полиции* (Интерпол). Москва, 1972.
11. Родионов К.С. *Интерпол: миф и действительность*. Москва: Издательство Международные отношения, 1982 г. (1-ое изд.), 1986 г. (2-ое изд.).
12. Родионов К.С. *Интерпол: вчера, сегодня, завтра*. Москва: Издательство Международные отношения, 1990.
13. Родионов К.С. *Деятельность Интерпола в борьбе с международной преступностью*. В монографии: Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. Москва: Издательство БЕК, 1998.
14. Родионов К.С., Гасымов Н.Г. *Международный розыск в системе Интерпола*. Учебное пособие. Москва: Академия Управления МВД РФ, 2000.
15. Родионов К.С. *Закон Российской империи 1911 г. об экстрадиции*. В журнале: Государство и право, 2003 г., № 7; *Была ли в договоре 911 года Киевской Руси с Византией норма о выдаче?*. Государство и право, 2006 г., № 3; *Интерпол и Европол*. Государство и право, 2009 г., № 6; *Из истории экстрадиции*. Российский ежегодник международного права, 2004 г.
16. Родионов К.С. *Соглашение России с Европол о сотрудничестве в борьбе с преступностью* (глава в монографии „Россия и Европейский Союз”), 2011 г.
17. Родионов К.С. *Европол (Европейское полицейское ведомство)*, 2011 г.
18. Овчинский В.С. *Стратегия борьбы с мафией*. Москва: СИМС, 1993, 190 с.
19. Овчинский В.С. *Основы борьбы с организованной преступностью*. Москва: Инфра, 1996, 400 с.
20. Овчинский В.С. *Интерпол в вопросах и ответах*. Москва: Инфра, 2000 г. (1-ое изд.), 2008 г. (2-ое изд.), 368 с.
21. Овчинский В.С. *XXI век против мафии*. Москва: Инфра, 2001, 148 с.
22. Овчинский В.С. *Криминология и биотехнологии*. Москва: Инфра, 2005, 192 с.
23. Овчинский В.С. *Интерпол против терроризма*. Москва: Инфра, 2008, 810 с.
24. Самарин В.И. *Интерпол. Международная организация уголовной полиции*. СПб: Питер, 2004, 202 с.
25. Гасымов И.Г. *Международная организация уголовной полиции и зарождение практики международного розыска*. Московский журнал международного права, 1999, № 4, с. 221-223.
26. Волеводз А.Г. *Международные правоохранные организации: учебное пособие*. Москва: Проспект, 2011.
27. Иванцов С.В. *Правовые проблемы контроля над организованной преступностью: международный опыт и перспективы развития*. В журнале: Вестник Воронежского института МВД России, 2009, № 3 (осень), с. 10-16.
28. Антропов, А. Г. *Место и роль Национального Центрального Бюро Интерпола в системе правоохранительных органов России: Теоретико-правовые аспекты*. Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 1996, 167 с. <http://rsl.ru/> (vizitat 01.09.2012).
29. Стронский, Д. Д. *Организационно-правовое становление и развитие Национального центрального бюро Интерпола в Российской Федерации: общетеоретические и историко-правовые аспекты*. Дисс. канд. юрид. наук, Краснодар, 2002, 200 с. <http://rsl.ru/> (vizitat 01.09.2012).
30. Зайцева Е. С. *Деятельность Интерпола по противодействию терроризму как вклад в укрепление международного правопорядка*. Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 2008, 196 с. <http://rsl.ru/> (vizitat 01.09.2012).
31. Калужина, М. А. *Современные проблемы криминалистической регистрации в Российской Федерации и возможности её интеграции в систему Интерпола*. Дисс. канд. юрид. наук. Владимир, 2011, 213 с. <http://rsl.ru/> (vizitat 01.09.2012).

32. Смелік В. Б. *Міжнародно-правові засади інституційної системи Інтерполу*. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2006.

A REVIEW OF THE LITERATURE DEDICATED TO CASCO AUTO INSURANCE

Y. KULYNA,
studentă la Universitatea Națională „Academia de Drept din Odesa”

SUMMARY

The article reviews the literature dedicated to transport insurance and Casco auto insurance. The research into stages of development and the review of the literature dedicated to Casco auto insurance should be carried out taking into account the fact that the first car in the world was built only in 1885. Another important moment to remember is the circumstance that this type of auto insurance originated from the oldest type of insurance, i.e. Casco vessel insurance.

REZUMAT

Articolul este o revistă a literaturii privind asigurarea de transport și asigurarea auto Casco. Cercetarea etapelor de dezvoltare și analiza literaturii cu privire la asigurarea Casco a mijloacelor de transport trebuie să fie efectuate ținând cont de faptul că primul automobil din lume a fost construit în 1885. Alt moment important ce trebuie reținut este că acest subtip de asigurare își are originea în cel mai vechi tip de asigurare a navelor maritime Casco.

* * *

В статье проводится анализ литературы посвященной транспортному страхованию и страхованию автотранспортных средств каско. Исследование этапов развития и анализ литературы, посвященной страхованию автотранспортных средств каско, следует проводить с учетом того факта, что первый автомобиль в мире был построен только в 1885 году и того обстоятельства, что данный подвид страхования получил свое развитие из самого старого вида страхования морских и водных судов каско.

For some time national researchers of the civil law were not interested in Casco auto insurance. Though this type of insurance is not a new one and despite its own stages of formation and development in the national legislation and in the modern civil law, people paid little attention to this type of auto insurance.

The literature dedicated to Casco auto insurance was reviewed using two methods: 1) literature about the research on property insurance; 2) literature about the research on auto insurance as such; 3) literature about the research on Casco auto insurance.

Property insurance in the pre-revolutionary literature is contrasted against personal insurance and also involves liability insurance (this type of insurance got

separated only after the law of Ukraine “On insurance” was adopted). However, the research on Casco auto insurance cannot be carried out without the literature that is dedicated to property insurance, as Casco auto insurance is one of its types.

While studying the question of transport insurance, it is worth mentioning that the literature dedicated to this question deals first of all with general issues of marine insurance and other types of insurance. The marine insurance is the oldest and the first type of insurance in history.

The pre-revolutionary literature does not take into account this Casco auto insurance. We can find the explanation in history, i.e. the first car was built by Karl Benz, a German inventor, in 1885 [1].

Thus, the background of the formation and development of Casco auto insurance should be reviewed taking into account this amendment and the fact that it originated from the oldest type of insurance, i.e. Casco vessel insurance.

Thus, it is quite obvious that I. Stepanov, a famous pre-revolutionary researcher of insurance, and such specialists in civil law as D.I. Meyer, K. Kavelin and P.P. Tsitovich do not mention vehicles as objects insured [2, 3, 4, 5].

It is worth mentioning that while studying the main stages of insurance in capitalist societies and accident insurance by means of personal insurance, V.K. Raicher, one of the leading scientists in the field of insurance during the Soviet times, mentioned that liability insurance was first invented in France in 1825. It was related to horse transport insurance against accidents [6]. We can guess quite surely that it was not only just a step in liability insurance development, but a factor that influenced the creation of Casco vessel insurance after the first car was invented.

Despite the fact that K.G. Voblyi mentions in his works transport insurance as a type of property insurance, at the same time it presents difficulties to establish the moment when we first heard about Casco auto insurance.

Moreover, while carrying out a classification of property insurance and personal insurance, professor S.A. Rybnikov, reviewed transport insurance as a type of property insurance. Depending on the fact whether the insurance covers losses related to death or cargo damage or not, then it is called cargo insurance, and marine hull insurance or car insurance are called Casco insurance [8].

The history of national insurance remembers times when insurance was doomed to non-existence, and the insurance business was declared to be the state monopoly [9]. We can find in literature of that time the fact that in order for insurance to serve interests and not to be means of private profit and gambling, the Soviet government organized the State Insurance Monopoly by a decree as of October 6, 1921 [10]. The relations were formed in such a way: policy holders, cooperative organizations and citizens from one side and the insurer represented by the State Insurance Body (Derzhstrakh) of the Financial Council of People's Commissars of the USSR (Main Department of State Insurance). This situation prevented the development of the insurance system and, thus, it was completely different from systems in other foreign countries.

However, there is some evidence in the Soviet literature that along with the denial of such thing as vehicle insurance some steps were indeed made towards the research of completely voluntary land-based vehicles insurance.

Thus, along with the description of voluntary household goods insurance and voluntary animal insurance, G. Yefimov wrote one chapter dedicated to voluntary vehicle insurance. The author even called this work a booklet as it was really short. There were some losses mentioned according to which State Insurance Body paid insurance compensation and insurance payment when covering vehicles, bikes, sailing craft, motor craft, and cutters. Moreover, it mentioned the responsibilities of a policy holder [11].

According to Yu.G. Ginzburg, the main goal of his book is to

introduce property insurance and vehicle insurance to general public. That is why he briefly touches upon questions of the amount of money within insurance compensation and issues related to the responsibilities of a policy holder. The main goal of the author was not the comprehensive research of these issues [12]. At the same time, in his earlier work "Voluntary property insurance of workers" Yu. G. Ginzburg dedicated a separate chapter to voluntary vehicle insurance together with voluntary household good insurance and animal insurance. He also reviewed the role of voluntary insurance and natural disasters. Again the chapter is only two pages long and is supposed to inform readers about objects insured and conditions, responsibilities of a policy holder, payment of compensation, handling procedures of voluntary vehicle insurance, namely a car, a motorcycle, a motor and sailing craft [13].

Likewise, P.P. Bagrov, A.P. Plieshkov and P.S. Sharov studied some aspects of vehicle insurance along with insurance of buildings, farm animals and household goods in their mutual work [14]. The same mistakes can be found in separate works dedicated to property insurance [15].

K.O. Grave and L.A. Lunts in their major work "Insurance" classify voluntary insurance according to the nature and type of property insurance that acts as an object insured. They single out insurance of buildings, animals, agricultural plants, household goods and vehicles in a separate paragraph [16].

The foundation of the voluntary property insurance system of that time was formed by: a decree by the Central Executive Commit-

tee and the Council of People's Commissars of the USSR "On Voluntary Insurance" as of July 27, 1934, a decree by the Central Executive Committee and the Council of People's Commissars of the USSR as of September 17, 1935 "On addition and changes to the decree of the "Central Executive Committee and the Council of People's Commissars of the USSR "On Voluntary Insurance" as of July 27, 1934", a decree by the Council of People's Commissars of the USSR "On state property insurance in companies, organizations and institutions" as of February 3, 1938 and a decree by the Council of People's Commissars of the USSR "On voluntary insurance of agricultural plants, animals and vehicles" as of July 4, 1912.

Judging by the analysis of evidence about vehicle accident rate, O.L. Aleksieiev and V.O. Sierov prove the necessity to insure vehicles that belong to citizens. In a user friendly way authors analyze materials on procedures for the conclusion of a contract, depreciation loss of vehicles and the amount of insurance in accordance with efficient for that time "Rules of insurance" as of January 1, 1978. Moreover, they study the ways to determine and compensate for the damaged vehicle including the repair techniques according to effective price lists for spare parts and costs of repair [17]. However, their work is addressed toward employees of financial authorities not lawyers.

Despite the importance of questions analyzed by authors, the works mentioned above by A.P. Plieshkov and O.L. Aleksieiev are mainly dedicated to voluntary vehicle insurance, i.e. duly regis-

tered vehicles (including the ones with a trailer), motorcycles, snowmobiles (aerosani), scooters, micromobility, mopeds, sea craft (motor, rowing and sailing craft, except inflatable ones), cutters, motor and sailing yachts, and motor sailing yachts. However, these works do not study voluntary vehicle insurance separately.

In his latest work "Private vehicle insurance" O.L. Aleksieiev pays more attention and reviews Casco auto insurance. He discusses such issues as vehicle insurance system description, ways of concluding and renewal of an insurance agreement, insurance amount, and insurance payment. He singles out legal obligations of parties if an insured event occurs, handling of documents in order to pay insurance, definition of actual damage, estimation and payment of compensation, transfer of right of exoneration to Derzhstrakh (the author calls it the right of recourse). The appendices in the book include tables with cost evaluation of national and foreign manufacturers, extra charges and price cuts for a list of specified equipment [18].

As to the works of A.P. Plieshkov, who laid the foundation of compulsory vehicle insurance [19], he was interested in general vehicle insurance in the USSR and in peculiarities of insurance in foreign countries along with the research of public liability insurance. Moreover, one of the first studies dedicated to issues of vehicle insurance belongs to A.P. Plieshkov [20, 21, 22]. The author studies conditions for state voluntary insurance of vehicles that belong to citizens with the right of ownership, handling of documents, benefits provided to policy

holders, preparation procedures for acts to determine the damage and the amount of compensation if a car is destroyed, damaged or stolen and all allowed violations that can be made by a policy holder while using a vehicle.

More and more insurance issues are solved now. A.G. Bykov and D.I. Polovinchyk dedicated their work to the basics of vehicle law study, and first of all, studied legal organization for driving a vehicle and motor service legal regulation [23].

We can state that V.K. Raikher and V.I. Serebrov'skyi were the most distinguished scholars who studied insurance during that time. They made a weighty contribution into the research of insurance, especially into property insurance and vehicle insurance. Works by K.A. Grave, L.A. Lunts [16] and M.Ya. Shyminova [26, 27] also mean a lot in the field of insurance law, though their works were published much later. Many researchers continue to use works by these authors, as they facilitate an in-depth study of legislative materials and a wide-range of issues of the Soviet and foreign law of insurance.

However, all the works mentioned above that deal more or less with vehicle insurance were written in the Soviet period. Nowadays they present only the academic interest to understand the historical stages of formation and development of Casco auto insurance in our country.

In the light of the above, we can state that Casco auto insurance in our country has been used for a couple of decades. It means it has both its own history and traditions that are specific to Soviet insurance period when it was formed

and developed within those social, economic and legal conditions of the USSR and the modern tendency of development conditioned by Ukrainian integration into the world community.

Literature

1. *Первый автомобиль с бензиновым ДВС*. <http://euro-auto-history.ru>
2. Степанов И. *Опыт теории страхового договора*. – Казань: Издательство Университетской типографии, 1875, с. 40-53.
3. Мейер Д.И. *Русское гражданское право*. Изданный по запискамъ слушателей под редакцією А. И. Вицына. Изд. 8е с испр. и доп. А.Х. Гольмстена. СПб.: Типография Д.В. Чичинадзе, 1902, с. 550- 563.
4. Кавелин К. *Права и обязанности по имуществам и обязательствам в применении к русскому законодательству*. СПб.: Типография Стасюлевича, 1879, с. 315-318.
5. Цитович П.П. *Обязательства*. Конспект лекций по русскому гражданскому праву. К.: Кушнерев, 1893, с. 456-461.
6. Райхер В.К. *Общественно-исторические типы страхования*. с. 108.
7. Воблый. *Основы экономики страхования*. М.: Анкил, 1995.
8. Рыбников С. А. *Страховое дело*. М.: Мополиграф, 13 типогр. «Мысль печатника», 1929, с. 11. – 57 с.
9. Мен Е.М. *Государственная страховая монополия*. Вестник государственного страхования, 1924, № 13, с. 14-19.
10. *Что такое Государственное страхование*. Одесса: 2-я Гостип. им. т. Ленина, 1924, с. 7-16.
11. Ефимов Г. *Добровольное страхование имущества населения*. М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1956, 40 с.
12. Гинзбург Е.Г. *Добровольное страхование домашнего имущества и средств транспорта у населения*. М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1956, 33 с.
13. Гинзбург Е.Г. *Добровольное страхование имущества трудящихся*. М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1948, с. 16-17.
14. Багров П.П. *Государственное страхование имущества граждан*. П.П. Багров, А.П. Плешков, П.С. Шаров. М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1948, 73 с.
15. *Государственное личное и имущественное страхование*. Донбасс, 1966, 30 с.; *Организация страховой работы (из опыта страховых органов)*. Отв. ред. И. Дроздков. М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1957, 48 с.
16. Граве К.А., Лунц Л.А. *Страхование*. М.: Государственное Изд-во Юридической Литературы, 1960.
17. Алексеев О.Л. *Добровольное страхование средств транспорта*. О.Л. Алексеев, В. А. Серов. М.: Финансы, 1979, 80 с.
18. Алексеева О.Л. *Страхование личных транспортных средств*. О.Л. Алексеев. М.: Финансы и статистика, 1988, 108 с.
19. Плешков А.П. *Автотранспортное страхование в СССР*, 1980.
20. Плешков А.П. *Определение размера вреда (ущерба) по страхованию автогражданской ответственности*. А.П. Плешков. Финансовая газета, 2001, № 9.
21. *Обязательное страхование автогражданской ответственности. Каким ему быть?* А.П. Плешков, О.Л. Алексеев. М.: «Русские коммандос», 2000.
22. Плешков А.П. *Очерки зарубежного страхования*. А.П. Плешков, И.В. Орлова. М.: Анкил, 1997.
23. Быков А.Г. *Основы автотранспортного права*. А. Г. Быков, Д. И. Половинчик. 2-е изд., доп. и перераб. М.: Юрид. Лит., 1980, 320 с.
24. Райхер В.К. *Государственное имущественное страхование в СССР*. Л.-М.: Госфиниздат, 1938.
25. Серебровский В.И. *Страхование*. М.: Финиздат, 1987.
26. Шиминова М.Я. *Имущественное и личное страхование*. М.: Знание, 1985.
27. Шиминова М.Я. *Страхование: история, действующее законодательство, перспективы*. Отв. ред. В.П. Мозолин. М.: Наука, 1989.

DECRIMINALIZAREA ȘI REALITATEA SUB ASPECTUL PERICOLULUI SOCIAL AL FAPTELOR SĂVÎRȘITE

Djulieta VASILOI,
magistru în drept

SUMMARY

Theme study refers to decriminalization crime, on the one hand and on the other to highlight the social danger of acts committed in reality. In what follows we wanted to see and to emphasize aspects that support the ideas promoted in the study. The necessity of protecting social values always imposed measures against facts affecting the value, to prevent the recurrence of antisocial behaviors .. Criminalization is an antisocial activity legislator who first described the act in criminal law (anteriority) for its recipients to take note of it.

REZUMAT

Statul adoptă strategii moderne de reformare a politicii penale, în speranța că societatea este pregătită și capabilă să le implementeze, însă realitatea ne arată că nu este așa. Astfel, decriminalizarea infracțiunilor nu rezolvă și lipsa pericolului social al acelei fapte. În cele ce urmează este prezentat mecanismul de incriminare și dezincriminare, efectuat de legiuitor, pe de o parte, iar pe de altă parte, este prezentată individualizarea pedepsei penale efectuate de judecător. Neconcordanța dintre aceste două modalități și modul de reflectare al acestora în realitate reprezintă conținutul acestui studiu.

Tema studiului este, pe de o parte, decriminalizarea infracțiunilor, iar pe de altă parte, evidențierea pericolului social al faptelor comise în realitate.

Necesitatea ocrotirii valorilor sociale a impus întotdeauna luarea de măsuri împotriva faptelor care aduceau atingere acestor valori, spre a împiedica repetarea manifestărilor antisociale.. Incriminarea unei fapte antisociale este activitatea legiuitorului care mai întâi descrie fapta în legea penală (anterioritatea), pentru ca destinatarii ei să ia cunoștință de ea [4, p. 18].

Această activitate a legiuitorului exprimă însă o realitate obiectivă, realitate anterioară incriminării.

Incriminarea implică folosirea unor modalități specifice, unor tehnici de elaborare proprii activității legislative și adecvate scopului urmărit. Modul de descriere în cuprinsul legii penale a faptei incriminate aparține tehnicii legislative, adică aceluși ansamblu de procedee prin care legiuitorul își concretizează voința sub forma unei dispoziții legale determinate [3, p. 8-10].

Conceptul de incriminare este explicat în "Dicționarul de crimi-

nologie" și reprezintă declararea unei fapte drept deosebit de periculoasă pentru societate, deci crimă, și interzicerea ei socială sub amenințarea aplicării unei pedepse. În acest sens, termenul *criminalizare* coincide cu cel de *incriminare*. În sens larg, cel mai frecvent utilizat, termenul *criminalizare* indică procesul de extindere a ariei faptelor considerate crime și, respectiv, de limitare a libertății individului, în vederea unei mai bune funcționări a societății. Prerogativa criminalizării unor conduite umane aparține legiuitorului, de care acesta uzează, cu scopul de a reglementa cât mai bine viața socială. Acțiunile de criminalizare nefondate pe o cunoaștere criminologică adecvată a fenomenelor criminale poate provoca însă o reacție inversă: în loc să ordoneze mai bine viața socială, ele amplifică ilegalitățile, ceea ce bulversează societatea, prin faptul că zdruncină încrederea populației în necesitatea, raționalitatea și echitatea normelor sociale, precum și în imperativitatea respectării lor stricte. Pentru evitarea unor astfel de efecte sociale perverse (R. Boudon), se cere efectuarea expertizei criminologi-

ce a proiectelor de incriminare.

Norma penală conține exigențele pe care statul le formulează cu privire la modul de comportare a destinatarii normei. Orice modificare în politica penală a statului are loc prin schimbări aduse normei de incriminare (dezincriminări, incriminări noi etc.). Fiecare incriminare are un conținut specific, ceea ce determină o diferențiere între incriminări. Conținutul incriminării este alcătuit dintr-un complex de elemente care diferențiază fiecare incriminare în parte. Trăsăturile specifice care definesc o incriminare determinată, diferențiind-o de celelalte, se desprinde din lectura părții speciale a Codului penal, unde fiecare faptă incriminată are trăsături proprii, specifice [5, p. 23].

Revenind la conceptul de incriminare, trebuie menționat faptul că în doctrina noastră „izvorul” incriminării nu a fost foarte clar precizat. De unde provine fapta descrisă de legiuitor? Ce l-a determinat pe legiuitor să incrimineze o anumită faptă?

Putem găsi răspuns la această întrebare în lucrările referitoare la factorii ce influențează criminali-

zarea (de ex., *Interes și crimă*, O. Bejan, V. Bujor) [2, p. 54].

Rezultatul evaluării faptelor trecute se concretizează în formularea unui model legal – incriminare –, obligatoriu de avut în vedere în analiza faptelor viitoare. Faptele viitoare trebuie să îndeplinească cerințele modelului legal, de abținere sau, din contra, de acționare. De asemenea, izvor de inspirație privind unele norme de incriminare pot fi și angajamentele internaționale ale R. Moldova, când în cuprinsul acestora există obligația de a introduce în legislație dispoziții penale de incriminare și sancționare a anumitor fapte (de pildă, incriminarea faptelor contra păcii și omenirii are la bază asemenea angajamente; la fel incriminarea faptei de sclavie, de supunere la muncă forțată sau obligatorie, a faptelor de tortură și altele).

În doctrina penală se confundă deseori conceptul de incriminare cu cel de infracțiune. Am putea considera incriminarea drept infracțiune abstractă. În lucrările mai vechi, nu apare îndeajuns de clar ideea că există o faptă descrisă în legea penală, adică o faptă căreia legea i-a fixat conceptul și conținutul, și fapta concretă ale cărei trăsături coincid cu cele ale faptei descrise.

Dacă din perspectiva științei dreptului penal infracțiunea apare ca un *posterius*, întrucât nu infracțiunea, ci norma de incriminare are rolul principal în stabilirea condițiilor răspunderii penale și în caracterizarea faptei concrete ca infracțiune, nu este mai puțin adevărat că, din perspectiva percepției comune a fenomenului și a măsurilor represive și preventive pe care societatea, prin stat, le desfășoară împotriva unor comportări de natură să submineze ordinea juridică, faptele concrete antisociale

sînt percepute direct și imediat ca un fenomen periculos pentru individ și societate. De aceea, acest fenomen capătă un rol principal, ajungînd să constituie una dintre preocupările centrale ale politicii penale, o necesitate imediată de restabilire a ordinii și disciplinei în relațiile sociale.

Relațiile sociale ce formează obiectul ocrotirii penale sînt influențate de transformările petrecute, în cursul dezvoltării societății, în întreaga viață economică, socială și politică. De aceea, apar noi relații sociale care sînt luate sub ocrotire de legea penală datorită importanței pe care o au, respectiv alte relații sociale care dispar sînt excluse din sfera de ocrotire a legii penale [4, p. 34]. Această împrejurare este cunoscută ca *dezincriminare*. Astfel, dezincriminarea reprezintă o suprimare a prevederii în legea penală a unei fapte ca infracțiune și sancțiunea ce se aplică în cazul săvîrșirii ei. Este expresia principiului legalității incriminării în dreptul penal, *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

Dezincriminarea se realizează, de regulă, prin abrogarea expresă a textului de incriminare, dar nu se poate pune semnul egalității între abrogarea expresă a unei norme de incriminare și dezincriminarea unei fapte. Astfel, nu întotdeauna abrogarea unei norme de incriminare înseamnă dezincriminarea faptei. Pentru a stabili dacă o faptă fost într-adevăr dezincriminată, trebuie constatat că aceasta nu are sub nicio formă corespondent în legea nouă.

Nu sîntem în prezența unei dezincriminări atunci cînd se modifică condițiile de tragere la răspundere, cînd se schimbă modalitatea de săvîrșire a unei infracțiuni sau limitele de pedeapsă ori circumstanțele de agravare. Mai mult,

dezincriminarea se poate realiza și prin altă modalitate decît abrogarea explicită a normei referitoare la o anumită infracțiune.

Delimitarea sferei de incidență a legii de dezincriminare depinde în mod necesar de criteriul pe baza căruia se apreciază că o faptă prevăzută de legea veche nu mai este prevăzută de legea nouă. În acest sens, în doctrină au fost formulate două soluții:

1) aprecierea *in concreto*, potrivit căreia sîntem în prezența legii de dezincriminare nu doar atunci cînd legea nouă suprimă o incriminare, ci și în ipoteza în care, prin prevederile noii legi, se restrînge sfera de incidență a unui anumit text, astfel încît fapta concretă comisă de inculpat nu mai întrunește condițiile impuse de acesta;

2) aprecierea *in abstracto* – va exista o dezincriminare doar atunci cînd fapta prevăzută de legea veche nu se mai regăsește sub nicio formă în legea nouă.

Doctrina s-a pronunțat în sensul abordării aprecierii *in concreto*, datorită sferei mai largi de cuprindere.

Așadar, în urma dezincriminării fapta poate ieși complet din sfera ilicitului juridic sau poate atrage sancțiuni de altă natură, cel mai adesea contravențională. Dezincriminarea presupune uneori o procedură de abrogare, dar cu toate acestea nu există o echivalență între cele două, ipoteză susținută prin prisma aprecierii *in concreto* a sferei de incidență a legii de dezincriminare

De aici rezultă, fără dubiu, schimbări în plan juridic, pentru ca răspunderea penală să fie pusă în concordanță cu gravitatea actuală a faptelor comise de făptuitori. Astfel, legiuitorul procedează la evaluări ale gradului de pericol social al unor infracțiuni, rezulta-

tul concretizându-se în modificarea pedepsei legale care, după caz, poate fi agravată sau ușurată. Se formează însă un decalaj, o neconcordanță între gravitatea abstractă actuală a infracțiunii și limitele pedepsei legale, rămase nemodificate. Nesincronizarea modificărilor efectuate în legea penală față de schimbările din realitatea socială este evidentă. Astfel, întotdeauna apar mai întâi faptele ce urmează a fi incriminate sau se modifică gradul de pericol social al infracțiunilor, și numai după aceea legea penală reflectă aceste schimbări prin incriminări noi sau prin coborârea ori ridicarea limitelor de pedeapsă.

Politica penală din ultimii ani a fost îndreptată spre umanizarea legislației penale, prin micșorarea limitelor pedepsei cu închisoarea. Astfel, au fost reduse limitele generale ale închisorii – minimumul general de la 6 luni la 3 luni, iar maximumul general de la 25 la 20 de ani. Respectiv, la toate infracțiunile pedepsite cu închisoare s-a micșorat minimumul special. Așadar, putem observa tendința legiuitorului de a îmblânzi pedepsele, oricum acestea trebuie să fie proporționale cu gradul prejudiciabil al acțiunilor periculoase, care atentează la valorilor sociale ocrotite de norma penală. În această ordine de idei, statul reușește pe deplin să lupte cu fenomenul infracțional sau cel puțin se iau toate măsurile necesare prevenției generale și celei speciale.

Paralel cu implementarea reformelor în domeniul justiției penale și cu aspirațiile europene ale statului, societatea nu a înregistrat succese în planurile cultural, spiritual, educativ, economic etc. Ba chiar am spune că societatea nu mai apreciază la același nivel valorile existente în comunitate și aceasta ne arată

indiferența omului față de semenii săi, față de bunuri, serviciu, justiție etc. Practica judiciară a înregistrat un număr mare de infracțiuni (luând ca exemplu infracțiunile contra persoanei), ceea ce denotă că pericolul social al faptelor săvârșite nu s-a schimbat, ci a crescut. De exemplu, pentru anul 2010 s-au înregistrat 24.5% infracțiuni de vătămare, 5% omoruri, 4 % violuri, iar în 2011 vătămările au crescut la 25%, violurile – la 5%, omorul a ramas de 4% [7].

Datele prezentate ne arată că societatea nu a ajuns la acea maturitate care să-i permită să se autodisciplineze și să perceapă importanța valorilor sociale, ocrotindu-le conștiincios, contracarând orice fel de atentat asupra lor.

Ocupându-se de aprecierea gradului de pericol abstract, legiuitorul îngrădește activitatea judecătorului care nu se poate atinge de aceste atribute ale lui, ele regăsindu-se în principiul legalității pedepsei, de la care nu există derogări. El este îndreptățit să dea eficiență, în cadrul operației de individualizare, modificărilor intervenite în gradul de pericol social abstract al infracțiunilor. Astfel, reducerea sau creșterea gradului de pericol social abstract se transmite pericolului social concret, care suferă, în mod obiectiv, o modificare corespunzătoare. Deci judecătorul va trebui să aplice o pedeapsă mai ușoară sau mai grea, corespunzătoare sensului imprimat de gradul de pericol social al infracțiunii săvârșite. Mai exact, judecătorul nu va putea schimba genul pedepsei prevăzute de lege sau stabili pedeapsa între alte limite decât cele fixate prin lege, dar între aceste limite va putea să aplice o pedeapsă orientată spre minimul special sau maximul special, după gradul de pericol social abstract al infrac-

țiunii care se repercutează asupra gradului de pericol social concret al faptei săvârșite – scăzut sau, după caz, sporit.

Astfel, este îngrădită posibilitatea judecătorilor de a putea să aprecieze pericolul social generic al infracțiunii care s-a modificat. Ceea ce este însă cert e că în anumite cazuri, și anume atunci când modificările în gradul de pericol social abstract își au sursa în frecvența sporită sau diminuată a infracțiunilor de un anumit tip, ele sînt accesibile, pe baza statisticii judiciare și a cercetărilor criminologice, cunoașterii celor chemați să înfăptuiască opera de individualizare a pedepsei, adică judecătorilor. Dispozițiile art. 75 C. penal RM nu dau nicio orientare cu privire la stabilirea gradului de pericol social concret, ci doar se menționează că „la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia” [1, p. 5].

Alături de aceste criterii generale, aplicabile în toate cazurile, Codul penal prevede și criterii speciale de individualizare, aplicabile numai în anumite cazuri, de care instanța de judecată este, de asemenea, obligată să țină seama (de exemplu, în cazul participației, în art. 42 C. pen. se stabilește și un criteriu special de individualizare, și anume contribuția fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii).

Aplicarea criteriilor generale și speciale de individualizare de către instanța de judecată în fiecare cauză în parte poate duce la stabi-

lirea unor pedepse concrete diferite, cuprinse între limitele minime și cele maxime speciale prevăzute de legea penală, în cazul infracțiunilor de aceeași natură (de pildă, infracțiuni de luare de mită sau infracțiuni de trafic de influență), fără ca această consecință să echivaleze cu existența unei jurisprudențe neunitare referitoare la individualizarea pedepselor, ci constituind o individualizare firească a reacției statului la săvârșirea unei infracțiuni.

De asemenea, în procesul de individualizare a pedepselor se poate ajunge la aplicarea unor pedepse concrete diferite în cazul infracțiunilor de aceeași natură chiar în afara limitelor minime și maxime speciale prevăzute de legea penală (spre exemplu, în cazul în care instanța de judecată constată existența în cauză a circumstanțelor atenuante sau agravante), această consecință la fel neechivalând cu existența practicii judiciare neunitare în materia individualizării pedepselor.

În teoria dreptului penal, noțiunii de conținut al infracțiunii i se recunosc două înțelesuri: *conținut legal* sau *abstract* prin care se înțelege ansamblul acelor elemente, obiective și subiective, care – individualizând, în cadrul fiecărui tip particular de infracțiune, latura obiectivă și latura subiectivă a infracțiunii –, sînt cerute de lege pentru ca o anumită acțiune sau inacțiune să constituie un tip particular de infracțiune; *conținut concret* sau *faptic*, prin care se înțelege ansamblul aspectelor concrete, care – materializând, în cadrul fiecărei acțiuni-inacțiuni săvârșite, elementele constitutive ale conținutului abstract al infracțiunii-tip respective –, individualizează fapta, făcînd-o să se deosebească de toate celelalte infracțiuni concrete

de același tip. Deci, elementele „conținutului concret” reprezintă materializări ale elementelor constitutive ale conținutului abstract și sînt totdeauna cu necesitate intrinseci, ceea ce le colorează de o manieră specifică de la caz la caz, deși infracțiunea-tip este identică.

Gradul de pericol social concret al infracțiunii poate fi influențat și de unele trăsături de fapt – stări, situații, împrejurări, întîmplări – care au însoțit totuși săvârșirea infracțiunii și au creat ambianța faptică, de o anumită coloratură și semnificație proprie, în care s-a comis fapta. Deși sînt extrinseci conținutului concret, ele sînt legate, într-un fel sau altul, de elementele ce alcătuiesc esențialul și astfel contribuie la caracterizarea acestora. Așadar, pentru a se cunoaște gravitatea reală a faptei, este necesar să se cerceteze conținutul concret al faptei, adică acțiunea, inacțiunea, mijloacele folosite, urmarea imediată, precum și felul în care au fost realizate elementele constitutive ale infracțiunii, mai exact acele elemente intrinseci care individualizează fapta, făcînd-o să se deosebească de celelalte fapte concrete de același tip.

În cele ce urmează am încercat o scurtă analiză a practicii judiciare recente, axându-ne, în principal, pe studiul infracțiunilor îndreptate împotriva persoanei. Scopul este de a evidenția împrejurarea că, micșorînd limitele speciale ale închisorii, legiuitorul a creat falsa impresie că gradul concret de pericol al infracțiunilor a scăzut.

Astfel, din rezultatele analizei efectuate asupra mai multor sentințe rămase definitive, referitoare la infracțiuni contra persoanei, am determinat că pedepsele aplicate sînt mai mici, respectiv gradul de pericol social concret s-a micșorat considerabil. Din analiza da-

telor statistice oferite de Curtea Supremă de Justiție, ar rezulta că din 2009 pînă în 2011 numărul cauzelor penale a scăzut în privința infracțiunilor de:

- furt (art. 186 CP) – de la 2188 la 1762 de cauze;
- escrocherie (art. 190 CP) – de la 252 la 243 de cauze;
- circulația ilegală a substanțelor narcotice și psihotrope (art. 217 CP) – de la 1193 la 962 de cauze;
- huliganism (art. 287 CP) – de la 475 la 439 de cauze;
- corupere activă și corupere pasivă (art. 324 și art. 325 CP) - de la 44 la 40 de cauze;
- fîlhărie (art. 188 CP) – de la 177 la 137 de cauze;
- trafic de copii (art. 206 CP) – de la 11 la 7 cauze;
- contrabandă (art. 248 CP) – de la 71 la 35 de cauze;
- în domeniul transporturilor (art. 262-277) – de la 1168 la 1879 de cauze.

În același timp, s-a mărit numărul cauzelor penale ce se referă la infracțiunile de:

- viol (art. 171 CP) – de la 143 la 145 de cauze;
- jaf (art. 187 CP) – de la 537 la 538 de cauze[5,6].

Micșorarea numărului de cauze penale ar trebui să ne bucure, însă făcînd o analiză a cauzelor și a infracțiunilor menționate am observat că, de fapt, pedepsele pentru ele au fost micșorate de legiuitor. De exemplu, la furt pedeapsa închisorii era de pînă la 3 ani, după modificare pedeapsa este de pînă la 2 ani, iar în acest caz se aplică, de cele mai multe ori, eliberarea condiționată de răspundere penală, fie pe parcursul urmăririi penale, fie pe parcursul judecătii.

În concluzie am vrea să menționăm că deși statul adoptă strategii moderne de reformare a politi-

cii penale, în speranța că societatea este pregătită și capabilă să le implementeze, totuși realitatea ne arată că nu este așa.

Referințe bibliografice

1. *Codul penal al Republicii Moldova* (adoptat de Parlamentul RM la 18.04.2002) În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.
2. Bejan O., Bujor V., *Interes și crimă*, Chișinău, 2004,
3. Bujor V., Vdovicenco O., *Unele aspecte vizînd elaborarea normelor de drept penal*, În: *Legea și viața*, 2009, nr. 8.
4. Jipa Alexandra Cristina, În: *Drept penal*, 2009, București.
5. Curtea Supremă de Justiție. *INFORMAȚIE privind activitatea instanțelor judecătorești pe anul 2010* <http://www.csj.md/content.php?menu=1778&lang=5>
6. Curtea Supremă de Justiție. *INFORMAȚIE privind activitatea instanțelor judecătorești pe anul 2009* <http://www.csj.md/content.php?menu=1778&lang=5>
7. MAI R. Moldova. *Analiza infracțiunilor pe anii precedenți* http://www.mai.md/inf_analize
8. Bujor Valeriu. *Probleme de Drept penal în contextul integrării europene*. Conferința științifică internațională „Probleme actuale ale științei dreptului penal și criminologiei în spațiul postcomunist”, Chișinău, 29-30 noiembrie, 2002.

TRIBUȚIILE AUTORITĂȚII TUTELARE ÎN PROCESUL DE ADMINISTRARE A PATRIMONIULUI MINORULUI

Angela ROMANCIUC,
doctorandă

SUMMARY

Guardianship for minors' is a legal care institution where a person called a guardian or trustee is required to exercise parental rights and obligations of a minor child whose parents are deceased or unable to exercise their duties to protect his interests. The guardian's protection is in the same way like through parents, it consists of rights and obligations that the tutor has on minors, and asset a side consisting of rights and obligations which guardian exercises and fulfills them concerning the child's property. Asset side of protecting minors and persons lacking legal capacity consists of guardian's rights and obligations to respect it's administration of the guardianship. This requires that he has a big responsibility in using , perseveration or alienation the property that belongs to the child.

REZUMAT

Tutela este o instituție juridică de ocrotire a minorilor, în virtutea căreia o anumită persoană denumită tutore sau curator este chemată să exercite drepturile și obligațiile parintești față de un copil minor, ai cărui părinți sînt decedați ori în imposibilitate de a-și exercita îndatoririle în vederea protejării intereselor copilului. La fel ca și conținutul ocrotirii minorului prin părinți, cel al ocrotirii lui prin tutelă este format dintr-o latură personală, alcătuită din drepturi și obligații pe care tutorele le are cu privire la persoana minorului, și o latură patrimonială, compusă din drepturile și obligațiile pe care tutorele le exercită și le îndeplinește privitor la bunurile copilului. Latura patrimonială a ocrotirii minorului și persoanei lipsite de capacitate de exercițiu constă în drepturile și obligațiile tutorelui privind administrarea patrimoniului celui tutelat. Aceasta presupune acțiunile pe care le desfășoară tutorele în scopul utilizării, conservării sau înstrăinării bunurilor ce aparțin tutelatului.

Tutela minorului este o instituție juridică prin care se asigură, de către persoana numită *tutore*, protecția persoanei și a patrimoniului copilului care este, temporar sau definitiv, lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora. La fel ca și conținutul ocrotirii minorului prin părinți, cel al ocrotirii lui prin tutelă este format dintr-o latură personală, alcătuită din drepturi și obligații pe care tutorele le are cu privire la persoana minorului, și o latură patrimonială, compusă din drepturile și obligațiile pe care tutorele le exercită și le îndeplinește privitor la bunurile copilului.

Tutela ca instituție de ocrotire a minorilor este o instituție nouă pentru Codul civil. Anterior această instituție era reglementată de CCF/1969 (art. 126-153). Odată cu intrarea în vigoare a Codului familiei la 26.10.2000, instituția tutelei a rămas să fie reglementată în acest act normativ numai în măsura în care ea este privită ca o forma de ocrotire a minorilor rămași fără grija parintească.

Ocrotirea parintească este mijlocul natural și firesc de ocrotire a minorilor și constă în totalitatea drepturilor și îndatoririlor pe care le au părinții față de copiii lor minori, indiferent dacă aceștia provin din căsătorie sau din afara

căsătoriei, ori dacă aceștia sînt de proveniență naturală sau adoptați.

Tutela și curatela asupra minorilor se instituie în caz de deces al părinților, în caz de decădere a părinților din drepturile părintești în baza art. 67 din Codul familiei, în caz de luare a copilului de la părinți fără decăderea lor din drepturile părintești în baza art. 71 din Codul familiei, în cazul în care părinții nu trăiesc împreună cu copilul și nu participă la educația și întreținerea lui din motive neîntemeiate, în cazul cînd părinții sînt declarați incapabili de către instanța judecătorească și în alte cazuri cînd o cer interesele copilului, inclusiv la cererea părinților. Tutela reprezintă o sarcină gratuită și obligatorie, în virtutea căreia o anumită persoană denumită *tutore* sau *curator* este chemată să exercite drepturile și obligațiile părintești față de un copil minor, ai carui părinți sînt decedați ori în imposibilitate de a-și exercita îndatoririle.

Din prevederile textelor citate se desprinde ideea că ocrotirea minorului prin tutelă este o măsură subsidiară ocrotirii părintești, care are însă întîietate între formele protecției alternative.

În doctrină s-a exprimat opinia că drepturile și obligațiile tutorelui cu privire la persoana minorului au același conținut ca și drepturile și obligațiile părintești.

În ceea ce ne privește, nu susținem acest punct de vedere. Este adevărat că tutela îndeplinește funcțiile ocrotirii părintești, dar aceasta nu înseamnă că drepturile și obligațiile tutorelui privitoare la persoana minorului sînt identice cu cele ale părinților firești, fiind doar asemănătoare cu acestea, întrucît în cazul instituirii tutelei nu are loc un transfer al drepturilor și

obligațiilor părintești către tutore, așa cum se întîmplă în cazul adopției.

În continuare vom încerca să arătăm că ocrotirea persoanei minorului prin tutelă are un conținut mai restrîns decît cel al ocrotirii părintești. În plus, în anumite situații unele dintre drepturile părintești privitoare la persoana minorului coexistă cu drepturile și obligațiile tutorelui pe latura personală. Pe toată durata ocrotirii minorului prin tutelă, obligația de a crește copilul revine tutorelui. Tutorele nu are însă obligația de întreținere a copilului. Cheltuielile necesare pentru întreținerea minorului se acoperă din veniturile acestuia, stabilește art. 127 alin. 2 Codul familiei. În continuare, același articol arată că în cazul în care veniturile minorului nu sînt îndestulătoare, autoritatea tutelară va dispune vînzarea bunurilor minorului.

Codul civil reglementează drepturile patrimoniale ale minorului, și anume drepturile de posesie, folosință și dispoziție a bunurilor care îi aparțin cu drept de proprietate.

Tutorele, din momentul numirii lui în această funcție, reprezintă interesele persoanei tutelate. Între tutore și persoana tutelată există o autonomie patrimonială, adică tutorele nu are drept de proprietate asupra bunurilor persoanei tutelate și cel de sub tutelă nu are drept de proprietate asupra bunurilor tutorelui, de aceea este și firesc ca efectele actelor juridice încheiate de tutore să se răsfrîngă asupra patrimoniului persoanei tutelate. Prin acțiunile sale tutorele completează capacitatea de exercițiu a minorului în vîrsta de pînă la 14 ani și în așa mod cel de sub tutelă poate în deplină măsură să-și re-

alizeze drepturile personale nepatrimoniale și cele patrimoniale.

Tutela este o sarcină socială, de onoare și de încredere, de aceea tutorele încheie fără mandat în numele și în interesul persoanei tutelate actele juridice necesare.

Privitor la bunurile minorului, tutorele are aceleași obligații ca și părinții firești ai acestuia.

Conform Codului civil al RM, art. 41, al. 1, tutorele administrează și dispune eficient de bunurile celui pus sub tutelă, în numele acestuia, dacă nu este numit un administrator al bunurilor. Latura patrimonială a ocrotirii minorului constă în drepturile și obligațiile tutorelui cu privire la administrarea patrimoniului celui tutelat. Aceasta presupune acțiunile pe care le desfășoară tutorele în scopul utilizării, conservării sau înstrăinării bunurilor ce aparțin celui pus sub tutelă. Scopul administrării bunurilor celui aflat sub tutelă este eficiența, ceea ce presupune că tutorele trebuie să utilizeze bunurile doar în interesele celui pus sub tutelă și în conformitate cu legea să întrebunțeze veniturile și fructele dobîndite din patrimoniu pentru binele tutelatului; dacă este necesar, să efectueze acte de conservare a bunurilor sau acte de înstrăinare. În cazul numirii unui administrator asupra bunurilor minorului, tutorele administrează și dispune doar de bunurile rămase în gestiunea sa. El poate încheia în numele minorului și pentru folosul lui acte de dispoziție cu excepția celor prevazute la art. 43 Cod civil.

Conform al. (2), la numire tutorele, în prezența reprezentantului autorității tutelare, inventariază bunurile celui pus sub tutelă și prezintă autorității tutelare inventarul spre aprobare. Pentru a asigura o administrare eficientă

a bunurilor, autoritatea tutelară trebuie să dispună de o informație completă privind patrimoniul celui pus sub tutelă. Inventarierea presupune enumerarea tuturor bunurilor, descrierea fiecăruia în parte, evaluarea lor, ținându-se cont de perioada de folosință a lor, uzura, costul total al bunurilor în bani. La întocmirea procesului-verbal privind inventarierea, este obligatorie prezența reprezentantului autorității tutelare, care semnează inventarul după ce ultimul se prezintă autorității tutelare spre aprobare. Procesul-verbal se întocmește în două exemplare, dintre care unul se păstrează la autoritatea tutelară în dosarul celui tutelat, iar al doilea – la tutore, ceea ce asigură posibilitatea controlului asupra îndeplinirii de către tutore a obligației prevăzute la alineatul 1 al prezentului articol.

Sumele cuvenite celui pus sub tutelă, sub formă de pensie, ajutor, pensie alimentară și alte venituri curente, se primesc și se cheltuiesc de către tutore pentru întreținerea celui pus sub tutelă. Minorii lipsiți de grija părintească, de regulă, beneficiază de pensie pentru pierderea întreținătorului, dacă au decedat părinții sau unul dintre ei, de pensie alimentară dacă părinții sau unul dintre ei nu locuiesc împreună cu copilul, de indemnizații sau ajutoare materiale plătite din sistemul asigurărilor sociale de stat. Cei lipsiți de capacitate de exercițiu la fel pot beneficia de o pensie pentru invaliditate, pensie pentru limită de vârstă, indemnizație de șomer sau alte indemnizații prevăzute de legislație.

Izvor al veniturilor curente a celui tutelat pot fi și dividendele primite de el din acțiunile care îi aparțin, dobânda la banii depuși într-o instituție bancară și alte mi-

loace provenite din gestionarea averii lui. Toate sumele cuvenite celui pus sub tutelă le primește tutorele și trebuie să dispună de ele în așa mod, ca cel tutelat să fie asigurat cu cele necesare traiului (hrană, locuință, îmbrăcăminte, asistență medicală, instruire etc.).

Daca veniturile curente sau mijloacele bănești ale celui pus sub tutelă nu sînt suficiente pentru acoperirea tuturor cheltuielilor necesare, acestea pot fi acoperite din contul bunurilor lui, cu acordul autorității tutelare.

Tutorele este dator să întocmească și să prezinte anual autorității tutelare un raport privind modul în care s-a îngrijit de cel pus sub tutelă și despre administrarea și disponerea de bunurile acestuia.

Dacă cel pus sub tutelă dispune de un patrimoniu valoros și care necesită o grijă permanentă, cum ar fi bunuri imobile, terenuri de pământ, întreprinderi, titluri de valoare etc. autoritatea tutelară alege o persoană cu care se încheie un contract de administrare fiduciară, reglementat de cap. XIV Cod civil, cu particularitățile instituției tutelei și curatelei. Acest fel de contract este unul nou pentru legislația civilă, deoarece anterior putea fi numit un tutore, altul decît cel care ocrotește persoana tutelată, doar în cazul în care aceasta dispunea de bunuri ce nu se aflau la domiciliul persoanei de sub tutelă (art. 136 CCF/1969).

Administrarea fiduciară este o activitate de încredere și de sine stătătoare a persoanei desemnate de autoritatea tutelară ca manager fiduciar în scopul realizării cît mai efective a drepturilor persoanei tutelate și în interesele acesteia. Drepturile și obligațiile administratorului fiduciar sînt asemănătoare cu cele ale tutorelui. De aceea la

numirea lui, de regulă, se cere să fie respectate aceleași cerințe ca și la numirea tutorelui (curatorului), ba chiar mai mult – și cerințe adăugătoare ce țin de profesionalismul persoanei, pentru a dobîndi rezultate mai eficiente. Bunurile persoanei de sub tutelă, care sînt obiect al contractului, sînt separate de bunurile administratorului fiduciar în mod obligatoriu. Faptul se dă publicității care se menține pentru toată perioada contractului. Bunurile trasme în administrare fiduciară nu pot fi urmărite pentru obligațiile personale ale managerului fiduciar care nu reies din contract. Administratorul fiduciar gestionează bunurile în nume propriu, dar pe riscul și contul celui tutelat. Activitatea lui poate fi gratuită sau remunerată.

Dacă în administrare fiduciară a fost transmisă numai o parte din averea celui tutelat, tutorele va îngriji de persoana celui tutelat și își va păstra împuternicirile asupra părții patrimoniului care nu a fost transmis, adică va avea grijă ca bunurile să fie păstrate, conservate în caz de necesitate, îmbunătățite dacă o permit veniturile, să fie folosite conform destinației etc.

Administratorul fiduciar, la fel ca și tutorele, pentru încheierea actelor juridice prevăzute la art. 42 Cod Civil din numele minorului și a persoanei lipsite de capacitate de exercițiu și încuviințarea încheierii actelor juridice de către minorii în vîrsta de la 14 la 18 ani și persoanelor limitate în capacitate de exercițiu are nevoie de permisiunea prealabilă a autorității tutelare. El nu poate încheia, nici chiar cu permisiunea autorității tutelare, acte juridice cu titlu gratuit prin care cel pus sub tutelă sau curatelă se obligă sau renunță la drepturi. În deplină măsură sînt

aplicate față de administratorul fiduciar și prevederile alin. 3 art. 43 Cod civil privind interdicția de a încheia acte juridice cu soțul și rudele sale și ale lui pînă la gradul al patrulea inclusiv.

Administrarea fiduciară a proprietății celui pus sub tutelă încetează în cazul încetării tutelei, în conformitate cu art. 46 și art. 47 Cod civil. Încetarea unilaterală și prealabilă a contractului de administrare fiduciară nu se admite decît în cazurile prevăzute la art. 1059 Cod civil și în cazul decesului persoanei tutelate sau a administratorului fiduciar, ori a recunoașterii lui ca fiind incapabil, absent fără veste sau limitat în capacitate de exercițiu.

Persoanele care se află sub tutelă pot avea diferite venituri: o sumă de bani primită ca moștenire, pensie alimentară de la părinți care locuiesc separat de copiii minori, cîștiguri proprii etc. Sumele care depășesc necesitățile curente pentru întreținerea celui de sub tutelă se depun pe numele lui la o instituție financiară. Legislația în vigoare nu prevede care este mărimea ceea alin. 1 art. 45 poate fi aplicat în cazurile cînd veniturile depășesc considerabil cheltuielile pentru întreținerea, lecuirea, odihna persoanei tutelate și administrarea patrimoniului ei. Pentru a dispune de sumele depuse pe cont pe numele tutelatului la instituția financiară, tutorele (curatorul) are nevoie de acordul autorității tutelare. Autoritatea tutelară încuviințează eliberarea banilor din instituția financiară doar în cazurile în care s-a controlat că ei vor fi folosiți în interesul și pentru binele celui pus sub tutelă. Minorul care a implinit vîrsta de 14 ani poate singur dispune de sumele aflate la contul lui, dar cu încuviințarea,

exprimată printr-o cerere scrisă, a curatorului. Minorul care a atins vîrsta de 14 ani și singur a depus banii la instituția financiară pe numele său poate dispune de bani de sine stătător (art. 21, alin. 2, lit. c) Cod Civil). Dar și aici el poate fi limitat, dacă se va stabili că cheltuiete banii fără rost ori în dauna sănătății și intereselor sale.

Tutela este o relație de familie și minorul locuiește, de regulă, în familia tutorelui. Tutorele poate să-l întrețină din sursele proprii, iar sumele primite pentru întreținerea minorului sub formă de pensie de urmaș, de pensie alimentară, indemnizații etc. pot fi depuse la cont pe numele minorului. Pe măsura nevoilor apărute în familie, tutorele poate ridica aceste sume, fără încuviințarea autorității tutelare. Al. 2 art. 45 Cod civil stipulează că sumele curente necesare întreținerii se trec într-un cont separat, însă regulile instituțiilor bancare nu prevăd modalitatea de separare a sumelor depuse pe numele minorului ce depășesc necesitățile întreținerii și sumele necesare întreținerii. Deci problema poate fi rezolvată numai printr-un control strict al activității tutorilor din partea autorității tutelare și prin conlucrarea lor cu instituțiile financiare.

Referințe bibliografice

1. *Codul civil al Republicii Moldova* din 06.06.2002. Publicat la 22.06.2002 în Monitorul Oficial al RM nr. 82-86.
2. *Codul familiei al Republicii Moldova* din 26.10.2000. Publicat la 26.04.2001 în Monitorul Oficial al RM, nr. 47-48.
3. *Legea nr. 338-XIII din 15.12.1994 privind drepturile copilului*. Publicată la 02.03.1995 în Monitorul Oficial al RM, nr. 013.

4. Emese Florian. *Dreptul Familiei*, București: Editura C.H. Beck, 2006.

5. Rusu Marcel I. *Considerații cu privire la atribuțiile autorității tutelare*, în: *Pandectele Romane*, nr. 2, 2005.

6. Tomescu Milena. *Dreptul familiei. Protecția copilului*, București: Editura All Beck, 2005.

ATRIBUȚIILE ORGANELOR VAMALE ÎN DOMENIUL OCROTIRII NORMELOR DE DREPT

Ianuș ERHAN,
doctorand

SUMMARY

Customs activity unlike other State activities is universal and specific. Its complexity is manifested by the functions assigned to the Customs authorities, that are performed both independently and in cooperation with other State bodies, enterprises, institutions and organizations, as well as with the citizens. One of the components of the activity carried out by the Customs authorities is the work of law enforcement, expressed through prevention, finding and punishing crime, fraud and customs violations.

Nowadays amending legislation to strengthen the legal status of the customs body is expressed by the development of criminal investigation, special investigations activity, combating illicit trafficking of goods, by broadening skills in examination offenses and crimes that have tangent with customs activity etc.

Adjusting for the reasons given and from the fact that scientific research activity of law enforcement carried out by the Customs authorities is more like the current and required, we have proposed the investigation and development of it.

REZUMAT

Activitatea organelor vamale, spre deosebire de activitatea altor organe de stat, este universală și specifică. Complexitatea acesteia se manifestă prin funcțiile atribuite organelor vamale, care sînt exercitate atît independent, cît și în colaborare cu alte organe de stat, întreprinderi, instituții și organizații, precum și cu cetățenii. Una dintre componentele de bază ale activității desfășurate de organele vamale o constituie activitatea de ocrotire a normelor de drept, care se exprimă prin prevenirea, constatarea și sancționarea infracțiunilor, fraudelor și contravențiilor vamale.

Astăzi modificarea legislației în vederea consolidării statutului de organ de drept al organelor vamale se exprimă prin dezvoltarea activității de urmărire penală, activității speciale de investigații, de combatere a traficului ilicit de mărfuri, prin lărgirea competențelor în domeniul examinării contravențiilor și infracțiunilor ce au tangență cu activitatea vamală etc.

Reieșind din aceste considerente și din faptul că cercetarea științifică a activității de ocrotire a normelor de drept desfășurate de către organele vamale este extrem de actuală și necesară, ne-am propus investigarea și desfășurarea acestui studiu.

Legislația Republicii Moldova, și anume Codul vamal, prevede expres că organele vamale sînt organe de drept care constituie un sistem unic, format din Serviciul Vamal, birouri vamale și posturi vamale [1].

În calitate de organe de drept, organele vamale apără suveranitatea și securitatea economică a statului, drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice și juridice, care se manifestă prin urmărirea penală a infracțiunilor vamale, constatarea și sancționarea contravențiilor vamale, contracararea traficului ilicit de mărfuri, inclusiv al celor interzise etc.

Autorul Nozdraciov A.F. consideră că: „Sarcinile de bază care sînt îndeplinite de organele vamale evidențiază explicit și precis caracterul activității acestora de ocrotire a normelor de drept. Activitatea

tuturor subdiviziunilor vamale trebuie să fie îndreptată spre protecția securității și suveranității economice a statului, asigurarea protecției drepturilor cetățenilor, agenților economici și organelor statale și respectarea de către acestea o obligațiilor în cadrul activității vamale” [2, p. 89-90].

Totodată, Agabalaev M.I., atribuind organele vamale la organele de drept, menționează: „Importanța funcțiilor organelor vamale de a ocroti normele de drept este determinată de faptul că la moment infracțiunile comise în cadrul activității vamale constituie una dintre cele mai răspîndite forme de activitate criminală, care aduce un prejudiciu economic și politic esențial intereselor statului” [3, p. 224].

În acest sens, scopul activității de ocrotire a normelor de drept

constă în asigurarea respectării aplicării, executării normelor constituționale, administrative, vamale, civile și a altor ramuri de drept ce apar în sfera activității vamale [4, p. 471].

Astfel, activitatea dată constituie una dintre cele mai importante forme de control statal și este exprimată prin următoarele: urmărirea penală a infracțiunilor vamale, activitatea specială de investigații, tragerea la răspundere vamală și procedura de examinare a contravențiilor vamale. Totodată, organele vamale își exercită atribuțiile de ocrotire a normelor de drept prin aplicarea diferitelor măsuri de constrîngere (reținerea mărfurilor și persoanelor, sancționarea persoanelor vinovate, ridicarea, sechestrarea și confiscarea mărfurilor și mijloacelor de transport etc.).

Activitatea de ocrotire a normelor de drept este efectuată de către organele vamale de toate nivelurile. Astfel, Aparatul Central al Serviciului Vamal organizează activitatea de combatere a fraudelor, contravențiilor și infracțiunilor vamale, realizează măsurile de contracarare a trecerii peste frontiera vamală a substanțelor narcotice și psihotrope, a armelor și munițiilor, a valorilor culturale etc. Birourile și posturile vamale sînt responsabile de aplicarea și realizarea nemijlocită a atribuțiilor în domeniul dat în regiunea de activitate.

În cadrul administrației vamale din Republicii Moldova activează următoarele subdiviziuni specializate în domeniul ocrotirii normelor de drept:

- urmărirea penală;
- investigațiile operative;
- echipele mobile;
- asistența administrativă.

Acest cadru instituțional corespunde standardelor europene și înglobează o competență vastă în realizarea atribuțiilor organelor vamale în domeniul menționat.

Reieșind din principiul separării competențelor de urmărire penală, **organul de urmărire penală** al Serviciului Vamal este unul specializat, efectuînd urmărirea penală în exclusivitate doar în cazul infracțiunilor de contrabandă și eschivare de la achitarea plăților vamale, prevăzute de art. 248 și, respectiv, art. 249 din Codul penal [5, p. 43].

Conform Codului Vamal al Republicii Moldova, „urmărirea penală în domeniul vamal se efectuează de organul de urmărire penală din Serviciul Vamal și de subdiviziunile lui teritoriale” [1].

În cadrul Serviciului Vamal, organul de urmărire penală este reprezentat de c. Direcția urmărire penală din cadrul Departamentului de aplicare a legii, care, la rîndul său, include Secția urmărire penală cu 3 servicii:

- Serviciul de urmărire penală Nord;
- Serviciul de urmărire penală Centru;
- Serviciul de urmărire penală Sud.

Serviciile date examinează cazurile de contrabandă și eschivare de la achitarea plăților vamale în funcție de criteriul teritorial, adică după locul de comitere a infracțiunii.

Activitatea de urmărire penală din cadrul Serviciului Vamal își are începutul său la 15.07.1999, din momentul publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 73-77 a Legii nr. 472-XIV din 25.06.1999, prin care a fost modificat art. 106 din Codul de procedură penală (redacția din 24.03.1961), fiind introduse următoarele prevederi: „anchetatorii penali ai organelor vamale”. Dar și pînă la aceasta organele vamale efectuau ancheta preliminară, cu remiterea dosarului penal, după îndeplinirea acțiunilor procesuale de anchetă ce nu sufereau amînare, organului de anchetă competent.

Cu toată experiența de peste zece ani în domeniul urmăririi penale, încă pînă la acest moment sînt duse discuții privind necesitatea retragerii de la organele vamale a competenței de urmărire penală a infracțiunilor vamale. Nu sîntem de acord cu poziția dată și putem menționa că, prioritățile în documentarea infracțiunilor vamale anume de către organul de urmărire penală al Serviciului Vamal, spre deosebire de alte organe de urmărire penală, se exprimă prin:

1) mecanisme de lucru bazate pe managementul riscurilor, auditul ulterior vămuirii, sisteme informaționale care lucrează în regim online, ce permit identificarea rapidă a filierelor infracționale transfrontaliere;

2) acces nelimitat în zona de control vamal, spre deosebire de

alte organe de drept pentru care accesul în zona respectivă este limitat prin actele normative în vigoare;

3) posibilitatea de a primi operativ de la organele vamale ale statelor vecine informația necesară privind tranzacțiile economice externe dubioase.

Totodată, subdiviziunile specializate ale Serviciului Vamal acordă sprijin logistic organului său de urmărire penală, îndreptat la depistarea, documentarea și obținerea probelor necesare pentru diferirea cauzelor penale justiției.

Dacă e să ne referim mai detaliat la practica comunitară în domeniul respectiv, observăm că atît instituțiile UE, cît și statele-membre acordă o mare importanță protecției intereselor economice și financiare ale Uniunii, precum și luptei împotriva crimei organizate transnaționale, care prejudiciază bugetul comunitar și se manifestă prin comiterea fraudelor și infracțiunilor vamale.

Întru depistarea și prevenirea fraudelor cu caracter evaziv, Comisia Europeană a înființat în cadrul propriei instituții, prin Decizia 1999/352 din 28 aprilie 1999, Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF). Oficiul are responsabilitatea de a conduce investigațiile antifraudă, beneficiind de un statut special.

În multe state ale UE, cum ar fi Marea Britanie, Franța, Austria, Belgia, Germania, Ungaria, Suedia, Lituania etc., organele vamale sînt abilitate cu funcții de investigație și anchetare a cauzelor penale în domeniul infracțiunilor vamale. În activitatea lor, organele vamale ale țărilor menționate au competență în investigare (intelligence), anchetare a cauzelor penale pînă la transmiterea acestora în instanța de judecată.

De exemplu, în Suedia crimele suspecte de contrabandă sînt investigate de către funcționari vamali

special instruiți, care asigură procurorii și instanțele judecătorești cu suficiente probe pentru o evaluare corectă din punct de vedere al stabilirii vinovăției [6, p. 7].

În Germania, Oficiul vamal criminologic, cu sediul în or. Köln, are principala sarcină de a urmări și de a preveni criminalitatea organizată în domeniul vamal. Acesta coordonează și conduce activitățile desfășurate de către opt birouri regionale de anchetă (Berlin, Dresda, Essen, Frankfurt am Main, Hamburg, Hanovra, Munchen și Stuttgart) [7, p. 29].

La fel, sînt o categorie de state-membre ale Uniunii Europene în care organele vamale nu dispun de funcții în anchetarea infracțiunilor vamale (Italia, România, Bulgaria etc.). Cel mai elocvent exemplu ar fi cel al României, în care problema acordării organelor vamale a atribuțiilor respective constituie unul dintre cele mai discutate aspecte. Astfel, infracțiunile care sînt descoperite de către reprezentanții autorității vamale române sînt preluate imediat pentru examinare de către organele de poliție.

În perioada 1990-2004, a persistat ideea împuternicirii reprezentanților autorității vamale cu atribuții în urmărirea penală, însă aceasta din start a fost respinsă, atît de către reprezentanții organelor fiscale, cît mai ales de celelalte organe din domeniul cercetării penale, care concureau pentru activitatea de prevenire și descoperire a infracțiunilor din perimetrul activității vamale.

Avînd în vedere exemplul multor state-membre ale Uniunii Europene și cerințele impuse de aderarea la Uniunea Europeană, ideea respectivă a prins contur și la moment este în proces de realizare, fiind în stadiu de proiect legislativ acordarea autorității vamale din România a competenței de urmărirea penală, pentru un șir de infrac-

țiuni (infracțiunile de tănuire, fals material în înscrisuri oficiale, fals intelectual, nerespectarea dispozițiilor privind operațiile de import sau export etc.). Concomitent cu lansarea proiectului de lege, la nivelul Autorității Naționale a Vămirilor s-a studiat posibilitatea creării unui serviciu de cercetări penale dimensionat la circa 70 de posturi de inspectori care să fie organizați într-un serviciu central [8, p. 65].

Analizînd experiența țărilor europene, putem concluziona că, argumentele principale pentru anchetarea infracțiunilor vamale de către organul de urmărire penală din structura serviciilor vamale sînt: cunoștințele profesionale ale colaboratorilor vamali în domeniul depistării și documentării infracțiunilor vamale, schimbul operativ de informații între subdiviziunile vamale, accesul nelimitat în zona de control vamal, cunoașterea și folosirea pe larg a tehnologiilor de control avansate etc.

Serviciul Vamal al Republicii Moldova a fost primul organ vamal din spațiul CSI care și-a creat organul său de urmărire penală. Apreciînd rezultatele pozitive ale organelor vamale din Moldova, serviciile vamale din Georgia, Azerbaidjan și Kazahstan și-au creat și ele organe de urmărire penală. Concomitent, și organele vamale ale Rusiei, Belorusiei și Armeniei au în competență cercetarea prealabilă a infracțiunilor vamale, adică pornirea nemijlocită a urmăririi penale și efectuarea acțiunilor de urmărire penală preliminară, cu expedierea ulterioară a cauzelor penale organelor de anchetă penală [5, p. 45].

Este evident că instrumentarea acestui tip de cauze penale de către alte organe decît cele vamale va crea impedimente în combaterea fenomenului infracțional din domeniul vamal.

Activitatea subdiviziunii de *investigații operative* din cadrul

Serviciului Vamal este îndreptată spre depistarea și contracararea infracțiunilor și fraudelor vamale. La fel, subdiviziunea dată efectuează investigații pe cazurile de contrabandă, eschivare de la achitarea plăților vamale, precum și în cadrul contravențiilor vamale.

Activitate specială de investigații poate fi efectuată atît pînă la inițierea urmăririi penale, cît și după aceasta în cadrul cauzei penale, acordînd suportul necesar subdiviziunii de urmărire penală în acumularea probelor. La fel, conform prevederilor noii Legii privind activitatea specială de investigații, măsurile speciale de investigații ce se autorizează doar în cadrul urmăririi penale se efectuează în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova [9].

O altă linie de activitate importantă în domeniul ocrotirii normelor de drept este reprezentată de *echipele mobile*, care sînt subdiviziuni speciale operative ale Serviciului Vamal. Actul normativ care reglementează activitatea echipelor mobile este Hotărîrea Guvernului nr. 108 din 30.01.2006 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea echipelor mobile ale Serviciului Vamal.

Echipele mobile au ca sarcini de bază prevenirea, depistarea, contracararea contrabandei, a altor infracțiuni și contravenții ce țin de competența organelor vamale, comise de către persoane în afara zonelor de control vamal; asigurarea respectării legislației vamale la tranzitarea mărfurilor prin teritoriul vamal; acordarea suportului necesar subdiviziunilor vamale la depistarea și documentarea cazurilor de contrabandă, a altor infracțiuni, a contravențiilor vamale în afara zonelor de control vamal și a zonelor libere [10].

Echipele mobile își îndeplinesc activitatea pe întreg teritoriul va-

mal al țării, iar conform pct. 11 al Regulamentului menționat echipele mobile sînt în drept să oprească unitățile de transport, suspectate de încălcarea reglementărilor vamale, în perimetrul teritoriului vamal, și să efectueze controlul mărfurilor și unităților de transport aflate în tranzit, care transportă aceste mărfuri, în scopul prevenirii, combaterii și constatării fraudelor vamale.

Asistența administrativă este efectuată de Secția asistență administrativă internațională din cadrul Aparatului Central al Serviciului Vamal, care asigură cadrul organizatoric necesar cooperării și dezvoltării la nivelurile național și internațional a acțiunilor specifice privind prevenirea și combaterea infracțiunilor transfrontaliere, contrabandei și diferitelor fraude vamale, asigură schimbul operativ de informații cu serviciile vamale ale altor state, precum și cu organizațiile internaționale.

Una dintre prerogativele de bază ale Serviciului Vamal trebuie să devină dezvoltarea unor subdiviziuni cu o activitate de calitate înaltă, bazată pe principiile operativității, transparenței și imparțialității, dotate la nivelul impus de condițiile tehnice moderne, dinamice și cu colaboratori calificați. Totodată, este necesară recepționarea și implementarea mecanismelor și principiilor de activitate ale structurilor similare din cadrul autorităților vamale ale statelor Uniunii Europene.

Astfel, referindu-ne la recomandările Comisiei Europene în domeniul “investigații și aplicarea legii”, constatăm că acestea stabilesc scopul de a dezvolta un serviciu vamal efectiv și eficient, capabil de a depista, preveni și investiga fraudele, precum și de a pregăti dosarele pentru urmărirea penală a infractorilor. Acest serviciu trebuie

să fie suficient de flexibil, pentru a răspunde unei strategii, avînd la bază cele mai noi metode de evaluare direcționată a riscului și tehnologii moderne de control și protejare a societății. Serviciul trebuie, de asemenea, să asigure respectarea legislației naționale și internaționale, precum și a recomandărilor instituțiilor internaționale prin aplicarea consecventă a cadrului legislativ, stabilind împuternicirile sale, precum și sancțiunile aplicate în cazul nerespectării normelor vamale. În ceea ce ține de baza juridică în domeniul dat, aceasta presupune că legislația vamală națională asigură autoritatea cu atribuții de a interoga, examina, deține, aresta, reține și percheziționa persoanele, bunurile, mijloacele de transport, actele, înregistrările comerciale și imobilul [11, p. 63].

Din analiza reglementărilor naționale stabilim că acestea oferă la moment organelor vamale dreptul de a întreprinde acțiunile menționate. Chiar mai mult, menținerea competenței de urmărire penală, dezvoltarea activității speciale de investigații, dezvoltarea capacităților echipelor mobile, lărgirea competențelor în domeniul examinării contravențiilor și infracțiunilor ce au tangență cu activitatea vamală răspund anume indicatorului dat.

Respectiv, menținerea și dezvoltarea activității de ocrotire a normelor de drept este unul dintre pașii cei mai importanți în racordarea activității vamale din țara noastră la standardele europene, precum și stabilirea unui mecanism eficient în combaterea și preîntîmpinarea infracțiunilor și fraudelor vamale.

Recenzent:
Teodor CĂRNAȚ,
doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar (USM)

Referințe bibliografice

1. *Codul vamal al Republicii Moldova*, nr. 1149-XIV din 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al RM ediție specială din 01.01.2007.
2. Ноздрачев А.Ф. *Таможенное право*: Учебник. Москва: Волтерс Клувер, 2007, 439 с.
3. Агабалаев М.И. *Организационно-правовые основы деятельности и основные функции таможенных органов Российской Федерации*. Москва: Экономика, 2006, 254 с.
4. *Основы таможенного дела*. Учебник. Под общей редакцией В. Г. Драганова. Москва: Экономика, 1998, 687 с.
5. Erhan I. *Urmărirea penală în sistemul vamal*. În: Vama, ianuarie-februarie 2008, nr. 1 (2), p. 43-45.
6. *Introducing Swedish Customs*. <http://www.tullverket.se/download>.
7. *The Federal Customs Administration*. Bonn, 2009. http://www1.zoll.de/english_version/index.html.
8. Suceavă I. *Drept vamal*. Craiova: Sitech, 2007, 216 p.
9. *Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații*. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 113-118/373 din 08.06.2012. În vigoare din 08.12.2012.
10. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 108 din 30.01.2006 pentru aprobarea *Regulamentului cu privire la activitatea echipelor mobile ale Serviciului Vamal*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 25-27/149 din 10.02.2006.
11. *Customs Blueprints – Pathways to modern customs*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, 89 p.

REGELEMENTAREA LIBERTĂȚII INDIVIDUALE ȘI A SIGURANȚEI PERSOANEI ÎN ACTELE INTERNAȚIONALE REFERITOARE LA DREPTURILE OMULUI

Liliana ROTARU-MASLO,
doctor în drept, conferențiar universitar

SUMMARY

The recognition and promotion of human rights remains to be an indicator of the degree of democracy of the society. However, for certain categories of persons, their implementation in practice is still a purposeful hard to reach. One of the most sensitive issues in this regard is to ensure individual freedom and security of the person. In the article below the author made a wide analysis of the main international normative acts in the field, referring to the guarantees offered to a person arrested or held, more notably, to a child. A special place was allocated to the provisions of the International Convention regarding the protection of all persons against forced disappearance dated from 20.12.2006, on the basis of which has been founded the Committee for Forced Disappearance.

Într-un stat care se afirmă din ce în ce mai mult ca garanție a libertății, care pretinde a elibera indivizii de opresiunea diferitelor forțe private, stat care n-ar mai trebui considerat ca un pericol, ci ca un bine, existența problematicii drepturilor omului și a libertăților publice, dar mai ales a respectării lor, este unul dintre criteriile de dezvoltare și democratizare a societății respective.

Drepturile omului au devenit una dintre ideile centrale ale vremii, fiind acceptată de toate statele și societățile, dincolo de diferențele istorice, culturale, ideologice, economice etc. Acceptarea universală a ideii poate fi formală sau superficială din partea unora, dar nici un guvern nu contestă filozofia drepturilor omului.

Istoria umanității dovedește o luptă continuă pentru perfecționare, pentru binele omului și al societății. Acest proces social a solicitat reglementări din cele mai diverse, în toate planurile vieții, dar mai cu seamă în elementul său de bază – omul. Recunoașterea unor drepturi persoanei umane, într-o gamă mereu evolutivă și diversificată, precum și asigurarea transpunerii lor în practica socială au condus, nu rareori, la mișcări

sociale de anvergură, ce fac istorie în domeniu [11, p. 9].

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că pentru largi grupuri ale populației această terminologie și problematică continuă să rămână încă, în bună măsură, un subiect teoretic, abstract sau parțial sesizat, nefiind suficient receptată semnificația reală a acestor drepturi, precum și însemnătatea lor concretă și actuală pentru viața practică a cetățenilor, pentru evoluția statutelor civic și politic ale ființei umane.

Cu certitudine că libertatea individuală și siguranța persoanei vor fi ocrotite de majoritatea actelor internaționale în domeniul drepturilor omului. În cele ce urmează, vom face o trimitere la cele mai importante prevederi ale acestora.

Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* [1] din 10 decembrie 1948, în art. 3 prevede că „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”. Iar art. 9 precizează că „Nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [2], în art. 9 alin. (1) dispune că ori-

ce om are dreptul la libertate și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuire care i se aduce [2, alin. (2)].

De asemenea, orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regula, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.

Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca

acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale și să ordone liberarea sa, dacă detențiunea este ilegală [2, alin. (4)]. Iar alin. (5) concluzionează că orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are dreptul la o reparație.

În continuare, art.10 precizează că „orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane” (alin. 1). În continuare, alin. (2) afirmă că cei aflați în prevenție vor fi, în afară de circumstanțe excepționale, separați de condamnați și vor fi supuși unui regim distinct, potrivit condiției lor de persoane necondamnate. Iar tinerii aflați în prevenție vor fi separați de adulți și se va hotărî în legătură cu cazul lor cât mai repede cu putință.

Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților avînd drept scop esențial ameliorarea lor și reclasarea lor socială. Tinerii-delinvenți vor fi separați de adulți și supuși unui regim potrivit vârstei și statutului lor legal.

Articolul 11 afirmă principiul potrivit căruia nimeni nu poate fi întemnițat pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

De notat că organismele internaționale au adoptat măsuri menite să asigure libertatea și siguranța persoanelor nu numai pentru persoanele adulte, dar și pentru minori. Cel mai elocvent conținut în acest sens este *Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989 [3]. Art.40 din Convenție dispune că statele-părți recunosc oricărui copil bănuțit, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale dreptul la un tratament care să fie de natură să favorizeze simțul său de dem-

nitate și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și necesitatea de a facilita reintegrarea sa în societate, pentru a-l face să-și asume un rol constructiv în sînul acesteia.

În acest scop și ținînd seama de dispozițiile pertinente ale instrumentelor internaționale, statele-părți vor veghea în special:

a) ca nici un copil să nu fie bănuțit, acuzat sau declarat vinovat de o încălcare a legii penale datorată unor acțiuni sau omisiuni care nu erau interzise de către dreptul național sau internațional în momentul comiterii lor;

b) ca orice copil bănuțit sau acuzat de o încălcare a legii penale să aibă cel puțin dreptul la următoarele garanții:

i. să fie prezumat nevinovat pînă ce vinovăția sa va fi stabilită legal;

ii. să fie informat în cel mai scurt termen și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau reprezentanților legali și să beneficieze de o asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale;

iii. cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența avocatului său și dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului datorită, în special, vârstei și situației sale, în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali;

iv. să nu fie constrîns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; să interogheze sau

să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea martorilor în apărare în condiții de egalitate;

v. dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință în fața unei autorități sau a unei instanțe judiciare superioare competente, independente și imparțiale, conform legii;

vi. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;

vii. viața sa să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii [3, alin. (2)].

În continuare se recomandă statelor-părți să promoveze adoptarea de legi, de proceduri, crearea de autorități și instituții speciale concepute pentru copiii bănuțiti, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale, în special:

a) să stabilească o vîrstă minimă sub care copiii vor fi prezumați că nu au discernămîntul de a încălca legea penală;

b) să ia măsuri de fiecare dată cînd este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a recurge la procedura judiciară, fiind totuși înțeleș că drepturile omului și garanțiile legale trebuie respectate în mod deplin.

Alineatul (4) al aceluiași articol sugerează adoptarea unei întregi game de dispoziții referitoare în special la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, probare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și la soluții, altele decît cele instituționale, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul stării lor bune și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea.

În aceeași ordine de idei a protejării copiilor împotriva arestării-

lor abuzive și a reținerii ilegale, pot fi menționate încă trei acte normative internaționale, și anume: *Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile – principiile de la Riyagh* [6], *Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate* [7] și *Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)* [8].

Astfel, în art. 1 din Anexă la Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile – principiile de la Riyagh se prevede că: „Prevenirea delincvenței juvenile este parte esențială a prevenirii criminalității în societate. Prin implicarea în activități legale cu utilitate socială și prin adoptarea unei orientări umaniste față de societate și a unei concepții similare asupra vieții, tinerii pot să își însușească o atitudine necriminogenă”.

Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, în art. 1 din Anexă dispun următoarele: „Sistemul justiției juvenile va sprijini drepturile și siguranța și va promova starea bună fizică și mentală a minorilor. Încarcerarea va fi folosită ca un ultim mijloc”. Iar art. 2 precizează că „minorii vor fi privați de libertate conform setului de principii și proceduri din aceste reguli, din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing). Privarea de libertate a unui minor va fi o dispoziție de ultim resort și pentru o perioadă minimă necesară și va fi limitată la cazuri excepționale. Mărimea sancțiunii va fi determinată de autoritățile judiciare, fără a exclude posibilitatea eliberării înainte de termen”.

Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevăd că „justiția pentru minori este parte integrantă a procesului de dezvoltare națională a fiecărei țări, în cadrul general de justiție socială pentru toți tinerii, contribuind astfel, în același timp, la protecția tinerilor și la menținerea ordinii și păcii în societate” (pct. 1.4).

Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984 [8], în art. 11 dispune că „fiecare stat parte va exercita o supraveghere sistematică asupra regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor interogatoriului și asupra dispozițiilor privind paza și tratamentul persoanelor reținute, arestate sau încarcerate sub orice formă, pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa, în scopul de a evita orice caz de tortură”.

Libertatea individuală și siguranța persoanei pe continentul european sînt asigurate prin prevederile *Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*, încheiate la Roma la 4 noiembrie 1950 [9], și ale articolelor 1–3 din Protocolul nr. 4 la Convenția nominalizată, care recunoaște anumite drepturi și libertăți, altele decît cele care figurează deja în Convenție și în Primul Protocol adițional la Convenție [10].

Astfel, art. 5 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale prevede că orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și în conformitate cu metodele prescripse de lege:

a) dacă este deținut legal în urma condamnării de către un tribunal competent;

b) dacă a fost obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunere la o hotărîre nepronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă persoana a fost arestată și deținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a o bănui că a săvîrșit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvîrșească o infracțiune sau să fugă după săvîrșirea acesteia;

d) dacă este vorba de deținerea legală a unui minor, ce are ca scop supravegherea lui educațională sau deținerea legală pînă la aducerea sa în fața autorităților competente;

e) dacă este vorba despre deținerea legală a unei persoane pentru a preveni răspîndirea bolilor contagioase, a unui alienat, alcoolic sau dependent de droguri sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau deținerea legală a unei persoane pentru a împiedica pătrunderea ilegală pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare sau extrădare [9, alin. (1)].

Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, despre motivele arestării sale și despre orice acuzații împotriva ei.

Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1.c. din acest articol, trebuie să fie adusă de îndată în fața unui judecător sau magistrat împuternicit prin lege cu exerci-

tarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil, sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea celui interesat la judecată.

Orice persoană privată de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să înainteze un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să se statueze în cel mai scurt timp asupra legalității deținerii și să dispună eliberarea persoanei dacă deținerea este ilegală.

Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la despăgubiri [9, alin. (2) - (5)].

Protocolul nr. 4 la Convenție prevede, în articolele sale, asigurarea libertății individuale și a siguranței persoanei. Astfel, în art. 1 se prevede că nimeni nu poate fi privat de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală. Articolul 2 alin. (1) reglementează dreptul oricărei persoane, aflate legal pe teritoriul aceluși stat, de a se deplasa și de a-și alege locul de reședință. De asemenea, orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv țara sa (alin. (2)). Exercițiul acestor drepturi nu poate face obiectul altor restricții decât al celor prevăzute de lege, constituind măsuri necesare într-o societate democratică pentru interesele securității naționale și siguranței publice, pentru menținerea ordinii publice, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății și a moralei sau pentru protecția drepturilor și libertății altora (alin. (3)). Drepturile recunoscute în paragraful 1, de asemenea, în anumite zone determinate, pot face obiectul restricțiilor impuse în conformitate cu legea și justificate

de interesul public într-o societate democratică (alin. 4)).

În anul 2006 a fost adoptată *Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate*, adoptată la 20.12.2006 [5]. Convenția, în art. 1 alin. (1) proclamă principiul conform căruia nimeni nu poate fi supus dispariției forțate. Iar dispariția forțată, în sensul art. 2, se consideră arestul, reținerea, răpirea sau privarea de libertate sub orice altă formă de către reprezentanții statului sau de persoane sau grupuri de persoane care acționează în baza autorizării, cu susținerea sau consimțământul statului, urmate de refuzul recunoașterii faptului de privare de libertate sau tănuirea informației despre soarta sau locul aflării persoanei dispărute, drept urmare această persoană este privată de protecția legii.

De asemenea, se menționează că nicio circumstanță excepțională, indiferent care ar fi aceasta, fie starea de război sau amenințarea cu război, instabilitatea politică internă sau orice altă situație excepțională, nu pot fi invocate drept justificare pentru dispariția forțată [5, art. 1, alin. (2)].

Articolul 5 din Convenție dispune că răspîndirea sau practica sistematică a disparițiilor forțate constituie o infracțiune împotriva omeniirii, precum este definită în normele aplicabile în dreptul internațional, și care atrage după sine urmările prevăzute de aceste norme.

Convenția mai prevede că fiecare stat-participant adoptă măsurile necesare pentru investigarea acțiunilor prevăzute în articolul 2, săvârșite de persoane sau grupuri de persoane, acționînd fără autorizare, susținerea sau consimțământul statului și pentru diferirea justiției a persoanelor care poartă răspundere [5, art. 3].

Ba mai mult de atît, fiecare stat-participant trebuie să adopte măsurile necesare pentru a asigura ca dispariția forțată să fie calificată drept încălcare în dreptul penal [5, art. 4].

Pentru aplicarea dispozițiilor acestei Convenții, trebuie să fie instituit un Comitet pentru Dispariții Forțate (în continuare – Comitet), compus din 10 experți de o înaltă moralitate, posedînd o competență recunoscută în domeniul drepturilor omului, independenței, cu rezidența personală și acționînd în totală imparțialitate. Membrii Comitetului vor fi aleși de către statele-părți conform unei distribuții geografice echitabile. Se va ține cont de interesul pe care îl prezintă participarea la activitățile Comitetului a persoanelor cu o experiență juridică relevantă și de repartiția echilibrată între bărbați și femei în cadrul Comitetului [5, art. 26, alin. (1)].

Astfel, în cadrul competențelor acordate de această Convenție, Comitetul trebuie să coopereze cu toate organele relevante, oficiile și instituțiile specializate și cu fondurile Organizației Națiunilor Unite, cu comitetele convenționale instituite de către instrumentele internaționale, procedurile speciale ale Națiunilor Unite și cu organizațiile sau instituțiile regionale interguvernamentale relevante, precum și cu toate instituțiile, agenții sau birourile naționale relevante, care activează în scopul protecției tuturor persoanelor de la disparițiile forțate.

În contextul competențelor sale, Comitetul trebuie să consulte alte comitete convenționale instituite de către instrumentele relevante cu referință la drepturile omului, în particular Comitetul pentru Drepturile Omului, instituit prin Pactul Internațional despre Drepturile Politice și Civile,

cu privire la asigurarea coerenței observațiilor și recomandărilor lor respective [5, art. 28].

La rîndul său, fiecare stat-parte trebuie să prezinte Comitetului, prin intermediul Secretarului General al Organizațiilor Națiunilor Unite, un raport asupra măsurilor întreprinse în scopul onorării obligațiilor sale stabilite de Convenție, în perioada de 2 ani după intrarea în vigoare a acestei convenții pentru statul-parte interesat [5, art. 29, alin. (2)].

Comitetului poate să îi fie adresată o cerere ca o persoană dispărută să fie căutată și găsită în caz de urgență de către rudele persoanei dispărute sau de către reprezentanții lor legali, avocații lor sau orice altă persoană autorizată de către ei, precum orice altă persoană care are un interes legitim, o cerere în scopul căutării și regăsirii unei persoane dispărute. Dacă Comitetul consideră că este necesar, poate cere statului-parte interesat de a i se oferi, într-o perioadă pe care el o fixează, informații despre situația persoanei căutate. Comitetul trebuie să-și continue eforturile în cooperarea cu statul-parte interesat pînă cînd soarta persoanei căutate va fi elucidată. Persoana care prezintă cererile trebuie să fie informată.

Dacă Comitetul este informat că un stat-parte violează în mod serios dispozițiile Convenției date, acesta poate, după consultarea cu statul-parte interesat, să ceară unuia sau mai multor membri să efectueze o vizită și să-l informeze fără întîrzieri. Comitetul va informa în scris statul-parte despre intențiile sale, indicînd compoziția delegației și scopul vizitei. În baza unei cereri motivate a statului-parte, Comitetul poate să decidă amînarea sau anularea vizitei sale.

Dacă statul acceptă vizita, Comitetul și statul-parte interesat trebuie să coopereze împreună întru definirea modalităților vizitei, iar statul-parte trebuie să susțină Comitetul cu toate facilitățile necesare, întru desfășurarea cu succes a vizitei. La finele vizitei, Comitetul trebuie să comunice statului-parte interesat recomandările și obiecțiile sale (art. 33).

Dacă Comitetul primește informații care i se par să conțină indicații întemeiate conform cărora dispariția forțată este practică de o manieră generalizată sau sistematică, pe teritoriul relevant jurisdicției unui stat-parte, el poate, după cercetarea de către statul-parte interesat a informației relevante despre această situație, el poate să aducă situația, în caz de urgență, în atenția Adunării Generale a Națiunilor Unite, prin intermediul Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite [5, art. 34].

Comitetul trebuie să prezinte statelor-părți și Adunării Generale ai Națiunilor Unite un raport anual despre activitățile ce vor fi întreprinse în scopul aplicării acestei Convenții. Publicarea în raportul anual a unei observații privind un stat-parte trebuie să fie anunțată în prealabil statului-parte, care dispune de o perioadă de timp rezonabilă pentru a răspunde și a cere publicarea în raport cu propriile sale comentarii sau observații (art. 35).

Din cele relatate, putem conchide că libertatea individuală și siguranța persoanei sînt reglementate în actele internaționale, oferind în același timp și garanții aplicabile persoanelor arestate abuziv sau reținute ilegal. Rămîne doar ca la nivel național fiecare stat să respecte întocmai și să garanteze libertatea și securitatea persoanei nu doar declarativ, ci și prin fapte.

Referințe bibliografice

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* adoptată la New-York la 10 decembrie 1948. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Republica Moldova a aderat la Declarație prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998 volumul 1, p. 11.

2. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 la New York. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art. 49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art. 41; la 28 martie – pentru dispozițiile de la art. 41. Ratificat prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217-XII din 28.07.1990. În vigoare pentru R. Moldova din 26 aprilie 1993. Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1, p.30.

3. *Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989. Republica Moldova a aderat la această convenție la 12 septembrie 1990, prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 408 – XII din 12.12.1990, Veștile nr. 12/303. (1990).

4. *Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984. Republica Moldova a aderat la această convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 473-XII din 31.05.1995. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol. 1, p.129.

5. *Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate*, adoptată la 20.12.2006 la New-York. Republica Moldova a semnat-o la 06.02.2007.

6. *Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delicvenței juveni-*

le – *principiile de la Riyagh*, adoptate prin Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1990.

7. *Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*, adoptate prin Rezoluția 45/113, adoptată la Adunarea Generală a ONU la 14 decembrie 1990.

8. *Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)*, aprobat prin Rezoluția nr. 40/33 din 29.11.95 la Sesiunea 96 a Plenarei Adunării Generale a ONU.

9. *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. Republica Moldova semnează această convenție la Strasbourg la 13 iulie 1995. În vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. Publicată în „Tratate internaționale”, 1998, Chișinău, vol. I, p. 341 – 358.

10. Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale a fost semnat la Strasbourg la 16.IX.1963. Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996, l-a ratificat la 12.IX.1997. În vigoare din aceeași zi pentru țara noastră.

11. Purdă Nicolae. *Protecția drepturilor omului. Mecanisme interne și internaționale*. București: Editura Lumina Lex, 2001.

ÎNVINUITUL – SUBIECT AL PROCESULUI PENAL

Vasile ZAMFIR,
doctorand

1. Noțiunea și clasificarea participanților (subiecților) procesului penal

Procesul penal este o activitate complexă, a cărei realizare implică intervenția unor persoane obligate sau interesate să participe, în vederea rezolvării conflictului apărut prin săvârșirea infracțiunii [1]. Persoanele care cooperează în cadrul procesului penal, în vederea atingerii scopului acestuia, poartă denumirea de *participanți*.

Așa cum s-a subliniat în literatura juridică, noțiunea de participanți în procesul penal se deosebește de conținutul aceleiași noțiuni în dreptul penal [2]. În timp ce prin *participanți în dreptul penal* înțelegem numai persoanele fizice sau juridice care au conlucrat la săvârșirea aceleiași infracțiuni, prin *participanți în procesul penal* avem în vedere organele și persoanele chemate să contribuie la desfășurarea procesului penal. Suprapunând sferele celor două noțiuni, vom observa că participanții în sensul dreptului penal îi vom identifica în persoana unui singur subiect în sfera participanților la procesul penal, și anume în persoana învinuitului sau inculpatului.

Așa cum reiese din cele arătate mai sus [3], în sensul larg al noțiunii de participanți în procesul penal sînt înglobați toți subiecții oficiali sau particulari care, în mod efectiv, iau parte la activitățile ce se desfășoară în procesul penal. În acest sens, din categoria participanților fac parte: *organele judiciare, părțile, apărătorul și alte persoane*.

Este important de precizat că prezența participanților enunțați mai sus nu este întîlnită în orice proces penal, numărul participanților precum și complexitatea activităților pe care aceștia le desfășoară depinzînd de împrejurările concrete ale fiecărei cauze penale în parte.

În orice cauză penală, însă, vor fi prezenți anumiți participanți, și anume organele judiciare (toate sau numai o parte dintre acestea) [4], precum și învinuitul sau inculpatul.

Părțile sînt persoane fizice sau juridice care au drepturi și obligații ce izvorăsc în mod direct din exercitarea acțiunii penale și a acțiunii civile în cadrul procesului penal. Poziția părților este dată de cele două laturi ale procesului penal: latura penală și latura civilă. În latura penală îi vom găsi întotdeauna pe inculpat și partea vătămată în latura civilă – pe partea civilă și partea responsabilă civilmente. Ceea ce deosebește părțile de celelalte persoane participante la proces este faptul că ele au un interes propriu în rezolvarea cauzei penale și *pot efectua acte procesuale* alături de organele judiciare. Părțile în procesul penal pot fi:

A. Învinuitul (art. 23 și 229 Cod proc. pen.). Totalitatea activităților procedurale ce se desfășoară de către organele judiciare în cadrul procesului penal vizează fapta penală în vederea stabilirii adevărului, a identității făptuitorului și a vinovăției sau nevinovăției acestuia, urmînd ca în funcție de cele stabilite să se hotărască aplicarea sau neaplicarea unei sancțiuni.

uni penale celui în cauză. Cel care a săvârșit o infracțiune, aflînd în cursul, cît și în afara procesului penal, poate avea următoarele calități:

Făptuitorul – este persoana care a săvârșit o faptă și față de care se desfășoară o activitate procesuală, dar *fără ca urmărirea penală să fie începută*. Făptuitorul nu este parte în procesul penal. În vederea începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală poate efectua acte premergătoare cu privire la făptuitor [5].

Învinuitul. Momentul inițial al fazei de urmărire penală și totodată a procesului penal este marcat de *rezoluție* sau *proces-verbal*. Dacă declanșarea urmăririi penale se face și *in personam*, din acel moment persoana care a încălcat legea penală (făptuitorul) devine învinuit.

Învinuitul este acea persoană față de care se efectuează urmărirea penală, iar această calitate subzistă cît timp nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva sa.

Astfel, învinuitul:

- i) este subiect procesual;
- ii) nu este parte în proces;
- iii) are anumite drepturi și obligații conferite de lege;
- iv) are dreptul să dea declarații, să dovedească lipsa de temeinicie a probelor administrate, să aibă apărător, are obligație să suporte unele măsuri prevăzute de lege: reținerea, obligarea de a nu părăsi țara, localitatea, arestarea preventivă, măsuri de siguranță, asigurătorii.

Inculpatul (art. 23 Cod procedură penală) este persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală [6]. Este parte în procesul penal. Întreaga activitate procesuală se desfășoară în jurul faptei penale săvârșite de acesta. Inculpatul **are drepturi**, și anume:

- i) de a lua cunoștință de dosarul cauzei pe tot timpul judecății;

- ii) de a formula cereri, excepții, de a face concluzii;

- iii) de a primi odată cu citația și copie de pe actul de sesizare, dacă este arestat;

- iv) de a propune probe noi;

- vi) de a participa la judecată, de a arăta tot ceea ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, de a pune întrebări coinculpaților;

- vii) de a adresa întrebări martorilor, experților, cu ocazia ascultării acestora;

- viii) de a i se acorda ultimul cuvânt;

- ix) de a folosi căile de atac.

Obligațiile inculpatului [7]:

- i) să se prezinte personal în fața organelor judiciare ori de câte ori este chemat;

- ii) să suporte măsurile de constrângere procesuală dispuse împotriva sa;

- iii) să respecte ordinea și solemnitatea ședinței de judecată.

Stingerea acțiunii penale duce la pierderea calității de inculpat.

Dacă acțiunea penală se stinge prin tragerea la răspundere penală a celui vinovat prin condamnarea definitivă a inculpatului, poziția procesuală de inculpat este înlocuită cu cea de condamnat.

Condamnatul nu este parte în proces, ci este subiect al unui raport juridic de drept execuțional. Este persoana cu privire la care a fost pronunțată o hotărîre judecătorească de condamnare rămasă definitivă în procesul penal.

B. Partea vătămată este prevăzută în art. 24 Cod de procedură penală ca „persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală, materială dacă participă în procesul penal”.

Se face deosebire între *persoana vătămată* și *partea vătămată*. Este *parte vătămată* persoana vătămată care participă la procesul penal [8].

Dacă partea vătămată exercită și acțiunea civilă în cadrul procesului penal, ea capătă și calitatea de parte civilă. Nu are relevanță felul vătămării, nici calificarea dată faptei sau forma în care fapta a fost săvârșită, ci este suficient să se constate o vătămare care să fie generată de o infracțiune și persoana vătămată să-și manifeste voința de a participa în procesul penal.

Dacă persoana vătămată nu se constituie parte civilă sau nu participă la proces ca parte vătămată, ea poate fi ascultată ca martor (art. 82 Cod procedură penală). În caz contrar, ea nu poate fi ascultată ca martor. În situația în care a fost totuși audiată, respectîndu-se formele cerute pentru ascultarea martorilor (depunînd jurămîntul), declarația devine un mijloc de probă și poate servi la aflarea adevărului în măsura în care se coroborează cu celelalte probe din dosar. În legătură cu acest ultim aspect, nu împărtășim punctul de vedere exprimat în soluțiile unor instanțe judecătorești [9], care consideră că declarația dată de partea vătămată în condițiile arătate mai sus (cu depunerea jurămîntului) nu are nicio forță probantă. A fi de acord cu o asemenea soluție ar însemna să nesocotim dispozițiile art. 64 Cod proc. pen., care enumeră între mijloacele de probă și declarația părții vătămate, precum și dispozițiile art. 75 din același cod, unde se arată că declarațiile tuturor părților din procesul penal pot servi la aflarea adevărului în măsura în care se coroborează cu alte probe [10]. Organul de urmărire penală și instanța are obligația să cheme spre a fi ascultată persoana care a suferit o vătămare prin infracțiune.

Înainte de a fi ascultată, persoanei vătămate i se pune în vedere că poate participa în proces ca parte vătămată, iar dacă a suferit o pagu-

bă materială sau o daună morală, se poate constitui parte civilă [11].

Totodată, i se atrage atenția că declarația de participare în proces *ca parte vătămată* sau *de constituire ca parte civilă* se poate face în tot cursul urmăririi penale, iar în fața primei instanțe de judecată – pînă la citirea actului de sesizare (rechizitoriu, plîngere prealabilă).

Partea vătămată își exercită un drept procesual și numai în latura penală a cauzei. În caz de deces ea nu poate fi înlocuit; fiind un drept personal, acesta se stinge odată cu titularul său. În situația în care calitatea de parte vătămată încetează prin renunțare, acțiunea penală va fi exercitată în continuare de procuror ca titular principal al acestui drept, dacă nu există vreo situație din cele prevăzute de art. 10 Cod proc. pen.

C. Partea civilă [12] este persoana care exercită acțiunea civilă în cardul procesului penal, solicitînd daune interese materiale și/sau morale învinutului, inculpatului ori părții responsabile civilmente. În cursul procesului penal, partea civilă are drepturi și obligații procesuale, dintre care enumerăm:

i) dreptul de a asista persoana sau prin apărător la efectuarea oricărui act de urmărire penală;

ii) dreptul de a da declarații, de a formula cereri, ridica excepții, depune memorii;

iii) dreptul de a formula plîngere împotriva actelor de urmărire penală;

iv) dreptul de a propune administrarea de probe în susținerea pretenției civile;

v) dreptul de a lua cunoștință de actele dosarului în cursul judecării;

vi) dreptul de a formula căi de atac împotriva hotărîrilor judecătorești atât pe latura civilă, cît și pe latura penală a cauzei;

vii) obligația de a se prezenta

personal la chemarea instanței și de a păstra ordinea și solemnitatea ședinței de judecată;

viii) obligația de a exercita cu bună credință, drepturile procesuale conferite de lege.

D. Partea responsabilă civilmente are în procesul penal aceeași poziție ca și inculpatul, fiind subiect pasiv al acțiunii civile și poate fi obligată la plata despăgubirilor numai pentru daunele provocate de fapta penală respectivă, nu și pentru alte obligații ale inculpatului (de ex., plata unei pensii de întreținere) [13]. Calitatea de parte responsabilă civilmente o pot avea atât persoanele fizice cît și persoanele juridice, însă nu orice persoană poate fi chemată în procesul penal să răspundă civil pentru prejudiciile materiale cauzate prin infracțiunile săvîrșite de învinuit/inculpat, ci numai acele persoane la care se referă art. 1000 Cod civil și Legea nr. 22/1969:

i) părinții pentru faptele ilicite săvîrșite de copiii lor minori;

ii) comitenții pentru prejudiciile cauzate de prepușii lor în funcțiile încredințate;

iii) institutorii și meșteșugarii pentru prejudiciile cauzate de elevii și ucenicii aflați sub supravegherea lor;

iv) persoanele care îndeplinesc funcții de conducere, precum și orice alte persoane care s-au făcut vinovate de angajarea, trecerea sau menținerea în funcție a unui gestionar, fără respectarea condițiilor legale de vîrstă, studii și stagiu, precum și a dispozițiilor referitoare la antecedentele penale ale acestuia;

v) persoanelor privitor la care s-a constatat, printr-o hotărîre judecătorească, faptul că au dobîndit de la un gestionar bunuri sustrate de acesta din avutul public și că le-au dobîndit în afara obligații-

lor de serviciu ale gestionarului, cunoscînd că acesta gestionează astfel de bunuri;

vi) persoanele care au constituit o garanție pentru gestionar.

Introducerea în procesul penal a persoanei responsabile civilmente poate avea loc, la cerere sau din oficiu, fie în cursul urmăririi penale, fie în fața instanței de judecată pînă la citirea actului de sesizare [14].

2. Aspecte referitoare la psihologia învinutului sau inculpatului

Mecanismele psihologice caracteristice făptuitorului sînt apreciate a fi mult mai complexe decît cele specifice martorilor și cuprind trei etape esențiale [15]:

1. *Etapa conturării laturii subiective a infracțiunii* este concepută activitatea infracțională [16], în cazul săvîrșirii infracțiunilor cu intenție.

2. *Etapa desfășurării activității infracționale*, căreia îi corespund două faze: faza actelor pregătitoare și faza actelor de executare.

3. *Etapa postinfracțională* dominată de procese psihice determinate de teama firească privind identificarea sa ca autor al faptei. Teamă din această etapă motivează un comportament anormal al făptuitorului, ce rezultă din plecarea precipitată de la locul faptei, comportament care nu-l caracterizează, dispariția de la domiciliu, crearea unor alibiuri, simularea sau chiar săvîrșirea unor alte infracțiuni de pericol social mai redus, incendierea locului faptei, revenirea la locul faptei (specifică în cazul accidentelor de circulație în care au rezultat victime și autorul a părăsit locul faptei, în cazul incendiilor ș.a.), contradicțiile din declarațiile anterioare pe care le dau, dorința de revenire asupra unor declarații ș.a.

După identificarea făptuitorului, în momentul ascultării sale, în cele mai multe cazuri acesta va încerca să simuleze, să disimuleze, să mintă, manifestări determinate de mecanisme psihologice ce vor trebui să fie depistate de către anchetatori. Pot fi astfel depistate:

a) *Stări de emoție*, aparent mai reduse la infractorii recidiviști.

Organul judiciar va trebui să țină seama de emoțiile firești ce stăpânesc și persoanele de bună credință, care vin pentru prima dată sau foarte rar în contact cu astfel de organe.

b) *Accelerarea și dereglarea ritmului respirației, dereglarea vocii, scăderea salivăției, sudoarea temporală, latență în răspunsuri.*

c) *Creșterea presiunii sanguine* (observabilă la tîmple sau în zona carotidei) și *accelerarea bătăilor inimii*, însoțite de congestionare sau paloare.

d) *Contractarea mușchilor scheletici* (înțepenirea de frică sau, dimpotrivă, manifestări de agitație). Acestea vor duce la modificarea timpilor de reacție, spontaneitate sau lentoare.

Anchetatorul trebuie să aibă în vedere că aceste simptome sînt determinate de starea de emotivitate și nu întotdeauna de starea de vinovăție.

Trecerea de la știința psihologică și medicală la arta anchetei judiciare se realizează datorită personalității anchetatorului, observator și investigator fin care prin intuiție profesională și rutină, trebuie să interpreteze toate manifestările persoanei ascultate.

La ascultarea învinuitului sau inculpatului, apar de regulă și manifestări de *încercări de simulare sau disimulare*, ce pot fi depistate de către anchetator prin experiența sa îndelungată și prin o bună pregătire profesională, dar și prin

folosirea unor tehnici speciale de biodetecție.

În cazul infractorilor minori, pot fi întîlnite și manifestări de exagerare, bravadă, imitare a unor infractori celebri, cu care încearcă să se asemene.

În cazul bolnavilor psihici, aceștia nu pot fi catalogați ca delincvenți, întrucît sînt lipsiți de calitatea umană de a fi liberi, adică de a cunoaște, de a înțelege, de a-și însuși integral semnificația socială a faptelor și de a anticipa consecințele lor. Ei se pot manifesta delictual, dar pentru ei realizarea este alterată. Alienatul exclude considerarea lui ca delincvent.

În concluzie, putem spune că a neglija caracteristicile ce țin de persoana umană înseamnă depersonalizarea întregului proces judiciar.

3. Garanțiile și asigurarea dreptului învinuitului la apărare

Procesul penal se desfășoară pe baza principiilor aflării adevărului, a egalității persoanelor în fața legii, a egalității armelor și prezumției de nevinovăție. Pentru a combate elementele care alcătuiesc și compun funcția de învinuire privită în ansamblul său, se impune în mod necesar ca pe parcursul procesului penal să se exercite funcția de apărare [17].

Potrivit unei opinii mai vechi, în literatură [18] principiul egalității părților și propriu-zis principiul egalității între acuzare și apărare a fost considerat „ca o cerință și o garanție pentru echilibrul dintre interesele individului și cele ale societății, pentru armonizarea și salvagardarea acestor interese, ceea ce constituie un interes public, o necesitate pentru realizarea justiției penale”. Egalitatea părților se realizează și prin acordarea dreptului la un apărător fiecărei părți

în cadrul procesului penal. Pentru ca inculpatul să nu fie surprins și să declare împotriva sa, autoacuzându-se și înlesnind astfel sarcina acuzării, acesta are dreptul, înainte de a i se lua prima declarație, de a fi încunoștințat despre dreptul de a fi asistat de un apărător, aceasta consemnându-se într-un proces-verbal de ascultare. În situațiile expres prevăzute de lege, organele judiciare au obligația de a lua măsuri pentru asigurarea asistenței juridice a învinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu are apărător ales [19].

Întinderea drepturilor procesuale ale apărătorului se diferențiază în funcție de faza procesuală în care se află cauza penală [20]. Drepturile apărătorului în cursul urmăririi penale sînt expres prevăzute în art. 172 Cod proc. pen. Potrivit acestui text, apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală care implică audierea sau prezența învinuitului sau inculpatului căruia îi asigură apărarea și poate formula cereri și depune memorii. Lipsa apărătorului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală, dacă există dovada că apărătorul a fost încunoștințat de data și ora efectuării actului.

Este fondată cererea de amînare a cauzei în vederea angajării unui apărător, formulată de apelantul-inculpat, la primul termen de judecată. Respingerea cererii, când prezența apărătorului este obligatorie, cu motivarea că apelantul a avut suficient timp pentru angajarea unui avocat, precum și judecarea cauzei cu desemnarea unui apărător din oficiu echivalează cu o judecată în lipsa apărătorului, încălceîndu-se dispozițiile art. 171 alin. 1 și alin. 2 Cod proc. pen., caz de casare prevăzut de

art. 385 alin. 1 pct. 6 Cod proc. Pen. [21].

Semnătura unei persoane, în calitate de apărător, pe declarația luată cu ocazia arestării, fără a avea delegație de apărător la dosar și asistarea ulterioară, cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală, de către o altă persoană, avocat desemnat din oficiu, cu delegație depusă la dosar, nu satisface cerințele asigurării dreptului la apărare în tot cursul procesului penal, existând îndoiala cu privire la apărarea efectivă și reală la data ascultării inculpatului, în lipsa unor dovezi certe că acestuia i-a fost asigurat și respectat dreptul la apărare. În acest sens, se reține că la dosar nu există adresa organului de urmărire penală, prin care se cere baroului desemnarea unui apărător din oficiu pentru inculpat, și nici delegația unui asemenea apărător sau orice altă dovadă de desemnare a unui avocat pentru a-l asista pe inculpat la luarea primei declarații, cu ocazia arestării [22].

Persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu apărătorul, asigurându-i-se confidențialitatea convorbirilor [23].

În ce privește asistența [24] celorlate părți, apărătorul părții vătămate, al părții civile și al părții responsabile civilmente are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, care implică audierea sau prezența părții căreia îi asigură apărarea și poate formula cereri și depune memorii. Reprezentarea poate fi:

i) legală, când o persoană, în temeiul legii, reprezintă în fața organelor judiciare persoanele vătămate, lipsite de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă (de pildă, părinții sau tutorele pentru persoana vătămată minoră, curatorul pentru cea pusă

sub curatelă) sau persoanele juridice (de ex., administratorul care are puteri de reprezentare) care participă în procesul penal ca părți vătămate, părți civile sau părți responsabile civilmente; reprezentantul legal poate introduce plîngere prealabilă în numele persoanei vătămate pe care o reprezintă, o poate retrage sau se poate împăca cu făptuitorul în condițiile legii;

ii) convențională, când o persoană, în temeiul unei convenții, reprezintă o parte în procesul penal; mandatul de reprezentare trebuie să fie special.

În concluzie, vom putea defini funcția de apărare ca fiind acea activitate procesuală ce are ca obiect promovarea și exercițiul dreptului de apărare – drept recunoscut învinutului, inculpatului și oricărei alte părți din procesul penal – de către ele însele ori prin beneficierea de asistența juridică a altor persoane, de instanța de judecată și de organele de urmărire penală, în toate fazele procesului penal, realizându-se astfel o egalitate de mijloace necesare funcției de judecată prin armonizarea intereselor de apărare a societății cu drepturile și interesele individului [25].

4. Corelarea dreptului învinutului la apărare cu principiul prezumției nevinovăției

În conformitate cu art. 66 alin. 1 Cod de procedură penală, învinutul sau inculpatul nu este obligat să-și probeze nevinovăția. Până la dovedirea vinovăției de către organele judiciare, învinutul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie. Prezumția de nevinovăție a apărut ca o regulă în procesul penal modern, fiind prevăzută pentru prima dată în legislațiile de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (legislația SUA, Decla-

rația franceză a Drepturilor Omului și Cetățenilor din 1789) [26].

În perioada contemporană, această prezumție a dobândit caracter de principiu, prin consacrarea ei în Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 (art. 11), fiind preluată și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, intrată în vigoare în iunie 1994, în art. 6 (ratificată de România prin Legea nr. 30/1994) și de art. 23 alin. 11 din Constituția României. Potrivit principiului „*actori incumbit probatio*”, cel care acuză are obligația dovedirii învinuirii aduse. Așadar, persoana acuzată nu are obligația dovedirii nevinovăției sale, întrucât chiar legea îl prezumă în această ipostază, însă are dreptul combaterii tuturor acuzațiilor aduse. Prezumția de nevinovăție nu este o prezumție absolută [27], ci una relativă, putând fi răsturnată prin probe certe de vinovăție.

Odată ce vinovăția unei persoane a fost stabilită cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, prezumția de nevinovăție nu își găsește aplicarea în raport cu aprecierile formulate în hotărârea instanței, cu excepția situației în care sînt de asemenea natură și într-un asemenea grad, încît aduc o nouă acuzație penală în sensul autonom prevăzut de Convenția Europeană.

Prezumția de nevinovăție constituie:

a) *o regulă de probă*. După pronunțarea unei hotărâri definitive de achitare, nevinovăția este stabilită cu efecte *erga omnes*. Hotărârea de condamnare trebuie să se bazeze pe probe certe de vinovăție, iar în caz de îndoială ce nu poate fi înlăturată prin probe, trebuie să se pronunțe o soluție de achitare.

Potrivit regulii „*in dubio pro reo*”, dacă în cursul procesului pe-

nal o împrejurare provoacă îndoială cu privire la existența ei, dacă poate fi explicată și ca neexistentă și ca existentă, acea împrejurare nu este reținută dacă este defavorabilă inculpatului.

Îndoiala este echivalentă cu lipsa totală de probe și trebuie să ducă la absolvirea învinutului sau inculpatului. Imposibilitatea administrării altor probe trebuie să fie deplină și obiectivă, nu legată de lipsa unor posibilități materiale, de lipsa de cunoștințe ale unui expert sau de necesitatea încadrării soluționării unei cauze într-un anumit termen.

În ceea ce privește îndoiala unui judecător asupra unei chestiuni de drept, nici aceasta nu poate fi legată de aplicabilitatea regulii în discuție, deoarece nu se referă la evaluarea unei probe.

b) *o regulă de fond*, ce reprezintă un veritabil drept subiectiv al învinutului sau inculpatului care trebuie respectat de toate persoanele (atât de legiuitor, cât și de organele judiciare sau de terți) și care trebuie protejat. Opiniile și informațiile care privesc proceduri penale în curs nu ar trebui să fie comunicate sau difuzate prin mass-media, decât dacă aceasta nu aduce atingere prezumției de nevinovăție a acuzatului.

În vederea respectării prezumției de nevinovăție, art. 82 alin. 6 din Legea nr. 275 / 2006 prevede că persoanele reținute sau arestate preventiv poartă ținută civilă. Această măsură este necesară pentru a se evita orice eventuală asociere a acestora cu persoanele condamnate, care pot purta o anumită uniformă a penitenciarului în care sînt deținuți [28].

Referințe bibliografice

1. Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, George Antoniu, Constantin Bulai, Nicoleta Iliescu, Rodica Stănoiu. *Explicații teoretice ale Codului de procedură român. Partea generală*. Vol. I., București, Ed. Academiei 1975, p. 83.
2. Nicolae Volonciu. *Drept procesual penal*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972, p. 75.
3. Neagu Ion. *Tratat de drept procesual penal. Partea generală*. Ediția a 4-a. București: Editura Global Lex, 2007, p. 116.
4. În procesele penale cu formă tipică vom întâlni atât organele de cercetare penală și ale parchetului, cât și instanțele judecătorești. În procesele penale cu formă atipică vom întâlni numai instanțele judecătorești, respectiv procurorul.
5. Udrioiu Mihail. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*. București: Ed. C.H. Beck, 2010, p. 21.
6. Neagu Ion. *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*. Editura Global Lex, 2007, p. 163.
7. Neagu Ion. *Op.cit.*, p. 171.
8. Anca Lelia Lorincz. *Drept procesual penal*. Editura Universul Juridic, 2008.
9. T. Jj. Timiș. *Drept penal*, nr.657/1971. În: Vasile Papadopol, Mihai Popovici. *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică 1977, p. 277.
10. Vintilă Dongoroz. *Op. cit.*, p. 91.
11. Camelia Șerban Morăreanu. *Drept procesual penal*. Editura Hamangiu, 2009.
12. Mihail Udrioiu. *Op. cit.*, p. 23.
13. Ion Neagu. *Op. cit.*, p. 178.
14. Magdalena Iordache. *Judecata în primă instanță în procesul penal*. Editura Hamangiu, 2008.
15. Emilian Stancu. *Tratat de criminalistică*. București: Ed. Universul Juridic, 2002, p. 122.
16. Constantin Mitrache. *Drept penal. Partea generală*. TUB, 1993,

p. 176; Constantin Bulai. *Drept penal român. Partea generală*. Vol. 1. București: Ed. Șansa, 1992, p. 164.

17. Maria Angela Tatu. *Funcția de învinuire în procesul penal*. Cluj-Napoca: Ed. Risoprint, 2009, p. 13.

18. Donna Gomien. *Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. București: Ed. All, 1993, p. 46-47.

19. Maria Angela Tatu. *Op. cit.* p. 16.

20. Gr. Theodoru. *Drept procesul penal. Partea generală*. Iași: Ed. Cugetarea, 1996, p. 182.

21. CSJ, secția penală, decizia nr. 1122 / 2002, www.legalis.ro

22. CSJ, secția penală, decizia nr. 737 / 1997, www.legalis.ro

23. Maria Angela Tatu. *Op.cit.*, p. 22.

24. Maria Angela Tatu. *Op.cit.*, p. 23.

25. Maria Angela Tatu. *Op.cit.*, p. 23.

26. Ion Neagu. *Op.cit.*, p. 78.

27. Mihail Udrioiu. *Op.cit.*, p. 10.

28. Mihail Udrioiu. *Op.cit.*, p. 11.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE LEGĂTURII CAUZALE ÎN DREPTUL PENAL

Narcisa NEDELCO,
doctorandă

SUMMARY

Among the fundamental problems of the law, the casualty relation takes a leading place representing not only a theoretic indisputable interest, but a huge significance for the activity of the law enforcement authorities. The need of a thorough study of the causality relationship is also required by the increasing interest which manifests itself in the activity of the law enforcement authorities, by the need of a theoretical orientation that the legal practice is experiencing.

Nu putem afirma că noțiunea legăturii cauzale în dreptul penal rămâne a fi una asociată, deoarece ea s-a întărit, s-a impus foarte serios în dreptul penal, a obținut trăsături proprii de drept penal din punct de vedere al sensului și niciodată, în literatura de specialitate, nu s-a examinat fără luarea în considerație a importanței termenilor și noțiunilor speciale. După cum se știe, cauzalitatea constituie o categorie metodologică generală; mecanismul cauzării empirice ține de obiectul de studiu al diverselor științe naturale; construcția teoretică a legăturii cauzale este formulată anume în normele de drept penal cu referire la diferite componente de infracțiune. În așa fel, ideea general filosofică și general rațională a cauzalității este inclusă în ciclul juridic nu în mod mecanic, ci cu luarea în considerație a anumitor noțiuni speciale de drept penal; legătura cauzală în dreptul penal a obținut un conținut juridic propriu, deoarece chiar și este expusă într-un limbaj științific specific dreptului penal, dar nu într-o limbă filosofică generală. Respectiv, noțiunea legăturii cauzale în dreptul penal are un caracter consolidat.

Divizarea legăturii cauzale în funcție de obiectul de studiu al diferitelor discipline, precum și recunoașterea caracterului consolidat al noțiunii legăturii cauzale în dreptul penal ne permit să soluționăm ches-

tiunea formulată în modul următor: „Trebuie oare ca știința dreptului penal să aplice noțiunea filosofică a legăturii cauzale sau poate atribui acestei noțiuni un caracter voluntar, samovolnic, care o va face utilă cerințelor speciale ale dreptului penal?” [1].

Pentru soluționarea acestei probleme, este necesar să menționăm că nu există o interpretare filosofică unică a noțiunii de *legătură cauzală*. Înaintînd în calitate de temelii, premise „noțiunea de legătură cauzală fixată în filosofie”, cercetătorul, dacă nu face trimitere la careva doctrine filosofice concrete, singur, în mod involuntar, atribuie acestei noțiuni un anumit conținut și o anumită esență. Mai mult ca atît, după cum menționează (în viziunea noastră, în mod corect) savantul M. Bunghe, „nici o școală filosofică, niciodată nu a prezentat, măcar pentru o perioadă scurtă de timp, o soluționare satisfăcătoare a problemei determinismului... Totodată, în lucrările reprezentanților diferitelor curente contemporane ale științei filosofice și ontologiei pot fi depistate – într-o formă incompletă, izolată – elementele necesare pentru aprecierea științifică contemporană a determinismului și a determinării” [2]. Savantul T. V. Țereteli menționează că „majoritatea savanților criminaliști (în special din statele occidentale) recunosc noțiunea filosofică a cauzei, stabi-

lită de pozitivistul englez D. Mill ca fiind unica corectă: „... Din punct de vedere filosofic, cauza este totalitatea condițiilor pozitive și negative ale faptei, evenimentului, fenomenului, împreună luate, întregul cumul al întâmplărilor de gen diferit (contingencies), prezența cărora are ca rezultat generarea efectului” [3]. Această formulare, ca și, de fapt, definițiile și noțiunile succinte similare ei, nu pot fi recunoscute în calitate de concept filosofic asupra cauzalității: fiind obiect de studiu, determinismul în cadrul conceptelor filosofice inevitabil se transformă într-un sistem extrem de desfășurat. Așa concepte și doctrine sistematice cu referire la legătura cauzală în cadrul filosofiei există în multitudine, uneori situîndu-se pe poziții antagoniste una față de alta.

În pofida acestui fapt, au fost întreprinse tentative de clasificare a teoriilor penale referitoare la legătura cauzală în baza înrădăcinării lor în filosofie sau în dreptul penal. O atare clasificare a fost propusă, de exemplu, de către savantul V. B. Malinin [4]. Conform acesteia, o foarte mare parte a savanților recunoaște categoria examinată ca fiind una cu un caracter filosofic general. În același timp, semnele și particularitățile legăturii cauzale stabilite în filosofie au fost transferate asupra realităților specifice dreptului penal. La o ata-

re concepție și poziție autorul V. B. Malinin atribuie teoriile savanților A. Horn, R. Horn, S. V. Poznîșev, N. F. Kuznețova, S. P. Mokrinski, M. S. Ghinberg, A. N. Trainin ș.a., la ele referindu-se teoriile deosebirii cauzelor și condițiilor sau a inegalității valorice a cauzei; teoriile probabilității și teoriile obiective ale legăturii cauzale. În acest sens, este incontestabilă următoarea idee: „Nu există și nici nu pot exista concepte și doctrine speciale despre legătura cauzală în discipline științifice separate. De aceea, nu poate exista și o doctrină specifică, separată nici în știința dreptului penal. Avem o noțiune unică a legăturii cauzale și numai ea poate fi plasată la temelia construcției legăturii cauzale în cadrul disciplinelor speciale, inclusiv și în domeniul dreptului penal. De aici devine absolut clar și evident faptul că aspectul cauzalității și în planul dreptului penal, și în calitatea de cauzalitate în sens filosofic general constituie o categorie obiectivă” [5].

O altă poziție cu referire la clasificarea oferită de V. B. Malinin se conține în lucrările savanților M. I. Kovaliov, N. D. Sergheevskii, A. A. Ter-Akopov ș.a. Așa, de exemplu, în lucrarea lui M. I. Kovaliov și P. T. Vaskov, intitulată „Legătura cauzală în dreptul penal sovietic”, esența legăturii cauzale este examinată și tratată din punctul de vedere al materialismului dialectic: „chestiunea referitoare la legătura cauzală în dreptul penal urmează a fi soluționată în totalitate și pe deplin în baza conceptului despre cauzalitate”; și în continuare: „conceptul despre legătura cauzală (...) este unic pentru toate disciplinele și științele, inclusiv pentru dreptul penal” [6].

Totuși, ca finalitate, conform conceptului general, expus în cer-

cetările savanților nominalizați, „în dreptul penal urmează a fi aplicată nu noțiunea filosofică generală, firească a cauzalității, ci aceea specială, juridică” [7]. Tot la acest din urmă grup de savanți se atribuie Tregher și Riumelin (conform viziunii savantului T. V. Țereteli) [8].

În situația creată, adepții primei concepții plasează așa-numita noțiune filosofico-generală a legăturii cauzale sub necesitățile categoriilor de drept penal, iar adepții celei de a doua concepții, de asemenea recunoscând prezența în cadrul legăturii cauzale a unor semne generale, drept temelie pentru fundamentarea concepțiilor sale evidențiază anume categoriile de drept penal. Mai mult ca atât, „creînd o noțiune specifică juridică a cauzei (...), juristii fac trimitere la faptul că legea are dreptul de a atribui noțiunilor pe care le utilizează un sens juridic deosebit, neluînd în considerație faptul dacă aceste noțiuni sînt sau nu sînt utilizate în același sens în filosofie și în alte științe” [9].

În orice caz, realizarea clasificării teoriilor legăturii cauzale în dreptul penal în baza criteriului nominalizat întîmpină un grad avansat de complexitate: înseși teoriile de drept penal a legăturii cauzale se deosebesc prin multitudinea tezelor, pozițiilor, de fapt ca și teoriile filosofice, iar uneori chiar și tezele teoriei negative pot fi utilizate implicit de către savanți. Un exemplu al unei așa utilizări – cu referire la teoria legăturii cauzale adecvate – va fi special supus investigației și în cadrul cercetării noastre.

Problema temeiurilor conceptului de drept penal cu referire la legătura cauzală este relativ ușor soluționabilă cu ajutorul implicării metodologiei expuse.

Legătura cauzală constituie obiectul de studiu al mai multor discipline, însă pentru știința drep-

tului penal această noțiune are un caracter consolidat. Aceasta ar însemna că semnele inițiale, calitățile legăturii cauzale, cauzele, efectele, metodele de probare a legăturii cauzale – toate acestea constituie temelia determinării cauzale, avîndu-și rădăcinile sale adînc în filosofie. În continuare, dreptul penal, utilizînd noțiunile specifice determinării cauzale, include în acestea anumite sensuri specifice și caracteristice doar dreptului penal. Noțiunea legăturii cauzale, privită ca una consolidată, „apărînd și existînd în domeniul său, după conținut s-a adaptat la caracteristicile științei juridice și îndeosebi ale practicii juridice, a obținut, spre deosebire de prototipul său, un alt volum, s-a inclus în sistemul noțiunilor juridice, adică a contribuit la formarea obiectului de studiu al disciplinei” [10]. Ar fi incorect dacă am presupune că dreptul penal a construit de sine stătător categoria *cauzalității*: dreptul penal a împrumutat această categorie din metodologie, care este privită ca un compartiment aparte al filosofiei cu privire la mijloacele și metodele de obținere a cunoștințelor științifice.

Crearea construcției teoretice a legăturii cauzale ca element al laturii obiective se include în totalitate în obiectul dreptului penal, însă construcția teoretică în constituirea sa depinde de faptul în ce mod este reprezentată în cadrul metodologiei categoria cauzalității. Mecanismul cauzării empirice, de asemenea, nu se include în obiectul dreptului penal, deoarece în cazul soluționării întrebării cu privire la existența între anumite fapte, evenimente și fenomene concrete a legăturii cauzale sînt utilizate datele obținute din domeniul științelor naturale, incluse în sfera unui proces penal în baza concluziilor și rapoartelor

de expertiză judiciară. Și în sffrșit, construcția teoretică a legăturii cauzale într-un mod predeterminat corelează cu mecanismul cauzării empirice, adică permite de a stabili în cadrul procesului de aplicare a dreptului dacă este necesară incriminarea, adică imputarea în vinovăția persoanei a existenței legăturii cauzale, sau, cu alte cuvinte, dacă subiectul este supus răspunderii din punct de vedere al legii penale.

Mai mult ca atât, deosebirea consecutivă a categoriei cauzalității, a construcției teoretice a legăturii cauzale și a mecanismului cauzării empirice permite de a cerceta rezultativ propunerea de a se dezice de construcția generală a legăturii cauzale pentru toate componentele de infracțiune și „de a examina legătura cauzală ca fiind element al unei componente concrete, care se deosebește de celelalte legături cauzale din cadrul altor componente”. Această propunere a savanților-criminaliști occidentali, în particular a lui E. Beling și K. Enghis, este susținută și de savantul M. D. Șargorodski [11]. În general, examinînd istoricul chestiunii cu privire la legătura cauzală în dreptul penal, M. D. Șargorodski menționează că „inițial, chestiunea cu privire la legătura cauzală era prevăzută în legislație, era legată de anumite componente de infracțiune și era prevăzută în Partea specială a legii penale doar în cazul infracțiunilor de omor” [12]. În continuare, această chestiune „a fost examinată de teoria dreptului penal în calitate de entitate a Părții generale a dreptului penal, unde majoritatea autorilor considerau că, deși s-ar părea că este imposibil de a constitui o doctrină despre legătura cauzală în dreptul penal în baza conceptului general filosofic despre cauzalitate, totuși dreptul penal își poate

cristaliza o construcție a legăturii cauzale a sa, comună și aplicabilă tuturor componentelor de infracțiune” [13].

Astfel, avem diferite modalități și posibilități de a determina construcția teoretică a legăturii cauzale în dreptul penal. În particular, savantul M. D. Șargorodski vede două căi în situația dată:

1) crearea, în măsură suficientă și necesară, a unei construcții speciale de drept penal a legăturii cauzale în cadrul Părții generale a dreptului penal, și în special în teoria și doctrina dreptului penal;

2) includerea mențiunilor cu privire la legătura cauzală în cadrul articolelor Părții speciale a legii penale.

În dreptul penal contemporan al Republicii Moldova, a fost aleasă prima variantă, adică în cazul examinării problemelor generale ale dreptului penal, în particular, a laturii obiective a componentei de infracțiune, este examinată și chestiunea cu referire la legătura cauzală. În ceea ce ține de cea de-a doua variantă, fixarea în cadrul dispozițiilor articolelor Părții speciale a legii penale a regulilor cauzalității cu referire la anumite componente concrete se prezintă a fi o cale nici pe aproape corectă de soluționare a problemei: fixarea normativă a chestiunilor și problemelor cauzalității, în mod evident, este practic imposibilă.

În același timp, mai există încă o modalitate de a soluționa chestiunile referitoare la legătura cauzală în dreptul penal, destul de aplicabilă și rezultativă: fundamentîndu-se pe calitățile și particularitățile categoriei cauzalității și pe noțiunile specifice dreptului penal, este posibil de a crea o noțiune consolidată a legăturii cauzale în dreptul penal. Totodată, este rațional de a nu limita prin aceasta investigarea

legăturii cauzale în dreptul penal, ci de a examina anumite chestiuni ale construcției teoretice a legăturii cauzale cu referire la componentele de infracțiune concrete.

Calitățile și trăsăturile generale ale categoriei cauzalității sînt neschimbătoare și în cazul permutării acestora pe tărîmul dreptului penal, și în situația atribuirii lor componentelor de infracțiune concrete și chiar faptelor infracționale reale. Mecanismul cauzării empirice constituie domeniul de cercetare și al altor științe, de obicei ale naturii, și nu urmează a fi examinat în teoria dreptului penal ca fiind o chestiune proprie doar acestui domeniu de activitate.

În ceea ce se referă la construcția teoretică a legăturii cauzale, ar fi absolut incorect dacă am menționa că această construcție nu ar dispune de un spectru de particularități cu referire la normele ce sînt formulate într-un mod diferit în cadrul legii penale. Așa, de exemplu, avem deosebiri esențiale între procesele de cauzare a consecințelor prevăzute de diferite articole ale Părții speciale al legii penale, în primul rînd, din punctul de vedere al mecanismului cauzării empirice, ceea ce determină deosebirea și în cadrul construcțiilor teoretice a legăturii cauzale specifice acestor articole.

Astfel, în scopul aplicării cît mai rezultative a Codului penal al Republicii Moldova, pentru interpretarea mai minuțioasă și adecvată a legii penale și perfecționarea acesteia, se recomandă de a cerceta minuțios chestiunea despre particularitățile construcțiilor teoretice ale legăturii cauzale cu referire la diferite componente de infracțiune, exact în felul în care, studiind în cadrul Părții generale a dreptului penal teoria referitoare la noțiunea de faptă ca element al laturii obiective, concret s-a purces la inves-

țigarea particularităților faptei în cadrul unei componente de infracțiune concrete.

Referințe bibliografice

1. Церетели Т. В. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1963, с. 75.

2. Бунге М. *Причинность. Место принципа причинности в современной науке*. Москва: Изд. Иностранной Литературы, 1962, с. 9.

3. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 75.

4. Малинин В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2000, с. 126-131. Dacă e să facem referire nemijlocită la autor, apoi acesta consideră că „legea cauzalității în forma sa natural-firească constituie legea generală a naturii și a societății”.

5. Трайнин А. Н. *Общее учение о составе преступления*. Трайнин А. Н. Избранные труды. Составление, вступительная статья Н. Ф. Кузнецовой. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004, с. 101.

6. Ковалев М. И., Васьков П. Т. *Причинная связь в советском уголовном праве*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1958, с. 8; 36. Autorii respectivi în lucrările lor se ghidează de conceptul teoriei condiției obligatorii.

7. Малинин В. Б. *Op. cit.*, p. 126.

8. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 76-77.

9. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 77.

10. Тарасов Н. Н. *Методологические проблемы юридической науки*. Екатеринбург, 2001, с. 165.

11. Шаргородский М. Д. *Преступления против жизни и здоровья*. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003, с. 82.

12. Ca, de exemplu, *Codul penal al Bavariei* din 1813, art. 144; *Regulamentul militar al lui Petru I*, art. 154.

13. Шаргородский М. Д. *Op. cit.*, p. 82.

PROCEDURA LEGISLATIVĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ROMÂNIA: ASPECTE COMPARATIVE

Larisa BUGA,
doctorandă

SUMMARY

In this article the author made a order try of the legislative process carried on in the Parliament of the Republic of Moldova and Romania in a comparative plan. So, the stages of the legislative process in these countries were highlighted, were enunciated the resemblances and differences. Also the author mentioned a succession of utile conclusions for the legislative process of the Republic of Moldova.

REZUMAT

În acest articol, autorul a făcut o încercare de elucidare a procesului legislativ desfășurat în cadrul Parlamentului Republicii Moldova și în cel al României în plan comparativ. Au fost scoase în evidență etapele procesului legislativ în aceste țări, fiind enunțate asemnările și deosebiri. La fel, autorul a tras o serie de concluzii utile pentru procesul legislativ al Republicii Moldova.

Procesul de creare a legilor constituie o etapă foarte importantă în viața oricărei societăți. Astfel, ne-am propus drept scop în acest articol să trasăm momentele-cheie ale procesului normativ, iar pentru ca studiul să aibă un conținut științific rațional, am inițiat cercetarea în plan comparativ. Studiarea prin comparație a procedurii de adoptare a legilor elucidează atât laturile deja cunoscute, cât și cele necunoscute, dar utile pentru procedura legislativă din țara noastră.

Atât în Republica Moldova, cât și în România activitatea normativă este desfășurată de anumite autorități publice, abilitate prin constituție sau prin alte acte normative, cum ar fi: parlamentul (autoritate legislativă) și organele puterii executive (autoritățile administrației publice centrale și celei locale).

Parlamentul României are o structură *bicamerală*, fiind format din Camera Deputaților și Senat. Organizarea și funcționarea fiecărei camere se stabilesc prin Regulament propriu. Potrivit art. 75 din Constituția României, una dintre camere este prima sesizată cu anumite proiecte de legi sau propuneri legislative, cealaltă fiind cameră decizională, manifestarea acesteia din urmă încheind procesului legislativ.

Spre deosebire de România, în Republica Moldova Parlamentul [1] este *unicameral*, iar potrivit art. 60 din Constituție este unica autoritate legislativă a statului.

Fiind autoritatea reprezentativă a societății, parlamentul este investit cu o serie de atribuții, cea mai importantă dintre acestea fiind *legiferarea* [2] – activitate pusă unor norme ce reglementează calea pe care o parcurge legea

din momentul exercitării dreptului de inițiativă legislativă și pînă la publicarea legii în „Monitorul Oficial (MO)”, norme care formează conținutul procedurii legislative parlamentare. Procedura legislativă cuprinde totalitatea regulilor pentru pregătirea dezbaterii, dezbaterii și votarea unui proiect de lege în parlament.

Atît în Republica Moldova, cît și în România actele normative [3] parcurg următoarele etape:

- *inițierea și elaborarea* proiectului actului normativ;
- *dezbaterii* proiectului actului normativ;
- *adoptarea (votarea)* proiectului actului normativ;
- *promulgarea* actului normativ;
- *publicarea oficială* a actului normativ.

Inițierea. Conform art. 73 din Constituția Republicii Moldova, dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

Inițiativa legislativă reprezintă dreptul de a sesiza parlamentul, acestui drept corespunzîndu-i obligația corelativă a parlamentului de a declanșa mecanismul procedurii legislative [4, p. 35].

În România, dreptul de inițiativă legislativă aparține atît guvernului, deputaților, senatorilor, precum și unui număr de cel puțin 100 000 de cetățeni cu drept de vot [5].

Considerăm bine-venită ideea legislatorului român de a include în prevederile constituționale norma privind acordarea inițiativei legislative cetățenilor țării. Puterea aparține cetățenilor, iar unicul

deținător al suveranității naționale este poporul. Propunem legislatorului moldovean să completeze prevederile art. 73 din Constituția Republicii Moldova după cum urmează: ”Dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în parlament, Președintelui Republicii Moldova, guvernului și unui număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. Cetățenii care înaintează inițiativa legislativă trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare dintre ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul inițiativei legislative”.

Atît în Republica Moldova, cît și în România, în cadrul exercitării dreptului de inițiativă legislativă deputații și președintele țării prezintă parlamentului proiecte de legi și propuneri legislative, iar guvernul – proiecte de legi.

Proiectele de legi și propunerile legislative se primesc spre examinare împreună cu expunerea scopurilor, sarcinilor, a concepției viitoarei legi, a locului ei în legislația în vigoare, precum și a efectelor ei social-economice și de altă natură. La proiectul de lege a cărei realizare necesită cheltuieli materiale și de altă natură se anexează o fundamentare economico-financiară.

Elaborarea proiectului este o etapă foarte serioasă, fiind necesară constituirea unui grup de autori, specialiști de forță în domeniul respectiv. În cazul în care inițiativa vine de la guvern, acesta îl va examina în cadrul ședinței sale și, prin hotărîre de guvern, îl va înainta parlamentului. În cazul

președintelui țării, proiectul confirmat prin decret se prezintă parlamentului.

Proiectul de lege elaborat se transmite parlamentului, unde este înregistrat de către Biroul permanent.

În cazul Parlamentului României, a cărei structură este bicamerală, propunerile legislative și proiectele de legi se transmit către camera competentă să le adopte, ca primă cameră sesizată. Acestea se comunică guvernului pentru a se pronunța. Propunerile legislative făcute de cetățeni se distribuie senatorilor și sînt transmise comisiilor permanente competente, împreună cu hotărîrea curții constituționale privind îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni.

O problemă distinctă, prealabilă examinării proiectelor și propunerilor legislative, o constituie avizarea acestora. Aceasta este sarcina comisiei permanente sesizate în fond, de competența căreia ține proiectul sau propunerea legislativă. În România avizarea este realizată de către Consiliul Legislativ. De asemenea, propunerile legislative și proiectele de lege sînt supuse avizării Consiliului Economic și Social, organism cu rol consultativ în stabilirea politicii economice și celei sociale a țării.

Avizarea este obligatorie sub aspectul solicitării și însoțirii inițiativei legislative.

Proiectele de lege al căror inițiator este guvernul, și care vin însoțite de toate avizele necesare sînt înregistrate în ordinea primirii lor, Biroul permanent al fiecărei camere analizînd dacă este competent Senatul sau Camera

Deputaților să dezbată, ca primă cameră sesizată, proiectul de lege respectiv [6, p. 59-60].

În continuare, proiectele de lege și propunerile legislative sînt analizate în cadrul comisiilor permanente.

Astfel, după înregistrarea inițiativelor legislative și rezolvarea problemelor de competență, Biroul permanent, sub semnătura președintelui fiecărei camere, sesizează comisiile permanente competente în vederea întocmirii rapoartelor și elaborării avizelor.

Comisia permanentă sesizată în fond are obligația de a examina proiectul în decurs de 25 zile de lucru. Comisia poate invita experți, precum și grupul de autori, pentru unele explicații, sau poate expedia proiectul unor instituții specializate pentru a obține un aviz.

Dezbaterea. Potrivit autorului Mihai Grigore [6, p. 67], dezbaterrea unui proiect de lege sau a unei propuneri legislative se face succesiv, potrivit ordinii de zi adoptate, și presupune *trei faze*: dezbaterrea generală, dezbaterrea pe texte, votul final. În conformitate cu art. 74 din Constituția Republicii Moldova, pentru legile organice sînt necesare două lecturi, iar legile ordinare pot fi adoptate și în urma unei singure lecturi. Alta este procedura de adoptare a legilor constituționale, pentru care se cere dezbaterrea proiectelor acestor legi în trei lecturi.

De regulă, dezbaterrea, avînd ca scop clarificarea unor aspecte de principiu ale proiectului, nu se încheie prin vot.

Procesul dezbaterii proiectului de lege în *primă lectură* este supus unor reguli fixate în „Regulamen-

tu Parlamentului Republicii Moldova”, și anume:

- prezentarea proiectului de către autor, cu expunerea scopurilor, sarcinilor, concepției viitoarei legi, locului ei în legislația în vigoare, precum și efectelor ei social-economice și de altă natură;

- audierea raportului comisiei permanente sesizate în fond;

- luarea de cuvînt a deputaților, cu respectarea obligatorie a ordinii acordării de cuvînt reprezentanților tuturor fracțiunilor parlamentare.

În această fază a dezbaterii nu pot fi propuse amendamente.

Celei de-a *doua lecturi* îi sînt specifice următoarele acțiuni:

- transmiterea proiectului, după dezbaterrea lui în prima lectură, comisiei sesizate în fond, altei comisii sau mai multor comisii competente, cu desemnarea comisiei responsabile pentru examinarea obiectiilor și propunerilor de principiu examinate în prima lectură și prezentarea unui raport privind rezultatele dezbaterii;

- dezbaterrea proiectului pe articole;

- votarea proiectului pe articole și în ansamblu, dacă Parlamentul nu va hotărî altfel.

În cadrul acestei lecturi, deputații pot lua cuvîntul pentru a exprima punctul de vedere, de asemenea se pot pune în discuție amendamentele depuse în termen la comisie.

Potrivit prevederilor constituționale, doar pentru unele categorii de legi [7] se impune *lectura a treia*. Această a treia lectură necesită respectarea regulilor:

- transmiterea amendamentelor parvenite din lectura a doua comisiei permanente sesizate în

fond sau altei comisii competente și guvernului spre examinare, prezentarea raportului și avizului în termen de 3 săptămîni;

- efectuarea, la decizia parlamentului, a expertizei economico-financiare imparțiale asupra amendamentelor în cauză;

- discutarea raportului comisiei permanente sesizate în fond, a avizului guvernului și a rezultatelor expertizei.

Dacă la votarea proiectului nu s-a obținut majoritatea de voturi stabilită pentru acea categorie de lege, proiectul se consideră respins. Astfel, proiectele de lege respinse nu mai pot fi readuse în discuția Parlamentului pe durata acelei sesiuni [8, p.150].

Votarea. Conform art. 76 din Constituția României, legile se adoptă cu votul majorității cerute. Ceea ce ține de legile constituționale, acestea se adoptă cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul deputaților. În mod corespunzător se adoptă și legile Republicii Moldova.

În stabilirea rezultatelor votării este esențial numărul minim de voturi necesare pentru ca decizia respectivă să fie adoptată. Această majoritate poate fi simplă [9], absolută [10] sau calificată [11].

Condiția esențială pentru ca votul să aibă loc este existența cvorumului. Constatarea cvorumului se face de către președinte la deschiderea ședinței.

Deputatul votează personal prin vot deschis sau secret. În cursul votării deputaților nu li se dă cuvînt.

Rezultatul votului este anunțat de președintele de ședință (președintele parlamentului).

În Republica Moldova președintele parlamentului semnează legea adoptată, iar în România președinții camerelor semnează legea după adoptarea de către ambele camere.

Promulgarea. În țările superse studiului, procedura legislativă se termină prin promulgarea legii. *Promulgarea* reprezintă actul șefului statului prin care se ia cunoștință de epuizarea procesului legislativ și se dispune publicarea legii în Monitorul Oficial [6, p. 72]. Constituția României (art. 77 alin. 1) stabilește că promulgarea legii se face în termen de cel mult 20 de zile de la adoptare.

Totodată, atât Președintele Republicii Moldova, cât și cel al României are dreptul de veto [12], adică în cazul în care acesta are obiecții asupra unei legi, are dreptul să o trimită spre reexaminare parlamentului. Președintele țării, atât în Republica Moldova, cât și în România, poate beneficia de acest drept doar o singură dată. Astfel, în acest sens Președintele României poate sesiza Curtea Constituțională *a priori* cu privire la constituționalitatea legii, înainte de promulgarea acesteia. În Republica Moldova, controlul constituționalității are loc doar după intrarea în vigoare a legii (posterioră adoptării legii). Considerăm că și pentru Republica Moldova ar fi bine-venit controlul de constituționalitate exercitat înainte de promulgarea legii. În felul acesta s-ar înlătura contradicția dintre actul normativ și constituție înainte ca acesta să intre în vigoare și să-și producă careva efecte juridice.

Promulgarea se face doar în

cazul legilor organice și ordinare, dar nu și în cazul legilor de revizuire a constituției.

Promulgarea este un act cu o dublă consecință [6, p. 75]: 1) se recunoaște de către șeful statului că acesta este conținutul autentic al actului normativ votat și 2) se dispune publicarea în „Monitorul Oficial”. Legea odată adoptată este publicată în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova” sau, respectiv în „Monitorul Oficial al României” în limba română. În Republica Moldova textul legii este publicat în MO și în limba rusă.

Prin urmare, publicarea legii constituie etapa decisivă ce finalizează procesul de elaborare a actelor normative. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia.

Astfel, procedura legislativă în Republica Moldova și în România îmbracă aceleași etape privind adoptarea legilor, cu mici excepții, ca, de altfel, în majoritatea țărilor lumii. Fiind o procedură esențială pentru edificarea unui stat de drept, aceasta implică activitatea legislativului în vederea inițierii, avizării în comisii, dezbaterii în plen, votării proiectului de lege, precum și activitatea șefului statului, ca autoritate executivă, privind promulgarea (semnarea) legii deja adoptate în parlament. Transmiterea spre publicare, ca etapă finală și decisivă, este pusă în sarcina Biroului permanent și a Cancelariei de Stat.

În cadrul Parlamentului României, țară-membră a Comunității Europene, funcționează Consiliul legislativ, ca instituție ajutoare. Consiliul legislativ nu este un organ politic, sarcina acestuia constă în vegherea întocmirii proiectelor de legi, coordonarea și perfecționarea

lor, evitarea contradicțiilor între prevederile actelor normative și constituție. Consiliul legislativ poate propune modificări de formă și de fond care le consideră necesare pentru corectitudinea și claritatea redacției juridice, coordonarea cu principiile și concepțiile economice, sociale și politice ale constituției. Totodată, Consiliul legislativ, ca organ consultativ de specialitate al parlamentului, avizează proiectele de acte normative în vederea sistematizării, unificării și coordonării întregii legislații. Statutul acestui organ este reglementat prin lege organică. Prin urmare, urmăm actualitatea și utilitatea unui astfel de organ pe lângă Parlamentul României, esența căruia constă în prevenirea adoptării legilor neconstituționale. Prezența Consiliului legislativ în cadrul Parlamentului României contribuie esențialmente la edificarea statului de drept, iar crearea unui astfel de organ pe lângă Parlamentul Republicii Moldova ar constitui un pas necesar și impunător pentru integrarea Republicii Moldova în Comunitatea Europeană. Prin urmare, la acest capitol Republica Moldova mai are mult de lucru.

Concluzionând, vom menționa că adoptarea actelor normative este o procedură necesară și amplă. Procesul legislativ constituie procesul de formare a sistemului legislativ, atât de necesar unei societăți pentru existența și evoluția prosperă, unde garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului prevalează altor valori.

Recenzent:

Valeriu BUJOR,
doctor în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. Parlamentul Republicii Moldova este compus din 101 deputați.
2. Art. 64 din Constituția României, art. 66 lit. a) din Constituția Republicii Moldova.
3. Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare.
4. Negru Boris, Cojocaru Violeta. *Tehnica legislativă*. Note de curs. Chișinău: Tipografia Centrală, 1997.
5. Art. 73 alin. 1 din Constituția României.
6. Grigore Mihai. *Tehnica normativă*. București: Editura C.H.Beck, 2009.
7. Proiecte de legi constituționale, organice în problemele bugetului, finanțelor și economiei; proiecte de legi considerate de Guvern ca fiind prioritare, tratate internaționale.
8. Popa Victor. *Drept parlamentar*. Monografie. Chișinău: ULIM, 1999.
9. Majoritatea simplă reprezintă majoritatea raportată la cvorumul de vot, asigurând ca rezultatul votării să fie al voinței majoritare a celor prezenți.
10. Majoritatea absolută este majoritatea raportată la numărul total al deputaților prezenți. Majoritatea absolută coincide cu cvorumul de vot.
11. Majoritatea calificată privește cele mai grave și mai importante măsuri ce pot fi adoptate în procesul decizional, cum ar fi revizuirea constituției.
12. Termenul este utilizat în legislația SUA.

PREVENIREA ȘI CONTRACARAREA FENOMENULUI NEGATIV DE ABANDONARE A TERENURILOR AGRICOLE: REGLEMENTĂRI ȘI SOLUȚII

Angela CUCIURCĂ,
doctor în drept

SUMMARY

We consider the land legislation modifications suggested by the Ministry of Agriculture and Food Industry to be justified, in spite of the fact that a number of aspects, such as climate in the territory of the RM, owners' age, procedural aspect of examination and implementation, etc., has not been taken into consideration. Moreover, the process of imposing "harsh" fines on landowners, as suggested by the Ministry of Agriculture and Food Industry, and for cleaning the lands in their property, should pass the "corruption test." Another aspect of this problem is that such sanctions established by law may have the effects suggested by the Ministry of Agriculture and Food Industry. As a result of the sanctions which may be imposed on farmers as landowners for their negligent soil cultivation, one of the effects may be transmitting abandoned plots to a land bank to be administered; such lots may be regained by means of paying the maintenance fee.

S firșitul celui de-al doilea mileniu purta cununa multor realizări în domeniul funciar, dar și mai multe speranțe pentru viitor. Una dintre aceste speranțe era prevenirea și combaterea fenomenului negativ de abandonare a terenurilor agricole, adică sistarea activităților agricole pe un anumit teritoriu. Transpunerea în fapt a acestui imperativ al timpului constituie în activitatea legislativă una dintre sarcinile primordiale – elaborarea unei baze normative care să reglementeze sub toate aspectele fenomenul abandonării terenurilor agricole.

În condițiile democratizării tuturor sferelor vieții sociale, la începutul mileniului trei, declanșarea procesului migraționist, criza economică, precum și nivelul de trai mai redus decât nivelul de asigurare a unei supravețiri fiziologice au condiționat abandonarea unui număr considerabil de terenuri agricole de către moldovenii plecați peste hotare, dar și cei ră-

mași în țară, care sînt apti de muncă, afirmă că nu dispun de surse financiare pentru a-și întreține terenurile pe care le dețin cu drept de proprietate.

Prevederile legislației funciare în vigoare, în special art. 29 din Codul funciar al RM (în continuare – CF al RM), reglementează că deținătorii de terenuri sînt obligați:

- să folosească terenurile în conformitate cu destinația lor;
- să respecte, conform recomandărilor agrotehnice, condițiile de exploatare a terenurilor, structura asolamentelor, să nu admită folosirea abuzivă a îngrășămintelor chimice și a preparatelor de fitosanitare;
- să achite la timp impozitul funciar și alte plăți pentru folosirea terenurilor;
- să ia măsuri de prevenire și combatere a eroziunilor, a compactării solului, a alunecărilor de teren, a salinizării sau înmlăștinării secundare;

- să asigure atât obținerea unei producții calitative, cât și protecția solului și sporirea fertilității lui;
- să respecte drepturile altor deținători de terenuri;
- să păstreze bornele de hotar și punctele rețelei geodezice de stat din teren;
- să respecte proiectul de organizare a teritoriului;
- să prezinte la timp autorităților administrației publice locale informațiile stabilite prin legislație privitoare la starea și folosirea terenului.

De asemenea, art. 24 CF al RM prevede sancțiunile aplicate în caz de necultivare a terenurilor agricole și neluare a măsurilor de protecție a solului. Astfel, proprietarul funciar care, fără motive întemeiate, nu cultivă terenurile agricole și nu ia măsuri pentru protecția și ameliorarea solului se sancționează administrativ în conformitate cu legislația în vigoare. Astfel legislația funciară nu admite folosirea neeficientă și irațională a terenurilor agricole și sancționează corespunzător proprietarul pentru asemenea încălcări.

Remarcăm faptul că în actualele prevederi ale legislației funciare sînt și unele lacune legate de: lipsa specificării termenului de “teren agricol abandonat” sau „pîrloagă”; lipsa reglementării termenului de abandonare, adică după cît timp un teren agricol se poate considera ca fiind abandonat de proprietarul său; lipsește stabilirea factorilor concreți ai riscului de abandonare, ce pot fi considerați ca factori dependenți de voința proprietarului și care ar putea atrage după sine sancționarea proprietarului; nominalizarea prejudiciilor concrete și sesizabile ca urmare a abandonării terenurilor agricole.

Recent Ministerul Agriculturii

și Industriei Alimentare (MAIA) a propus modificarea CF al RM nr. 828 din 25 decembrie 1991, astfel încît cei care nu-și lucrează terenurile agricole aflate în proprietate să fie sancționați cu amendă. Potrivit *Recensămîntului general agricol 2011, rezultate preliminare*, **suprafața agricolă** utilizată în anul agricol 2009-2010 a fost de **1.941.400 ha**. În același timp, **suprafața agricolă abandonată constituie 246.900 ha**, din care 60.600 ha (24,5%) revin întreprinderilor și 186.300 ha (75,5%) – persoanelor fizice.

Conform noului proiect de lege, deținătorii de terenuri sînt obligați să efectueze acțiuni tehnologice de igienizare a terenului, astfel încît să preîntîmpine înmulțirea și răspîndirea buruienilor, bolilor și organismelor dăunătoare plantelor agricole. Privite sub aspect agricol, aceste prevederi sînt foarte raționale, aducînd multe beneficii, în special reducerea suprafețelor de terenuri abandonate, neprelucrate; creșterea producției de cereale, respective volumului exportului; reducerea șomajului la sate etc. Mai mult ca atît, abandonarea terenurilor agricole este o problemă și pentru deținătorii pămînturilor adiacente, pentru că terenurile nelucrate duc la înmulțirea buruienilor, bolilor și dăunătorilor. De asemenea, răspîndirea fenomenului de abandonare a terenurilor contribuie pe termen lung la creșterea vulnerabilității solului, reprezentînd o sursă de răspîndire a buruienilor și creîndu-se condiții de apariție a focarelor de boli și dăunători ai plantelor agricole.

Legea mai prevede că, anual, pînă la 15 mai, autoritățile administrațiilor publice locale vor prezenta Direcțiilor agricultură și alimentație ale Consiliilor raiona-

le, municipale informația privind terenurile nelucrate din localitate. Terenurile vor fi verificate de reprezentanții Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură și cei ai Inspectoratului General de Supraveghere Fitosanitară și Control Semincer. Aceștia vor anunța în scris deținătorii de terenuri să ia măsuri pentru ca pămînturile să fie igienizate în termen de cel mult 30 de zile calendaristice de la data primirii somației. În caz contrar, țăranul va fi sancționat cu amendă de la 600 lei/ha pentru primul an agricol, 800 lei/ha pentru al doilea an agricol și 1000 lei/ha începînd cu al treilea an agricol consecutiv de contravenție.

Modificările propuse de MAIA în CF al RM sînt eficiente, generînd un șir de avantaje pentru terenurile arabile din Republica Moldova, avînd și un suport juridic într-un șir de acte normative interne ca: Constituția RM, Codul civil al RM, Codul funciar al RM, proiectul Codului funciar al RM etc. Considerăm că aceste modificări ar mai putea fi completate și sub alte aspecte, cum ar fi: modul de determinare a gradului de neprelucrare a pămîntului, procedura de a decide dacă buruienile crescute sînt dorite sau nedorite; limitele de vîrstă ale proprietarului, care se află în raport direct cu capacitatea fizică de prelucrare a terenului, deoarece există și problema proprietarilor pensionați după limita de vîrstă sau categoria proprietarilor pensionați în urma diferitelor accidente de muncă etc., care nu au posibilitatea de a prelucra terenurile.

Nu se exclude faptul că dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, pre-

cum și la respectarea celorlalte sarcini, care revin proprietarului potrivit art. 34 lit. a,b din Legea privind protecția mediului înconjurător: „Autoritățile administrației publice în comun cu instituțiile de ramură de cercetere, cu autoritățile pentru mediu și autoritățile administrației publice locale sînt obligate să propună producătorilor agricoli tehnologii nonpoluante de cultivare a plantelor, bazate pe principiile agriculturii ecologice, în măsură să asigure atît producțiile necesare de bună calitate, cît și protecția și ameliorarea calității solurilor; să creeze un sistem de asistență fitosanitară operativă pentru evaluarea corectă a stării culturilor, pentru aplicarea măsurilor adecvate și prevenirea utilizării greșite sau abuzive a substanțelor chimice și să asigure asistența tehnică agricolă; să elaboreze și să implementeze programe anuale de combatere a eroziunii solului, subinundării, înmlăștinirii, salinizării, uscării excesive a terenurilor agricole, de prevenire și stopare a alunecărilor de teren, de menținere a potențialului diferențiat al terenurilor – în funcție de valorile naturale – la nivelul de suportabilitate a geocosistemelor; să exercite o supraveghere sistematică asupra structurii culturilor agricole, asolamentelor și rotației lor, pentru a se menține un echilibru pozitiv de humus și elemente nutritive în sol și a se reduce pierderile prin eroziune sub limita retribuiri lui naturale de 5 t/ha pe an”.

Așadar, este evident faptul că, din moment ce terenurile constituie proprietate privată, nimeni nu are dreptul să oblige proprietarul să-l utilizeze într-un fel sau altul, cu excepția cazurilor cînd proprietarul folosește solul în mod necorespunzător, fapt ce ar putea

cauza daune pămînturilor vecine și în asemenea cazuri pot fi prevăzute sancțiuni, dar nu și pentru neprelucrarea lor temporară. Menționăm deci că proprietarul poate fi sancționat pentru cauzarea unor prejudicii concrete și sesizabile.

Considerăm justificate modificările legislației funciare propuse de MAIA, însă ar trebui să fie luate în considerație și alte aspecte, ca: clima pentru teritoriul RM, vîrsta proprietarilor, aspectul procesual de examinare și de executare etc. Mai mult ca atît, procesul de amendare a proprietarilor cu amenzi “usturătoare”, propuse de MAIA pentru igienizarea pămînturilor aflate în proprietate, trebuie să treacă și testul „corupției”.

Un alt aspect al acestei probleme este că, stabilind prin lege asemenea sancțiuni, efectele pot fi cele pe care și le-a propus MAIA. În rezultatul sancționărilor la care pot fi supuși agricultorii-proprietari pentru nepăsarea de a-și prelucra terenurile, unul dintre efectele evidente va fi darea terenurilor abandonate în administrare unei bănci funciare, ca ulterior proprietarii să și le poată recupera, achitînd plata pentru întreținerea lor.

O altă problemă privind terenurile abandonate este ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate. Conform art. 15 alin. 2 din Legea pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate, în cazul în care persoanele fizice sau juridice care dețin terenuri degradate în proprietate privată nu respectă executarea lucrărilor de ameliorare prin împădurire a terenurilor degradate, aceste terenuri vor fi expropriate pentru utilitate publică, cu dreptă și prealabilă despăgubire, fiind administrate de autoritatea silvică centrală, ulterior înscriindu-se în amenajamente-

le silvice și devenind parte a fondului național, proprietate publică a statului.

Analizînd aceste prevederi, apar întrebările: de ce nu se stipulează nimic privind factorii de risc, în special pentru care dintre ei e posibilă dobîndirea dreptului de proprietate asupra sectoarelor de teren abandonate? Care este termenul de considerare a unui teren ca fiind abandonat în cazul decesului proprietarului, dacă acesta are moștenitori? etc.

În rezultatul analizelor legislației funciare în vigoare, modificărilor legislației funciare propuse de MAIA privind sectoarele de teren abandonate, cu titlu de concluzie recomandăm următoarele propuneri de lege ferenda:

1. Definirea termenului de “teren agricol abandonat” prin includerea acesteia într-un articol separat al CF al RM, stipulînd că “sectorul de teren este considerat abandonat în cazurile în care proprietarul, prin decizie scrisă, autenticată în modul stabilit de persoana responsabilă a primăriei, a anunțat autoritatea publică locală de faptul că el nu-și mai asumă nicio responsabilitate față de acest sector ce ține de lucrarea lui, achitarea impozitelor și alte obligații ca proprietar, prevăzute de legislație. Consiliul primăriei va examina în modul stabilit decizia proprietarului de abandonare a sectorului de teren și va adopta o decizie proprie referitoare la trecerea sectorului de teren în proprietatea autorității publice locale”.

2. Stabilirea termenelor concrete în care proprietarul poate să-și prelucreze terenul, utilizîndu-și toate resursele financiare și de altă natură (de exemplu, 2 ani). Astfel, în cazul în care persoana fizică sau juridică nu-și onorează obligații-

le sale de proprietar, nu lucrează pământul, nu achită impozitul funciar, el va fi somat în scris, menționându-se faptul că în condițiile continuării nerespectării obligațiilor sale prevăzute de legislația în vigoare sectorul de teren respective, în baza deciziei instanței de judecată, va fi considerat abandonat. În cazul în care proprietarul sectorului de teren nu-și onorează mai mult de doi ani obligațiile sale, nu lucrează terenul și nu achită impozitul funciar, fiind somat de două ori, consiliul primăriei va examina problema în cauză, având dreptul de a iniția în instanța de judecată procedura de declarare a sectorului de teren abandonat.

3. Stabilirea concretă a factorilor de risc care depind de voința proprietarului, pentru a putea ulterior aplica careva sancțiuni.

4. Acordarea subvențiilor în proporții directe cu necesitățile proprietarilor.

5. Instituirea Băncii Funciare, având ca funcție de bază administrarea terenurilor abandonate.

Referințe bibliografice

1. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 1 din 12.08.1994.

2. *Codul civil al RM*, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. În:

Monitorul Oficial al RM, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.

3. *Codul funciar al RM* nr. 828-XII din 25.12.1991. În: Monitorul Oficial al RM nr. 107-817 din 04.09.2001.

4. *Legea pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate* nr. 1041 din 15.06.2000. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 141-143 din 09.11.2000.

5. *Legea privind protecția mediului înconjurător* nr. 1515 din 16.06.1993. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 10 din 01.10.1993.